

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

DIPLOMSKI RAD

**NEKI PSIHOSOCIJALNI ASPEKTI
TIPOVA RELIGIOZNOSTI**

KSENIJA KLASNIĆ

MENTOR: DR. SC. BENJAMIN ČULIG
ZAGREB, OŽUJAK 2007.

SADRŽAJ

1. UVOD - ISTRAŽIVANJE TIPOVA RELIGIOZNOSTI I NJIHOVIH PSIHOSOCIJALNIH ASPEKATA	3
2. KONCEPTUALNE ODREDNICE PREDMETA ISTRAŽIVANJA.....	6
2.1. Konceptualna shema.....	6
2.2. Tipovi religioznosti.....	7
2.3. Potrebe.....	11
2.3.1. <i>Potrebe koje zadovoljava Crkva</i>	12
2.3.2. <i>Vjerske potrebe</i>	13
2.4. Afilijativna motivacija	14
2.5. Eysenckova teorija ličnosti	15
2.6. Hipoteze	18
3. METODOLOGIJA I UZORAK	19
4. INTERPRETACIJA REZULTATA	20
4.1. Sociokulturna i socioekonomska obilježja ispitanika	20
4.1.1. <i>Spol</i>	20
4.1.2. <i>Samoprocjena imovinskog stanja</i>	20
4.1.3. <i>Regionalna pripadnost</i>	21
4.1.4. <i>Fakultet</i>	21
4.1.5. <i>Godina studija</i>	22
4.1.6. <i>Veličina mjesta pohađanja osnovne škole</i>	22
4.2. Temeljni elementi religioznosti	23
4.2.1. <i>Jeste li vjernik?</i>	23
4.2.2. <i>Sklonost vjerovanju / nevjerovanju</i>	23
4.2.3. <i>Odnos prema ateizmu / religijskom uvjerenju</i>	24
4.2.4. <i>Mišljenje o postojanju Boga</i>	24
4.2.5. <i>Odnos prema nauku Crkve</i>	24
4.3. Potrebe.....	26
4.3.1. <i>Potrebe koje zadovoljava Crkva</i>	26
4.3.2. <i>Vjerske potrebe</i>	28
4.4. Afilijativna motivacija	31
4.5. Dimenzije ličnosti po Eysencku	36
4.6. Tipovi religioznosti.....	38

4.6.1.	<i>Tipovi religioznosti i spol</i>	44
4.6.2.	<i>Tipovi religioznosti i godina studija</i>	44
4.6.3.	<i>Tipovi religioznosti i imovinsko stanje</i>	45
4.6.4.	<i>Tipovi religioznosti i regionalna pripadnost</i>	45
4.6.5.	<i>Tipovi religioznosti i mjesto pohađanja osnovne škole</i>	45
4.6.6.	<i>Klasifikacija ispitanika s obzirom na tipove religioznosti</i>	46
4.6.7.	<i>Tipovi religioznosti i sklonost vjerovanju</i>	47
4.6.8.	<i>Tipovi religioznosti i odnos prema ateizmu/religijskom uvjerenju</i>	49
4.6.9.	<i>Tipovi religioznosti i mišljenje o postojanju Boga</i>	51
4.6.10.	<i>Tipovi religioznosti i odnos prema nauku Crkve</i>	53
4.6.11.	<i>Tipovi religioznosti i potrebe</i>	55
4.6.12.	<i>Tipovi religioznosti i vrste afilijativne motivacije</i>	60
4.6.13.	<i>Tipovi religioznosti i dimenzije ličnosti po Eysencku</i>	62
5.	ZAKLJUČAK	63
6.	LITERATURA	67
7.	PRILOZI	69
7.1.	Instrumenti	69
	TIPOVI RELIGIOZNOSTI	69
	POTREBE KOJE ZADOVOLJAVA CRKVA	71
	VJERSKE POTREBE	71
	SKALA AFILIJATIVNE MOTIVACIJE	72
	DIMENZIJE LIČNOSTI PO EYSENCKU	73
7.2.	Rezultati analiza	74
8.	SAŽETAK	111

1. UVOD - ISTRAŽIVANJE TIPOVA RELIGIOZNOSTI I NJIHOVIH PSIHOSOCIJALNIH ASPEKATA

Religija i religioznost danas su teme koje zaokupljaju brojne autore. Provode se brojna empirijska istraživanja sa svrhom osvjetljavanja tendencija kretanja i razvoja ovog fenomena, kako u svijetu, tako i kod nas. Danas smo, kako zapaža Jukić u „Budućnosti religije“, svjedoci dvaju istodobnih, iako nejednako rasprostranjenih procesa: sve jače sekularizacije i sve većeg zanimanja za religiozno. Suvremeni svijet, kaže Jukić, jednako intenzivno živi svoje iskustvo svjetovnosti i religioznosti. I dok neki autori (Berger, Bruce, Dobblaere..) tvrde i pokazuju kako je primarni svjetski trend vezan uz religiju sekularizacija kao proces uklanjanja dominacije religijskih institucija i simbola iz različitih područja društva i kulture, drugi (Hadden, Stark...) govore kako je sekularizacija više skup neprovjerenih ideja, nego sustavna teorija potkrepljena empirijskim podacima. Tako se sve više govori o revitalizaciji religije kao posljedici potrebe za religijom u vremenima kada više nema niti jednog pravog autoriteta moralnih vrijednosti.

No, u sociologiji religije postoji opće slaganje o povezanosti društvenih i religijskih promjena. Stoga, pri proučavanju bilo kojih empirijskih podataka prije svega treba imati na umu njihov društveni kontekst (Marinović Jerolimov, 1999). U skladu s time, pri proučavanju religije i religioznosti u Hrvatskoj, neophodno je na umu imati razdoblje tranzicije u kojem su se počele događati brojne promjene u odnosu prema religiji i crkvi. Zrinščak spominje neke od čimbenika socijalnog razvoja hrvatskog društva u tom periodu, a to su rat, tranzicija, pretvorba, socijalna diferencijacija, povećana nesigurnost, socijalna ugroženost itd. U ovom periodu glavna funkcija Katoličke crkve bila je očuvanje nacionalnih i kulturnih vrijednosti hrvatskog naroda. U kontekstu političkih događaja nakon 1990-te, pokazatelji religioznosti govore o naglašenoj simboličkoj sposobnosti religije u određivanju grupnog identiteta te, također, o trendu revitalizacije religije. (Zrinščak, 1999)

Međutim, više autora napominje (Grubišić, 1999; Marinović Jerolimov, 1999; Zrinščak, 1999...) kako produbljena analiza podataka pokazuje da povećanje religioznosti u nizu dimenzija nije homogena, već je riječ o različitoj strukturaciji religijskog pripadanja, odnosno da se početna homogena religijska slika „raspršuje“ kada se religioznost promatra iznutra. Primjerice, komparativna analiza rezultata triju istraživanja na reprezentativnom uzorku odraslih građana Hrvatske, koju je provela Dinka Marinović Jerolimov, pokazuje kako je u razdoblju tranzicije i velikih promjena u hrvatskom društvu također došlo i do velikih promjena

u konfesionalnoj identifikaciji – zapažen je porast katolika za čak 20% (sa nekadašnjih 70% na 90% stanovnika Hrvatske) što Zrinščak naziva prijelazom iz plurikonfesionalnog u monokonfesionalno društvo (Zrinščak, 1999:171). U istoj analizi uočava se i trend porasta religiozne, a smanjenja nereligiozne orijentacije. Taj trend prati i trend povećanja prihvaćanja nekih temeljenih crkvenih vjerovanja, iako u tom prihvaćanju postoji stanovita hijerarhija, odnosno različit stupanj „prihvatljivosti“ pojedinih vjerovanja koji se u sociologiji religije naziva disolucijom dogmatskog sustava i smatra se indikatorom sekularizacije na individualnoj razini (Marinović Jerolimov, 1999:195). Podaci ukazuju i na paralelno postojanje crkvenih i necrkvenih vjerovanja koja kod religioznih ispitanika ukazuju na potrebu istraživanja vrste, odnosno tipova religioznosti koji su prisutni ili dominantni (Marinović Jerolimov, 1999:198).

Istraživanja religioznosti prate mnogobrojni problemi. Pri mjerenju religioznosti osnovni problem je u tome što „što radimo s objektom koji ima više dimenzija i što u svakoj može biti i pod-dimenzija“ (Aquaviva, Pace, 1996:82). Uistinu, baviti se istraživanjem religije i religioznosti velik je i odvažan zadatak koji zahtjeva mnogo pažnje i osjetljivosti pri konstrukciji instrumenata da bi oni mjerili upravo ono što želimo da mjere. Stoga smo proveli istraživanje čija je osnovna svrha bila provjeriti funkcioniranje instrumentarija za mjerenje različitih psihosocijalnih i sociokulturnih aspekata religioznosti i dati barem grubu sliku trenutačne situacije. Provedeno istraživanje, o čijim će rezultatima biti riječ u ovom radu, bilo je, dakle, preliminarno istraživanje s primarnom funkcijom da se ustanove metrijske karakteristike instrumenata i neke statistički značajne relacije. Dobiveni se rezultati, stoga, ne mogu generalizirati, već mogu poslužiti kao okvir za daljnja razmatranja, istraživanja i poboljšanja instrumenata za mjerenje različitih dimenzija religioznosti.

U ovo radu usredotočit ćemo se na tipologiju religioznosti i samo na neke od mjerenih psihosocijalnih aspekata religioznosti zbog ograničenosti zadanim opsegom rada. U skladu s time, glavni cilj ovog rada je utvrditi postojanje različitih tipova religioznosti i opisati neke njihove psihosocijalne aspekte.

Kad je riječ o tipovima religioznosti, kako je već rečeno, mnoga prethodna istraživanja ukazala su na činjenicu da ne postoji homogena populacija vjernika, već da se oni međusobno razlikuju po brojnim obilježjima. Na temelju ovih razlika moguće je ustanoviti različite tipove religioznosti. Postoji više tipologija religioznosti, no u ovom istraživanju oslonili smo se na onu Gorlowa i Schroedera koji smatraju da postoji sedam različitih tipova religioznosti koji se međusobno razlikuju po tome koju strategiju za zadovoljavanje potreba koriste.

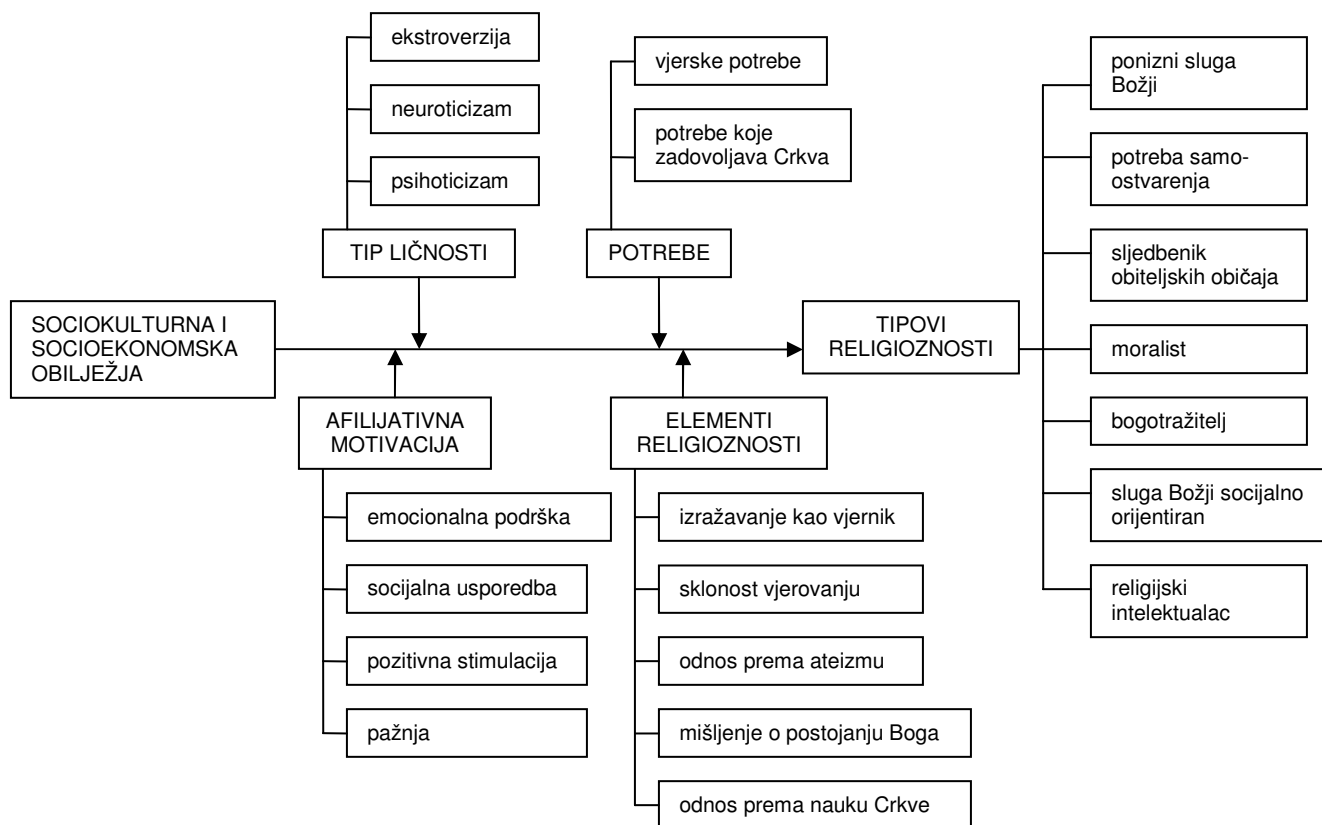
Na istraživanje upravo psihosocijalnih aspekata odlučili smo se oslanjajući se na Aquavivu i Pacea koji, analizirajući društveno-povijesne promjene do kojih je došlo na

području religije i religioznosti te osvrnuvši se na sekularizaciju i „suton svetog“, donose nekoliko zaključaka od kojih je prvi taj da „proučavanje sociologije religija zahtijeva brižljivu psihosocijalnu raščlambu“ jer je bez nje „gotovo nemoguće shvatiti pojave što ih je razotkrila kriza tradicionalne religije, sekularizacija i desekularizacija“ (Aquaviva, Pace, 1996:23). Religija, po mišljenju ovih autora, ima dokazane psihološke temelje. Oni objašnjavaju kako se, ukratko, „potrebe koje nisu zadovoljene sublimiraju te zajedno s drugim čimbenicima stvaraju religiozna iskustva. Dakle, religiozno je iskustvo, s jedne strane, proizvod individualnih strategija pred potrebama koje nisu zadovoljene, dok je, s druge strane, pod utjecajem religijskih ustanova i kozmosa svetog na koji se odnosi“ (Aquaviva, Pace, 1996:17).

Vođeni navedenim razmatranjima religioznosti, veliku važnost u opisivanju tipova religioznosti u ovom radu pridajemo potrebama kao jednom od glavnih pokretača ljudskog ponašanja, ali i jednim od glavnih oblikovatelja religioznog iskustva. Koncept usko vezan uz potrebe je i afilijativna motivacija koju neki nazivaju temeljnom ljudskom potrebom traženja društva drugih ljudi. Utvrditi na koji je način pojedini tip religioznosti povezan sa zadovoljavanjem određenih potreba jedan je od glavnih ciljeva ovoga rada. Uz potrebe i afilijativnu motivaciju, ono što smatramo da u značajnoj mjeri određuje sve vidove ljudskog života pa tako i njegovu religioznost je čovjekova ličnost. Stoga, proučavanje različitih tipova religioznosti bilo bi, po našem mišljenju, nepotpuno bez provjere povezanosti određenog tipa religioznosti s određenom dimenzijom ličnosti.

2. KONCEPTUALNE ODREDNICE PREDMETA ISTRAŽIVANJA

2.1. Konceptualna shema

Konceptualna shema pokazuje nam odnos dimenzija religioznosti kojima ćemo se baviti u ovom radu. Mišljenja smo da se različiti tipovi religioznosti međusobno razlikuju po navedenim obilježjima: sociokulturnim i socioekonomskim obilježjima, tipu ličnosti, afilijativnoj motivaciji, potrebama i elementima religioznosti. U daljnjem tekstu iznesene su teorijske postavke odabrane tipologije religioznosti, istraživanih potreba, afilijativne motivacije i odabrane tipologije ličnosti.

2.2. Tipovi religioznosti

Aquaviva i Pace se u „Sociologiji religija“ pri definiranju pojma religioznosti pozivaju na Glocka koji je predložio da se religioznost može utvrditi po 5 dimenzija ili čimbenika, a to su: religijsko vjerovanje, religijska praksa, religijska spoznaja, religijsko iskustvo i religijsko pripadanje. Ovih je pet čimbenika, po Glocku, međusobno relativno neovisno jedno od drugoga. Neki su se drugi autori pak (Dejong, Faulkner, Warland) složili da je moguće govoriti o nekom općem čimbeniku religioznosti koji bi proizlazio iz najuže sukladnosti vjerovanja, iskustva i religijske prakse.

Prvu od pet Glockovih dimenzija religioznosti – religijsko vjerovanje – autori definiraju kao „skup stavova pojedinaca spram nekog višeg bića ili moći, shvaćene kao transcendentne ili tajanstvene“ (Aquaviva, Pace, 1996:86). Religijsko vjerovanje, kažu oni, prije svega je odnos koji označuje priznanje, podvrgnuće, ograničenost i nemoć ljudskog bića spram nekog moćnog bića. Takvo vjerovanje, ukoliko je odnos, uključuje stanoviti tip spoznajnih potreba koje se mogu zadovoljiti samo u nekom sustavu spoznaja što su ga povijesno razradile i predložile razne religije. Osim ove „vertikalne“ dimenzije vjerovanja, koja određuje potrebu spoznaje ljudskih bića naspram neke nadljudske moći, postoji i ona „horizontalna“ koja označuje skup načela što proistječu iz odnosa temeljnog vjerovanja i na osnovu kojih pojedinci dobivaju tumačenje društvenog i svemirskog poretka.

Religijsko vjerovanje uključuje :

- a) ukupnost strukturalnih potreba ljudskog bića
- b) ukupnost strategija za zadovoljenje tih potreba
- c) procese socijalizacije što ih vode ustanove (crkve, sljedbe, škole, obitelji...), sposobne prenijeti sadržaje nekog religijskog vjerovanja i pretvoriti ih u mentalne *habituse*, društvenu praksu i etičke stavove (Aquaviva, Pace, 1996)

Ali, pitaju se autori, koje su to potrebe u suodnosu s religijskim vjerovanjem? Jedna od teorija koje su nastojale povezati sustave religijskog vjerovanja sa sustavima antropoloških potreba je ona Gorlowa i Schroedera.

Gorlow i Schroeder razradili su tipologiju religioznih potreba utemeljenu na principu funkcionalne diferencijacije tipova religioznosti s obzirom na različite strategije potreba. Tipologija diferencira vjernike u sljedećih sedam tipova religioznosti: ponizni sluga Božji, potreba samo-ostvarenja, sljedbenik obiteljskih običaja, moralist, bogotražitelj, sluga Božji socijalno orijentiran i religijski intelektualac. Svaki od ovih tipova religioznosti nastoji zadovoljiti određenu potrebu:

1. ponizni sluga Božji - potrebu poništenja samoga sebe u šire kozmičko jedinstvo

2. potreba samo-ostvarenja - potrebu za životnim potvrđivanjem samoga sebe, potrebu za besmrtnošću
3. sljedbenik obiteljskih običaja - potrebu za sigurnošću
4. moralist - potrebu za sigurnim moralnim normama
5. bogotražitelj - potrebu za istraživanjem i izravnim dodirima s nadnaravnom moći
6. sluga Božji socijalno orijentiran - potrebu da se dâ neki smisao vlastitoj društvenoj djelatnosti
7. religijski intelektualac - potrebu za objašnjenjem o posljednjim značenjima egzistencije na zadovoljavajućoj racionalnoj razini

Acquaviva ovdje zapaža zanimljivu misao: „različitost oblika vjerovanja (praznovjerje, dogmatizam, fundamentalizam, misticizam itd.) odgovara raznim očekivanjima što ih pojedinci izražavaju spram jednog jedinog grozda pitanja, koja se (...) svode u biti na strah od smrti i potrebu za nesmrtnošću, nazočnu u ljudskoj vrsti.“ (Acquaviva, Pace, 1996:94).

Ova tipologija poslužila je kao podloga za izradu instrumenta za mjerenje tipova religioznosti. Prvu verziju instrumenta konstruirali su 2002. godine Čulig i Kufrin, instrument je korišten u projektu *Obrasci religioznosti studentske populacije* u sklopu kolegija Metoda ankete II akademske godine 2001/2002. Drugu verziju instrumenta, koja je korištena u ovom istraživanju, prilagodili su Čulig i Ivanković i to tako da je svaki od navedenih tipova religioznosti u instrumentu zastupljen s pet čestica:

1. PONIZNI SLUGA BOŽJI

1. Moja je najveća želja da svi prihvate moju vjeru.
2. Svi trebaju težiti jedinstvu sredstava da se postigne nadnaravna svrha života, a to je sam Bog.
3. Učinio bih sve što moja Crkva od mene zatraži.
4. Ni jedna žrtva nije mi preteška za slavu Božju.
5. U molitvi i na svetoj misi tražim bliskost i zajedništvo s Bogom te sa svim ljudima, bilo gdje i bilo kada.

2. POTREBA SAMO-OSTVARENJA

1. Svoje sposobnosti postigao sam ponajviše zahvaljujući vjeri.
2. Sebe sam najbolje upoznao pomoću vjere u Boga.
3. Redovito pristupajući sakramentima sebi stvaram zalog buduće slave.
4. Odgovarajući na Božji poziv usko se sjedinjujem s Kristom.

5. Poštujući Božje zapovijedi, osiguravam si život i na zemlji i u raju.

3. SLJEDBENIK OBITELJSKIH OBIČAJA

1. Izrazito je važno održati vjerske običaje u obitelji.
2. Vjera koja je bila dobra za moje pretke dobra je i za mene.
3. Siguran sam da ću do kraja života slijediti vjeru u kojoj sam odgojen.
4. Da promijenim vjeroispovijest, osjećao bih se kao izdajica.
5. Poželjno je da moj supružnik (suprug ili supruga) bude iste vjeroispovijesti kao i ja.

4. MORALIST

1. Jedino čovjek duboko predan vjeri može razlikovati dobro od zla.
2. Bez vjeronauka dijete se ne može razviti u moralnu i odgovornu osobu.
3. Božja riječ najbolja je uputa za ponašanje u svakoj životnoj situaciji.
4. Društvo u kojem je vjera zapostavljena nužno će završiti u nemoralu i rasulu.
5. Odgovore na važna moralna pitanja moguće je pronaći jedino u vjeri.

5. BOGOTRAŽITELJ

1. Moja vjerska uvjerenja ponajviše su rezultat moje vlastite potrage za smislom života.
2. Pravi vjernik je samo onaj koji vlastitim zalaganjem zavrijedi obilje Božjeg praštanja.
3. Jedino onaj koji čitavog života traži Boga može se smatrati njega dostojnim.
4. Izravan dodir s Bogom osnovni je uvjet za potpunu vjeru.
5. Samo u Bogu čovjek može pronaći blaženstvo i istinu za kojima neprestano traga.

6. SLUGA BOŽJI SOCIJALNO ORIJENTIRAN

1. Bog mi je dao sposobnosti koje u svojem svakodnevnom radu i djelovanju nastojim najbolje iskoristiti.
2. Obiteljski život, kao uvođenje u društveni život, može biti uspješan samo ako se temelji na vjeri u Boga.
3. Moja je vjernička dužnost da u drugim ljudima poštujem i pobuđujem ljubav prema istini i dobru.
4. U zajedništvu s drugim ljudima mogu im biti na pomoć i tako surađivati u Stvoriteljevom planu.

5. Najbolji su oni međuljudski odnosi koji se temelje na Božjoj zapovijedi ljubavi.

7. RELIGIJSKI INTELEKTUALAC

1. Moj intelektualni razvoj bio bi nepotpun kad ne bih vjerovao u Boga.
2. Znanstveno objašnjenje nastanka čovjeka i svijeta nepotpuno je bez uključenja stvaralačke uloge Boga.
3. Prava spoznaja nemoguća je bez vjere.
4. Značenje ljudskog postojanja može se potpuno objasniti samo vjerom u Boga.
5. Znanost ne može obrazložiti posljednje istine pa je ta obrazloženja nužno potražiti u religiji.

2.3. Potrebe

Ljudske potrebe igraju vrlo veliku ulogu u svakodnevnom životu pojedinca i snažan su izvor u objašnjavanju ljudskog ponašanja i socijalne interakcije. Teorije potreba postuliraju uvjetovanost svakog ponašanja potrebama subjekta. Prema tim teorijama svako ljudsko ponašanje je instrumentalno jer služi postizanju ciljeva kojima se zadovoljavaju potrebe. Jedna od teorija potreba je i Maslowljeva hijerarhijska teorija motiva ili potreba.

1943. godine u radu *A Theory of Human Motivation* Abraham Maslow predložio je novu psihološku teoriju: hijerarhijsku teoriju potreba. Prema toj teoriji snaga različitih univerzalnih potreba nije ista i ovisi o njihovoj važnosti za preživljavanje. Maslow je formulirao hijerarhiju ljudskih potreba, a teorija tvrdi da kad se osnovnije potrebe zadovolje, ljudi osjete više potrebe. Maslowljeva hijerarhija potreba najčešće se prikazuje kao piramida s pet razina: četiri niže razine su tzv. potrebe iz nedostatka, a vrhovna razina potreba bivanja. Potrebe iz nedostatka čine fiziološke potrebe, potrebe za sigurnošću, za pripadanjem i ljubavlju te za samopoštovanjem i ugledom dok je potreba bivanja zapravo potreba za samoostvarenjem. Slabija potreba ne može postati motiv dok jača nije zadovoljena.

Clayton je smanjio Maslowljevnu hijerarhiju na 3 razine te dopustio istovremeno pojavljivanje svih motiva: prvu razinu čine egzistencijalne potrebe (spoj prve dvije razine kod Maslowa: fiziološke potrebe i potrebe za sigurnošću), drugu razinu čine potrebe za odnosom s ljudima (kod Maslowa: potrebe za pripadanjem i ljubavlju), a zadnju potrebe osobnog razvoja (spoj zadnje dvije razine u Maslowljevoj hijerarhiji: potrebe samopoštovanja i samoostvarenja).

Bez obzira na to koju hijerarhiju potreba gledamo, potrebe za sigurnošću te potrebe za pripadanjem i ljubavlju odnosno za odnosom s ljudima predstavljaju neke od osnovnih ljudskih potreba. Upravo na ovom području ljudskih potreba religija i Crkva imaju veliku ulogu.

U ovom radu analizirat ćemo tipove religioznosti s obzirom na dva koncepta vezana uz potrebe: jedan se odnosi na različite potrebe iz Maslowljeve hijerarhije potreba, ali u kontekstu zadovoljavanja tih potreba od strane Crkve, dok se drugi odnosi na vjerske potrebe koje proizlaze iz tipologije religioznih potreba Gorlowa i Schroedera.

2.3.1. Potrebe koje zadovoljava Crkva

Instrument za mjerenje potreba koje vjernicima zadovoljava njihova Crkva preuzet je iz ankete korištene u projektu *Obrasci religioznosti studentske populacije* u sklopu kolegija Metoda ankete II akademske godine 2001/2002. Instrument je za ovo istraživanje prilagodila Klasnić. Instrument je imao 13 čestica, uz svaku od njih nalazila se skala procjene s 4 stupnja (1 – nimalo ne zadovoljava, 2 – manjim dijelom zadovoljava, 3 – većim dijelom zadovoljava, 4 – u potpunosti zadovoljava). Faktorskom analizom na rezultatima ispitanika iz navedenog istraživanja utvrđeno je da se navedeni instrument može smatrati aditivnom skalom, te da za određenu česticu nije potrebna skala procjene već je dovoljno da ispitanik odgovori zadovoljava li Crkva navedenu potrebu ili ne, te smo dodali još i opciju „nemam tu potrebu“. Postojećim potrebama u instrumentu dodane su još dvije: pronalaženje istomišljenika i ostvarenje unutarnjeg mira. U istraživanju je mjereno zadovoljava li Crkva vjernicima sljedeće potrebe:

1. duševnu sigurnost i ravnotežu
2. potrebu za druženjem
3. potvrđivanje nacionalne pripadnosti
4. potvrđivanje kulturne pripadnosti
5. davanje smisla životu
6. zadovoljavanje vjerskih dužnosti
7. potrebu za pripadanjem
8. pomoć u slučaju materijalne oskudice
9. oslonac u teškim trenucima
10. rasterećenje od svakodnevnih briga
11. potrebu za meditacijom
12. shvaćanje sebe
13. susret s Bogom
14. pronalaženje istomišljenika
15. ostvarenje unutarnjeg mira

2.3.2. Vjerske potrebe

Mjerene vjerske potrebe preuzete su iz tipologije religioznih potreba Gorlowa i Schroedera utemeljene na principu funkcionalne diferencijacije tipova religioznosti s obzirom na različite strategije potreba. Gorlow i Schroeder izlažu tipologiju koja se temelji na sedam temeljnih potreba – svaka karakteristična za jedan tip religioznosti.

Instrument za mjerenje ovih sedam vjerskih potreba prilagodio je Ivanković. Mjerene potrebe su sljedeće:

1. Potreba za dodirom i sjedinjenjem s Višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.).
2. Potreba za besmrtnošću.
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću.
4. Potreba za moralnim normama.
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći.
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti.
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini.

Uz svaku navedenu potrebu nalazi se skala procjene od pet stupnjeva.

2.4. Afilijativna motivacija

Afilijativna motivacija je koncept usko vezan uz potrebe, naročito uz potrebe za odnosima s ljudima, odnosno, u terminima Maslowljeve teorije motivacije, za potrebe za pripadanjem i vezanošću.

Afilijativna motivacija je višedimenzionalni konstrukt. Merhabian je definira kao motivaciju za socijalnim kontaktom. Neki je nazivaju i temeljnom ljudskom potrebom traženja društva drugih ljudi, odnosno generaliziranim pozitivnim očekivanjima u socijalnim odnosima. Afilijativna tendencija pozitivno je povezana s emocionalnom osjetljivošću (empatijom), s količinom samootkrivanja u interakciji s drugima kao i s nekim osobinama ličnosti (npr. ekstroverzijom). Ekstrovertirane i afilijativne osobe su druželjube i poticajne. One dobro kontroliraju socijalne situacije odnosno životne događaje.

Govoreći o afilijativnoj motivaciji, možemo govoriti o njezina četiri tipa, odnosno 4 vrste motiva koji navode ljude na socijalne kontakte. To su emocionalna podrška, socijalna usporedba, pozitivna stimulacija i pažnja. Različiti ljudi imaju, dakle, različite motive za ulazak u socijalne kontakte s drugim ljudima. Neki to čine zbog emocionalne podrške koju dobivaju od drugih ljudi pa obično traže društvo kada su u teškim životnim situacijama jer ih na taj način nastoje olakšati. Drugi imaju učestalu potrebu za uspoređivanjem i dobivanjem potvrde o vlastitoj vrijednosti pa je socijalna usporedba ono što ih najčešće motivira na socijalne odnose. Postoje i ljudi koji se jednostavno dobro osjećaju u društvu drugih, mnogo bolje nego kad su sami, oni vole sklapati prijateljstva i biti bliski s mnogo ljudi jer ih to samo po sebi usređuje i stimulira. Posljednji su oni koji imaju potrebu biti u središtu pozornosti, zapaženi, pohvaljeni i cijenjeni pa ulaze u odnose s drugima motivirani dobivanjem njihove pažnje.

Više istraživačkih rezultata govori o spolnim razlikama u afilijativnoj motivaciji. Žene se konzistentno pokazuju kao afilijativnije i empatičnije od muškaraca. Istraživanja u Hrvatskoj (Lacković-Grgin i sur, 1998; Čalušić, 1998; Valčić, 2000) pokazuju spolne razlike samo u jednoj od četiri dimenzije afilijativne motivacije – u emocionalnoj podršci.

Instrument za mjerenje afilijativne motivacije djelomično su promijenili i prilagodili novom predmetu istraživanja Čulig i Klasnić. Instrument se sastoji od 23 tvrdnje uz koje se nalazi skala procjene od pet stupnjeva.

2.5. Eysenckova teorija ličnosti

Eysenckova teorija ličnosti proizašla je iz velikog broja empirijskih istraživanja koje je sam vršio. Ona su rezultirala modelom ličnosti u kojem postoje četiri razine koje su hijerarhijski organizirane. Na najnižem stupnju u hijerarhiji nalaze se specifični odgovori ili postupci (reakcije), tj. veze između pojedinačnih podražaja i odgovora koje se javljaju u određenim životnim situacijama. Ovi postupci imaju najniži stupanj generalnosti. Na drugoj razini u hijerarhijskoj organizaciji ličnosti su habitualni odgovori ili ponašanja (navike). To su ponašanja koja se u repertoaru ponašanja neke osobe ponavljaju u istim ili sličnim situacijama i zbog toga navike imaju veću generalnost od specifičnih reakcija. Na trećoj razini su osobine ličnosti. One su determinirane korelacijom između dvije ili više navika, a na četvrtoj razini hijerarhijske organizacije ličnosti nalaze se tipovi ličnosti koji su determinirani korelacijom osobina ličnosti i imaju najveći stupanj generalnosti. Tipovi ili dimenzije ličnosti predstavljaju bipolarne faktore, tj. faktore koji imaju suprotne polove, a polovi se međusobno isključuju i impliciraju.

Iz ovog hijerarhijskog modela ličnosti vidljivo je da se proučavanje ličnosti temelji na proučavanju ponašanja. Čović, radi lakšeg razumijevanja, ilustrira ovaj model primjerom osobe koja se smije i pruža ruku prema osobi koju susreće. Kaže da, ukoliko opazimo da ova osoba čini to svaki put kada sretne nekoga, možemo pretpostaviti da je to ponašanje njegov habitualni odgovor prilikom pozdravljanja druge osobe. Ovaj habitualni odgovor može korelirati s drugim habitualnim odgovorima kao što su odlasci na zabave, spremost komuniciranja s drugim ljudima itd. Ovakav skup habitualnih odgovora čini osobinu socijabilnost. Nadalje, socijabilnost korelira s drugim osobinama kao što su aktivnost, društvenost, traženje uzbuđenja. Sve ove osobine zajedno definiraju tip ličnosti koji Eysenck naziva ekstroverzija.

Eysenck je svoja istraživanja ličnosti započeo na razini osobina, što je omogućilo identifikaciju osnovnih dimenzija (tipova) ličnosti. Za Eysencka je osobina ličnosti opažena dosljednost u ponašanju u različitim situacijama (Fulgosi prema Čović, 2000). Godine 1947, u prvim Eysenckovim istraživanjima ličnosti, utvrđene su dvije osnovne dimenzije ličnosti: ekstroverzija-introverzija (E) i neuroticizam-emocionalna stabilnost (N). Ove su dimenzije međusobno ortogonalne i bipolarne. Godine 1952. ovim dvjema dimenzijama dodana je i treća, pod nazivom psihoticizam (P). Ova je dimenzija ortogonalna ili nezavisna od prve dvije i proteže se od psihoticizma do normalnosti. Sve tri dimenzije su kontinuumi.

Eysenck (prema Matošević, 1990) opisuje osobe koje postižu visoke rezultate na pojedinim skalama na sljedeći način:

Tipičan **ekstrovert** je društven, voli zabave, razgovore s ljudima, ima mnogo prijatelja, ne voli aktivnosti koje mora raditi sam, traži uzbuđenje, spreman je riskirati, naglo reagira, često se nepotrebno eksponira i izlaže opasnostima, voli promjenu, vedar je i bezbrižan, optimističan, voli raditi i biti u pokretu, sklon je agresivnom ponašanju i gubitku kontrole nad sobom, nema čvrstu kontrolu nad osjećajima i ponekad je nepouzdana osoba.

Tipičan **introvert** je tiha, mirna osoba sklona introspekciji i više voli knjige nego ljude. Voli aktivnosti koje obavlja samostalno, povučen je, osim u društvu bliskih prijatelja, sklon je planiranju unaprijed, ne voli uzbuđenja, ima kontrolu nad vlastitim osjećajima, ne vjeruje trenutnim impulsima, nije sklon agresivnom naglom ponašanju, ne teži uzbuđenjima, veliku važnost pridaje etičkim normama, sklon je pesimizmu, ali je pouzdan.

Osoba koja postiže visok rezultat na skali **neuroticizma** je tjeskobna, zabrinuta, sugestibilna, neraspoložena, sklona depresiji, pati od raznih psihosomatskih poremećaja, pretjerano je osjećajna, pretjerano reagira na sve vrste podražaja i teško se vraća u početno stanje nakon emocionalno uzbuđujućeg iskustva. Emocionalne reakcije ovakve osobe ometaju njezinu prilagodbu.

Emocionalno stabilna osoba (niski neuroticizam) je uravnotežena, reagira emocionalno sporije i blaže, a iz svakog stanja uznemirenosti brzo se vraća u osnovno emocionalno stanje. Uvijek je sličnog raspoloženja i zna se kontrolirati.

Osoba s visoko izraženim **psihoticizmom** može se opisati kao tip osamljenika, nije joj mnogo stalo do ljudi i slabo je prilagodljiva. Može biti surova i nehumana, nedovoljno osjećajna i empatična, tj. neosjetljiva. Može biti agresivna i neprijateljska čak i prema onima koje voli. Voli čudne i neobične stvari, traži senzacije ili podražaje, ne obazire se na opasnost i ludo je odvažna.

Treba napomenuti da se ovi opisi odnose na osobe koje se nalaze na krajevima kontinuuma, dok se većina ljudi tek u većoj ili manjoj mjeri približava tim ekstremima. Također je važno naglasiti da su sve ove skale namijenjene mjerenju osobina ličnosti normalnih ljudi, bez obzira što izrazi koji se u ovoj teoriji koriste imaju psihijatrijsko porijeklo i prizvuk, npr. riječ „psihoticizam“ podrazumijeva dispozicijsku osobinu ličnosti koja je u različitoj mjeri izražena kod svih ljudi. To je predispozicija za razvoj psihoze. Eysenck (prema Čović, 2000) naglašava da vrlo malo ljudi s visokim rezultatom na skali psihoticizma razvija prirodu tokom života. Vrlo važan značaj imaju okolinski faktori (npr. stres) koji će utjecati na to da li će se postojeća dispozicija manifestirati ili ne.

Instrument za mjerenje dimenzija ličnosti po Eysencku korišten u ovom istraživanju konstruirali su Čulig i Kufrin 2002. godine po uzoru na jednu od hrvatskih inačica Eysenckovog instrumenta za mjerenje dimenzija ličnosti, a sastoji se od 26 čestica.

2.6. Hipoteze

Osnovna hipoteza ovog rada jest da tipovi religioznosti preuzeti iz tipologije Gorlowa i Schroedera mogu biti empirijski verificirani kao latentne dimenzije odgovarajućeg kompozitnog instrumenta (skale Likertova tipa) namijenjenog mjerenju tipova religioznosti.

Sljedeća hipoteza, koja direktno proizlazi iz prethodne, jest da se ispitanici skloni/neskloni sadržajima koji određuju tipove religioznosti međusobno razlikuju po nekim psihosocijalnim obilježjima.

Iz ove hipoteze moguće je izvesti više specifičnih hipoteza od kojih ćemo se u ovom radu orijentirati na sljedeće:

- smatramo da se tipovi religioznosti međusobno razlikuju po nekim sociokulturnim i socioekonomskim obilježjima kao što su spol, godina studija, ekonomski status, mjesto pohađanja osnovne škole itd.
- smatramo da se tipovi religioznosti međusobno razlikuju po nekim temeljnim elementima religioznosti kao što su sklonost vjerovanju, odnos prema ateizmu i religijskom uvjerenju, mišljenje o postojanju Boga i odnos prema nauku Crkve
- glavni psihosocijalni aspekti za koje smatramo da dobro tumače tipove religioznosti, odnosno da se tipovi religioznosti po tim aspektima međusobno razlikuju, su vjerske potrebe i potrebe koje vjernicima zadovolja njihova Crkva, afilijativna motivacija odnosno različiti motivi za ulazak u socijalne kontakte te tip ličnosti ispitanika

3. METODOLOGIJA I UZORAK

Istraživanje je provedeno u lipnju 2006. godine, metodom ankete na prigodnom kvotnom uzorku studentske populacije Sveučilišta u Zagrebu. U konstrukciji i provedbi istraživanja sudjelovali su, uz profesora Benjamina Čuliga, studenti sociologije 3. i 4. godine studija akademske godine 2005/2006. Istraživanje je provedeno na ukupno 379 ispitanika. U istraživanju su korištene dvije ankete: jedna anketa mjerila je psihosocijalne aspekte religioznosti, a ispunilo ju je 220 ispitanika, dok je druga anketa mjerila sociokulturne aspekte religioznosti i nju je ispunilo 159 ispitanika. Podaci korišteni u ovom radu odnose se samo na ispitanike koji su ispunili anketu koja je mjerila psihosocijalne aspekte religioznosti.

4. INTERPRETACIJA REZULTATA

Anketu koja je mjerila psihosocijalne aspekte religioznosti ispunilo je 220 ispitanika. U interpretaciji rezultata osvrnut ćemo se na nekoliko aspekata. Prvo ćemo se baviti deskripcijom rezultata pri čemu ćemo iznijeti neka sociokulturna i socioekonomska obilježja ispitanika te temeljne elemente religioznosti. Zatim ćemo analizirati svaki instrument zasebno primjenom faktorske analize na instrumentima koji se odnose na sadržaje vezane uz višestruko definirane koncepte. Potom ćemo, u skladu s postavljenim hipotezama, provjeriti statistički značajne relacije dobivenih dimenzija primjenom nekoliko različitih analiza (analiza varijance, hi-kvadrat test, Pearsonov koeficijent korelacije) ovisno o prikladnosti pojedine analize određenom konceptu.

4.1. Sociokulturna i socioekonomska obilježja ispitanika

4.1.1. Spol

	frekvencija	postotak
muškarci	74	33,6
žene	146	66,4
ukupno	220	100,0

Otprilike dvije trećine ispitanika čine žene, a jednu trećinu ispitanika muškarci.

4.1.2. Samoprocjena imovinskog stanja

	frekvencija	postotak
puno lošije od većine	4	1,8
nešto lošije od većine	20	9,1
ni bolje ni lošije od većine	147	66,8
puno bolje od većine	42	19,1
nešto bolje od većine	6	2,7
B.O.	1	0,5
ukupno	220	100,0

Dvije trećine ispitanika svoje imovinsko stanje ne procjenjuje ni bolje ni lošije od većine, odnosno, smatraju da su prosječnog imovinskog stanja. Lošijeg imovinskog stanja od

većine smatra se nešto više od 10% ispitanika, dok se boljeg imovinskog stanja od većine smatra nešto više od 20% ispitanika.

4.1.3. Regionalna pripadnost

	frekvencija	postotak
Zagreb	103	46,8
sjeverozapadna Hrvatska	38	17,3
Slavonija i Baranja	22	10,0
Banija i Kordun	4	1,8
Istra i Primorje	12	5,5
Dalmacija i otoci	27	12,3
Dalmatinska Zagora	6	2,7
Lika i Gorski kotar	4	1,8
neka druga	3	1,4
B.O.	1	0,5
ukupno	220	100,0

Najveći broj ispitanika je iz Zagreba, zatim iz sjeverozapadne Hrvatske, Dalmacije i otoka te Slavonije i Baranje.

4.1.4. Fakultet

	frekvencija	postotak
Rudarsko geotehnoško naftni fakultet	54	24,5
Prirodoslovno matematički fakultet	47	21,4
Filozofski fakultet – smjer kroatistika	78	35,5
Medicinski fakultet	12	5,5
Fakultet strojarstva i brodogradnje	14	6,4
B.O.	15	6,8
ukupno	220	100,0

Najviše je anketiranih ispitanika s Filozofskog fakulteta – smjer kroatistika, zatim s Rudarsko geotehnoško naftnog fakulteta, Prirodoslovno matematičkog fakulteta, dok je s Fakulteta strojarstva i brodogradnje i Medicinskog fakulteta relativno mali broj ispitanika.

4.1.5. Godina studija

	frekvencija	postotak
prva	121	55,0
druga	28	12,7
treća	5	2,3
četvrta	63	28,6
peta	0	0,0
šesta	1	0,5
B.O.	2	0,9
ukupno	220	100,0

Više od polovice ispitanika je na prvoj godini studija, a nakon njih najviše je onih s četvrte godine studija. Studenata pete godine studija nema u uzorku, a samo je jedan ispitanik na šestoj godini studija. Peta i šesta godina studija odnose se samo na Medicinski fakultet. Kako smatramo da je lakše i praktičnije koristiti se terminima „više“ i „niže“ godine studija, rekodirali smo ovu varijablu na sljedeći način: prva i druga godina studija svedene su pod „niže godine“, a sve ostale godine studija pod „više godine“. Distribucija frekvencija dobivene rekodirane varijable prikazana je u sljedećoj tablici:

	frekvencija	postotak
niže godine	149	67,7
više godine	69	31,4
B.O.	2	0,9
ukupno	220	100,0

Iz prikazane tablice vidimo da je nešto više od dvije trećine ispitanika na nižim godinama studija, a nešto manje od jedne trećine ispitanika na višim godinama studija.

4.1.6. Veličina mjesta pohađanja osnovne škole

	frekvencija	postotak
manje od 10 000 stanovnika	72	32,7
od 10 001 do 70 000 stanovnika	33	15,0
od 70 001 do 150 000 stanovnika	18	8,2
od 150 001 do 500 000 stanovnika	15	6,8
više od 500 000 stanovnika	80	36,4
B.O.	2	0,9
ukupno	220	100,0

Najviše ispitanika je iz velikih gradova preko 500 000 stanovnika te iz malih mjesta koja imaju manje od 10 000 stanovnika.

4.2. Temeljni elementi religioznosti

4.2.1. Jeste li vjernik?

	frekvencija	postotak
da	152	69,1
ne	36	16,4
ne znam, nisam siguran	32	14,5
ukupno	220	100,0

Više od dvije trećine ispitanika su na pitanje „Jeste li vjernik?“ odgovorili potvrdno, dok je onih koji nisu vjernici i onih koji ne znaju, odnosno nisu sigurni jesu li vjernici podjednako – oko 15%.

4.2.2. Sklonost vjerovanju / nevjerovanju

	frekvencija	postotak
uvjereni sam vjernik	60	27,3
mnogo sam skloniji vjerovanju nego nevjerovanju	94	42,7
ne znam, ne mogu procijeniti	19	8,6
mnogo sam skloniji nevjerovanju nego vjerovanju	31	14,1
uvjereni sam ateist	16	7,3
ukupno	220	100,0

27% ispitanika izjašnjavaju se kao uvjereni vjernici, dok je najviše onih (preko 42%) koji su mnogo skloniji vjerovanju nego nevjerovanju. 8% ispitanika niti na ovoj skali nije se prepoznalo niti u jednom stupnju vjerovanja / nevjerovanja, već ga ne mogu procijeniti. 14% ispitanika mnogo je sklonije nevjerovanju nego vjerovanju dok je samo 7% uvjerenih ateista.

4.2.3. Odnos prema ateizmu / religijskom uvjerenju

	frekvencija	postotak
uvjereni sam protivnik ateizma	27	12,3
donekle sam protivnik ateizma	21	9,5
nisam protivnik ni ateizma ni religijskog uvjerenja	147	66,8
donekle sam protivnik religijskog uvjerenja	12	5,5
uvjereni sam protivnik religijskog uvjerenja	13	5,9
ukupno	220	100,0

Najviše ispitanika (gotovo 67%) ne protivi se niti ateizmu niti religijskom uvjerenju. Više je onih koji se protive ateizmu (12% uvjerenih protivnika i gotovo 10% donekle protivnika) od onih koji se protive religijskom uvjerenju (5% uvjerenih protivnika i gotovo 10% donekle protivnika).

4.2.4. Mišljenje o postojanju Boga

	frekvencija	postotak
apsolutno sam siguran da Bog postoji	104	47,3
skloniji sam mišljenju da Bog postoji	74	33,6
skloniji sam mišljenju da Bog ne postoji	23	10,5
apsolutno sam siguran da Bog ne postoji	17	7,7
B.O.	2	0,9
ukupno	220	100,0

Gotovo polovica anketiranih ispitanika apsolutno je sigurna da Bog postoji, dok je trećina sklonija mišljenju da Bog postoji iako nisu apsolutno sigurni u to. 10% ispitanika sklonije je mišljenju da Bog ne postoji, dok je skoro 8% apsolutno sigurno da Bog ne postoji.

4.2.5. Odnos prema nauku Crkve

	frekvencija	postotak
nisam vjernik, ne pripadam ni jednoj crkvi	31	14,1
u potpunosti prihvaćam sve što naučava moja Crkva	21	9,5
prihvaćam nauk Crkve, ali se s ponekim dijelovima ne slažem	78	35,5
prihvaćam nauk Crkve, ali se s dosta toga ne slažem	40	18,2
prihvaćam samo temeljna učenja vjere	19	8,6
sumnjam i u neke od temeljnih postavki vjere	30	13,6
B.O.	1	0,5
ukupno	220	100,0

14% ispitanika (njih 31) pri ispunjavanju ovog instrumenta izjasnio se da nisu vjernici i da ne pripadaju niti jednoj Crkvi (prisjetimo se da je 36 ispitanika na pitanje „Jeste li vjernik?“ odgovorilo negativno što znači da se njih 5 ipak prepoznalo u nekom od stupnjeva prihvatanja nauka Crkve). Skoro 10% ispitanika u potpunosti prihvaća sve što naučava njihova Crkva, a najveći je broj onih (više od trećine) koji prihvaćaju nauk Crkve, ali se s ponekim dijelovima ne slažu. 18% ispitanika prihvaća nauk Crkve, ali se s dosta toga ne slaže, preko 8% prihvaća samo temeljna učenja vjere, dok više od 13% ispitanika sumnja i u neke od temeljnih postavki vjere.

Nakon što smo dobili uvid u neke od temeljnih elemenata religioznosti ispitanika, možemo zaključiti da je pitanje „Jeste li vjernik?“ nedovoljno precizno i stoga neprikladno (ili barem nepotpuno) pri procjenjivanju nečije religioznosti. Ovo pitanje ne diferencira ispitanike na način na koji se to možda očekuje ili pretpostavlja jer oni ispitanici koji su na ovo pitanje odgovorili potvrdno ne čine homogenu cjelinu vjernika s jednakim odnosom prema vjerovanju, ateizmu, mišljenju o Bogu ili odnosom prema nauku Crkve. Gotovo 70% ispitanika odgovorilo je na pitanje „Jeste li vjernik?“ potvrdno, ali samo 27% ispitanika smatra se uvjerenim vjernicima. Isto tako, situaciju možemo gledati i s druge strane jer je na to isto pitanje više od 16% ispitanika odgovorilo negativno, a samo se 7% ispitanika smatra uvjerenim ateistima. Pitanje nečije religioznosti je, kao što vidimo, mnogo složenije, dublje i slojevitije. Primijetimo i sljedeće: kada se ispitanici moraju izjasniti o tome jesu li vjernici na skali od 3 stupnja („da“, „ne“ i „ne znam, nisam siguran“), skoro 15% ispitanika ne može se odlučiti jesu li vjernici ili nisu pa biraju srednju, neutralnu poziciju. No kada se o istom tom pitanju moraju izjasniti na skali od 5 stupnjeva (od „uvjereni sam vjernik“ do „uvjereni sam ateist“), broj neodlučnih se smanjuje gotovo za pola. Čini se kako i ovi „neodlučni“ ipak imaju određen stav i teže jednoj od „strana“, ali se, možda, ne usuđuju smjestiti ukoliko im se ne ponudi dovoljno osjetljiva i stupnjevita skala.

Još je zanimljivija činjenica da, unatoč tome što se 70% ispitanika izjasnilo kao vjernici, manje od 10% ispitanika u potpunosti prihvaća sve što naučava njihova Crkva, a manje od polovice ispitanika apsolutno je sigurno da Bog postoji.

4.3. Potrebe

4.3.1. Potrebe koje zadovoljava Crkva

Instrument koji je mjerio potrebe koje zadovoljava Crkva ispunjavali su samo vjernici tako da se svi rezultati odnose isključivo na vjernike. Na početku je zanimljivo napomenuti da, iako je kod ovog instrumenta bilo naglašeno da ga ispunjavaju samo vjernici, instrument je ispunilo 158 ispitanika, od kojih je 148 na pitanje "Jeste li vjernik?" odgovorilo „da“, a 10 „ne znam, nisam siguran“.

Rezultati deskriptivne statistike u postocima prikazani su u tablici. Rezultati pokazuju da Crkva najvećem broju ispitanika zadovoljava potrebu za ostvarenjem unutrašnjeg mira (oko 70%), nakon nje slijede potreba za zadovoljavanjem vjerskih dužnosti, susret s Bogom i potreba za duševnom sigurnošću i ravnotežom. Potrebe za koje se najveći dio ispitanika izjasnio da ih Crkva ne zadovoljava su potreba za meditacijom, potreba za druženjem, pronalaženje istomišljenika i pomoć u slučaju materijalne oskudice. Potreba za meditacijom i pomoć u slučaju materijalne oskudice ujedno su i dvije potrebe za koje se najviše ispitanika izjasnilo da ih nema (oko 30%), a nakon njih slijede potvrđivanje nacionalne i kulturne pripadnosti (oko 20%).

	Crkva zadovoljava (%)	Crkva ne zadovoljava (%)	Nemam tu potrebu (%)	Bez odgovora (%)
1. duševnu sigurnost i ravnotežu	58,2	29,7	11,4	,6
2. potrebu za druženjem	41,1	44,9	13,9	0
3. potvrđivanje nacionalne pripadnosti	37,3	38,0	24,1	,6
4. potvrđivanje kulturne pripadnosti	49,4	28,5	22,2	0
5. davanje smisla životu	57,0	31,0	12,0	0
6. zadovoljavanje vjerskih dužnosti	62,7	24,1	13,3	0
7. potrebu za pripadanjem	56,3	29,1	14,6	0
8. pomoć u slučaju materijalne oskudice	23,4	44,3	32,3	0
9. oslonac u teškim trenucima	54,4	29,7	15,8	0
10. rasterećenje od svakodnevnih briga	46,8	38,0	15,2	0
11. potrebu za meditacijom	23,4	46,8	28,5	1,3
12. shvaćanje sebe	51,3	34,8	13,9	0
13. susret s Bogom	60,8	28,5	10,8	0
14. pronalaženje istomišljenika	36,1	44,3	19,6	0
15. ostvarenje unutarnjeg mira	70,9	21,5	7,6	0

S obzirom na to da su ispitanici odabirali različitu količinu potreba za koje imaju osjećaj da im njihova Crkva zadovoljava, zanimalo nas je kako se instrument za mjerenje potreba strukturira u aditivnom smislu. Zanimalo nas je mjeri li instrument doista neku sumu potreba na način kvantitativne varijable Gaussova tipa. Da bismo to utvrdili, konstruirali smo indeks potreba koje zadovoljava Crkva na način da smo za svakog ispitanika zbrojili potrebe koje zadovoljava Crkva. Tako je nastala nova varijabla s maksimalnim rezultatom 15 koji označava da dotičnom ispitaniku Crkva zadovoljava sve navedene potrebe, a minimalnim rezultatom 0 koji označava da dotičnom ispitaniku Crkva ne zadovoljava niti jednu od navedenih potreba.

Distribucija ove varijable je približno pravokutna, s izuzetkom rezultata 0, odnosno rezultata koji pokazuje da za dotičnog ispitanika Crkva ne ispunjava niti jednu navedenu potrebu, koji je najfrekventniji. Skoro 16% vjernika izjavljuje da im Crkva ne zadovoljava niti jednu od navedenih potreba.

	frekvencija	postotak
0	25	15,8
1	7	4,4
2	8	5,1
3	6	3,8
4	7	4,4
5	6	3,8
6	10	6,3
7	6	3,8
8	7	4,4
9	12	7,6
10	14	8,9
11	13	8,2
12	9	5,7
13	7	4,4
14	10	6,3
15	11	7,0
ukupno	158	100,0

4.3.2. Vjerske potrebe

	Nimalo (%)	Malo (%)	Osrednje (%)	Mnogo (%)	Izrazito mnogo (%)	Bez odgovora (%)
1. Potreba za dodirrom i sjedinjenjem s Višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	27,7	16,8	30,5	20,9	4,1	0,0
2. Potreba za besmrtnošću	45,0	20,0	15,5	13,2	6,4	0,0
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću	2,3	8,2	18,2	45,0	25,5	0,9
4. Potreba za moralnim normama	2,7	8,2	23,2	44,5	20,9	0,5
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći	33,6	26,8	21,4	10,5	7,3	0,5
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti	37,3	28,6	24,5	7,7	1,8	0,0
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini	15,9	22,3	35,9	19,5	5,9	1,4

Instrument koji je mjerio vjerske potrebe ispunjavali su svi ispitanici bez obzira na to smatraju li se vjernicima ili ne. Od ispitanika se tražilo da na ponuđenoj skali od 5 stupnjeva procijene koliko osobno osjećaju potrebu za svakim od navedenih sadržaja. Potreba koju najveći broj ispitanika osjeća mnogo ili izrazito mnogo je potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću (nešto više od 70% ispitanika), a nakon nje slijedi potreba za moralnim normama (nešto više od 65% ispitanika)¹. Sve ostale vjerske potrebe kod ispitanika su slabo izražene, a najslabije izražena potreba među njima je potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti – skoro 66% ispitanika osjeća tu potrebu malo ili nimalo. Možemo zaključiti da su potrebe nešto što ispitanici doživljavaju kao osobnu kategoriju, a ne kao potencijal za društveno djelotvornu aktivnost. Potreba za besmrtnošću izražena je malo ili nimalo kod 65% ispitanika, a potreba za istraživanjem nadnaravne moći kod nešto više od 60% ispitanika².

¹ Postoci su dobiveni zbrajanjem postotka onih koji navedenu potrebu osjećaju mnogo i onih koji ju osjećaju izrazito mnogo.

² Postoci su dobiveni zbrajanjem postotka onih koji navedenu potrebu osjećaju nimalo i onih koji ju osjećaju malo.

Zanimalo nas je postoji li statistički značajna razlika u izraženosti ovih potreba između onih koji su se izjasnili kao vjernici, onih koji nisu sigurni jesu li vjernici i onih koji su se izrazili kao nevjernici. Da bismo to provjerili proveli smo analize varijanci čiji su rezultati prikazani u sljedećoj tablici (prilog 1).

		N	$\bar{X}$	F
1. Potreba za dodiranjem i sjedinjenjem s višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	1. da 2. ne 3. ne znam, nisam siguran Ukupno	152 36 32 220	2,89 1,50 2,22 2,57	$F > 34,010^*$ $1 > 2$ $1 > 3$ $3 > 2$
2. Potreba za besmrtnošću	1. da 2. ne 3. ne znam, nisam siguran Ukupno	152 36 32 220	2,22 2,00 2,06 2,16	$F > 1,670$
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću	1. da 2. ne 3. ne znam, nisam siguran Ukupno	150 36 32 218	3,97 3,64 3,44 3,84	$F > 5,220^*$ $1 > 3$
4. Potreba za moralnim normama	1. da 2. ne 3. ne znam, nisam siguran Ukupno	151 36 32 219	3,87 3,53 3,28 3,73	$F > 7,848^*$ $1 > 3$
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći	1. da 2. ne 3. ne znam, nisam siguran Ukupno	151 36 32 219	2,28 2,14 2,59 2,31	$F > 1,138$
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti	1. da 2. ne 3. ne znam, nisam siguran Ukupno	152 36 32 220	2,35 1,19 1,81 2,08	$F > 45,581^*$ $1 > 2$ $1 > 3$ $3 > 2$
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini	1. da 2. ne 3. ne znam, nisam siguran Ukupno	152 34 31 217	2,79 2,62 2,71 2,75	$F > 0,144$

* F je statistički značajan na razini rizika 5%

Kao što vidimo, statistički značajne razlike među grupama pronađene su kod sljedećih potreba: potrebe za dodiranjem i sjedinjenjem s višom silom, potrebe za izvjesnošću i životnom sigurnošću, potrebe za moralnim normama i kod potrebe za religijskim osmišljavanjem vlastite

društvene djelatnosti. Da bismo saznali između kojih grupa ispitanika postoje razlike, proveli smo post hoc testove - za potrebu za dodirom i sjedinjenjem s Višom silom Scheffeov test jer je varijanca ove varijable homogena, a za dvije potrebe za izvjesnošću i životnom sigurnošću, potrebu za moralnim normama i potrebu za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti Tamhaneov T2 test jer im varijance nisu homogene (prilog 1).

Scheffeov post hoc test pokazao je da kod potrebe za dodirom i sjedinjenjem s Višom silom postoji statistički značajna razlika na razini rizika 5% između sve tri grupe ispitanika. Oni koji se izjašnjavaju kao vjernici imaju najviše izraženu ovu potrebu ($\bar{X} = 2,89$), odnosno vjernici u prosjeku osrednje osjećaju potrebu za dodirom i sjedinjenjem s Višom silom. Oni koji se ne mogu odlučiti jesu li ili nisu vjernici u prosjeku imaju malo izraženu ovu potrebu ($\bar{X} = 2,22$), dok nevjernici ovu potrebu osjećaju najslabije: u prosjeku između nimalo i malo ($\bar{X} = 1,50$).

Kod potreba koje su imale nehomogene varijance Tamhaneov T2 test pokazao je sljedeće: i kod potrebe za izvjesnošću i sigurnošću i kod potrebe za moralnim normama postoji statistički značajna razlika na razini rizika 5% između onih koji su vjernici i onih koji nisu sigurni jesu li vjernici. U oba slučaja vjernici navedene potrebe u prosjeku osjećaju mnogo dok ih oni koji nisu sigurni jesu li vjernici u prosjeku osjećaju osrednje. Kod potrebe za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti postoji statistički značajna razlika između sve tri grupe ispitanika. Vjernici imaju najjače izraženu ovu potrebu ($\bar{X} = 2,35$), iako ju zapravo i oni imaju dosta slabo izraženu – u prosjeku između malo i osrednje. Oni koji se ne mogu odlučiti jesu li ili nisu vjernici osjećaju ovu potrebu malo ($\bar{X} = 1,81$), dok nevjernici ne osjećaju ovu potrebu gotovo uopće ($\bar{X} = 1,19$).

4.4. Afilijativna motivacija

Instrument koji je mjerio afilijativnu motivaciju ispunjavali su svi ispitanici, bez obzira na to smatraju li se vjernicima. Rezultati deskriptivne statistike u postocima prikazani su u sljedećoj tablici.

	UOPĆE SE NE ODNOSI NA MENE (%)	DJELOMIČNO SE NE ODNOSI NA MENE (%)	NITI SE ODNOSI, NITI SE NE ODNOSI NA MENE (%)	DJELOMIČNO SE ODNOSI NA MENE (%)	U POTPUNOSTI SE ODNOSI NA MENE (%)	BEZ ODGOVORA (%)
1. Kad mi u životu loše krene, najveću utjehu mi mogu pružiti drugi ljudi.	1,8	15,9	11,8	51,4	19,1	0
2. Volim sudjelovati u nekoj aktivnosti s drugim ljudima zato da mogu vidjeti koliko sam dobar u toj aktivnosti.	6,8	19,1	24,1	36,4	13,6	0
3. Volim prisustvo drugih ljudi prvenstveno zbog topline koju dobivam u kontaktu s njima.	1,8	12,3	16,4	40,5	28,6	0,5
4. Kad god mi se dogodi nešto loše, najviše mi pomaže društvo bliskog prijatelja.	2,3	6,8	15,5	38,6	35,9	0,9
5. Najviše volim ljude koji mi se dive.	28,2	23,6	26,4	12,7	4,1	5
6. Mislim da ja dobivam više zadovoljstva u kontaktu s ljudima nego što većina drugih ikad ostvari.	7,7	15,9	43,2	28,2	3,2	1,8
7. Kad nisam siguran koliko sam dobar u nečemu, pomaže mi usporedba s drugim ljudima.	7,3	24,5	25	35,9	6,4	0,9
8. U društvu se najbolje osjećam u centru pažnje.	17,7	34,5	26,8	14,1	6,4	0,5
9. Već i samo prisustvo drugih ljudi budi u meni dobro raspoloženje.	4,1	12,7	25,5	45,5	10,5	1,8
10. Činjenica da mogu nešto saznati o ljudima pruža mi veliko zadovoljstvo.	3,6	14,1	22,3	40,5	13,8	2,7
11. Volim kad ljudi misle da sam ja zanimljiva osoba.	1,8	4,5	14,5	41,8	34,5	2,7
12. Ako nisam siguran što se u nekoj situaciji od mene očekuje, nastojim oponašati druge.	19,1	25,5	29,1	21,8	4,5	0
13. Kad sam s nekim blizak, osjećam da sam postigao nešto zaista vrijedno.	1,8	1,8	9,5	41,4	45	0,5
14. Kad ne razumijem neku situaciju, lakše mi je ako su i drugi u istoj situaciji.	4,5	10,9	17,7	45,9	19,5	1,4
15. Kad je netko sa mnom, teške stvari čine mi se bezbolnijima.	2,3	5,5	15,5	47,7	28,2	0,9
16. Često osjećam potrebu biti s ljudima na koje sam ostavio jak dojam svojom osobnošću.	5,5	15	33,2	33,6	12,3	0,5
17. Ako sam loše raspoložen, nastojim biti s drugim ljudima koji će me oraspoložiti.	5	17,3	19,1	35,9	22,7	0
18. Često se uspoređujem s drugima.	15,5	24,5	33,6	20,5	5,5	0,5

19. Volim kad ljudi misle da sam ja važna osoba.	15,9	21,4	29,1	25,5	7,7	0,5
20. Nastojim da me ljudi što češće zapaze.	17,3	26,8	34,5	17,3	3,6	0,5
21. Najveću potrebu za drugim ljudima imam kada sam zbog nečeg uznemiren.	10	26,8	27,3	26,8	7,7	1,4
22. Slušanje, bliskost i odnosi s drugim ljudima predstavljaju jednu od mojih omiljenih aktivnosti.	4,5	15	19,5	41,4	18,6	0,9
23. Želio bih stvarati nova prijateljstva s onima koji mi se sviđaju.	2,3	8,2	18,6	40,9	30	0

Možemo primijetiti da sljedeće tvrdnje prihvaća najveći postotak ispitanika: „Kad sam s nekim blizak osjećam da sam postigao nešto zaista vrijedno.“ (86,4%), „Volim kad ljudi misle da sam ja zanimljiva osoba.“ (76,3%), „Kad je netko sa mnom, teške stvari čine mi se bezbolnijima.“ (75,9%) i „Kad god mi se dogodi nešto loše, najviše mi pomaže društvo bliskog prijatelja.“ (74,5%)³. Tvrdnje: „Najviše volim ljude koji mi se dive.“ (16,8%), „U društvu se najbolje osjećam u centru pažnje.“ (20,5%) i „Nastojim da me ljudi što češće zapaze.“ (20,9%) prihvaća najmanji broj ispitanika. Ove tvrdnje odnose se na pažnju kao motiv za socijalne kontakte.

Faktorska analiza ovih tvrdnji metodom glavnih komponentata u varimax soluciji zadržala je 6 statistički značajnih faktora koji zajedno objašnjavaju 60,48% ukupne varijance instrumenta. Prilikom „čišćenja“ faktorske solucije nekoliko varijabli je izbačeno iz analize: tvrdnja pod rednim brojem 23 (Želio bih stvarati nova prijateljstva s onima koji su mi slični.) izbačena je jer je činila faktor specifičnosti, a tvrdnje pod rednim brojevima 2 (Volim sudjelovati u nekoj aktivnosti s drugim ljudima zato da mogu vidjeti koliko sam dobar u toj aktivnosti.), 14 (Kad ne razumijem neku situaciju, lakše mi je ako su i drugi u istoj situaciji.), 17 (Ako sam loše raspoložen, nastojim biti s drugim ljudima koji će me oraspoložiti.) i 21 (Najveću potrebu za drugim ljudima imam kada sam zbog nečeg uznemiren.) izbačene su jer nisu zadovoljavale Thurstoneov princip jednostavne strukture, odnosno imale su relativno visoke saturacije ne samo na jednom, već na više faktora.

Konačna dobivena faktorska solucija sastoji se od 4 faktora koji zajedno objašnjavaju 55,72% ukupne varijance⁴. Dobiveni faktori i čestice koje ih čine ne poklapaju se u potpunosti s teorijski predviđenim grupiranjem tvrdnji, iako su im vrlo slični⁵. (prilog 2)

³ Postoci u zagradama dobiveni su zbrajanjem postotka onih na koje se navedena tvrdnja odnosi djelomično i onih na koje se odnosi u potpunosti.

⁴ Missing vrijednosti tretirane su na način da su zamijenjene sa srednjom vrijednosti (replace with mean).

Dobiveni faktori i tvrdnje koje ih čine prikazani su u sljedećim tablicama. Pokraj svake tvrdnje dana je saturacija koju ta tvrdnja ima na pripadajućem faktoru.

Faktor 1 – EMOCIONALNA PODRŠKA

4	Kad god mi se dogodi nešto loše, najviše mi pomaže društvo bliskog prijatelja.	,805
1	Kad mi u životu loše krene, najveću utjehu mi mogu pružiti drugi ljudi.	,766
15	Kad je netko sa mnom, teške stvari čine mi se manje bolnima.	,659
13	Kad sam s nekim blizak, osjećam da sam postigao nešto zaista vrijedno.	,637
3	Volim prisustvo drugih ljudi ponajprije zbog topline koju dobivam u kontaktu s njima.	,629

Prve tri čestice koje čine ovaj faktor po teorijskom konceptu pripadaju subskali emocionalna podrška, dok zadnje dvije pripadaju subskali afilijativne motivacije pozitivna stimulacija. Ispitanici skloni ovom faktoru trebaju druge ljude i ulaze u socijalne kontakte s drugima radi rasterećenja od vlastitih briga. Kroz teške životne situacije ne vole prolaziti sami, već traže društvo drugih ljudi jer im ono pomaže, pruža utjehu i čini situaciju manje bolnom. U takvim socijalnim odnosima oni vide veliku vrijednost i iz njih dobivaju mnogo topline. Ovaj smo faktor nazvali emocionalna podrška jer je motiv za stupanje u socijalne kontakte ispitanika koji su skloni slaganju s navedenim tvrdnjama upravo dobivanje emocionalne podrške drugih ljudi.

Faktor 2 – PAŽNJA

8	U društvu se najbolje osjećam kad sam u središtu pažnje.	,770
20	Nastojim da me ljudi što češće zapaze.	,742
19	Volim kad ljudi misle da sam ja važna osoba.	,732
11	Volim kad ljudi misle da sam ja zanimljiva osoba.	,642

Sve četiri čestice koje čine ovaj faktor po teorijskom konceptu pripadaju subskali afilijativne motivacije pažnja. Ispitanici skloni ovom faktoru imaju potrebu biti posebni i zapaženi. Najbolje se osjećaju ako su u društvu u centru pažnje i ako ih drugi ljudi doživljavaju kao važne i zanimljive osobe. Mogli bismo reći da oni vole biti „centar svijeta“. Dobivanje

---

⁵ U interpretaciji koristimo varimax faktore. Provjerili smo i kako se dobiveni faktori ponašaju u oblimin soluciji i uvidjeli da je oblimin „prisilio“ neke čestice da prouzroče međusobnu bliskost faktora iako je riječ samo o formulaciji čestica. Mišljenja smo da je varimax solucija prikladnija za interpretaciju.

pažnje drugih ljudi glavni je motiv njihovih ulazaka u socijalne kontakte i zato smo ovaj faktor nazvali pažnja.

Faktor 3 – POZITIVNA STIMULACIJA

6	Mislim da dobivam više zadovoljstva u kontaktu s ljudima nego što većina ikad ostvari.	,710
10	Činjenica da mogu nešto saznati o ljudima pruža mi veliko zadovoljstvo.	,665
9	Već i samo prisustvo drugih ljudi budi u meni dobro raspoloženje.	,605
22	Slušanje, bliskost i odnosi s drugim ljudima predstavljaju jednu od mojih omiljenih aktivnosti.	,569
16	Često osjećam potrebu da budem s ljudima na koje sam ostavio jak dojam svojom osobnošću.	,505

Čestice koje čine ovaj faktor po teorijskom konceptu pripadaju trima različitim faktorima – pozitivnoj stimulaciji, emocionalnoj podršci i pažnji. No one ipak tvore sadržajno konzistentan koncept. Naime, ispitanici skloni ovom faktoru jednostavno vole društvo drugih ljudi i imaju izrazito razvijen socijabilitet. Društvo drugih ljudi na njih pozitivno utječe, pruža im zadovoljstvo i budi u njima dobro raspoloženje, no uz sve to vole povremeno osjetiti i zadobiti nečiju pažnju i ostaviti dojam svojom osobnošću. Pozitivna stimulacija ipak je glavni motiv za ulazak ovih ispitanika u socijalne kontakte s drugim ljudima te smo upravo tako nazvali ovaj faktor.

Faktor 4 – SOCIJALNA USPOREDBA

12	Ako nisam siguran što se u nekoj situaciji od mene očekuje, nastojim oponašati druge.	,735
7	Kad nisam siguran koliko sam dobar u nečemu, pomaže mi usporedba s drugim ljudima.	,707
18	Često se uspoređujem s drugima.	,627
5	Najviše volim ljude koji mi se dive.	,490

Prve tri čestice koje čine ovaj faktor po teorijskom konceptu pripadaju subskali afilijativne motivacije socijalna usporedba, dok zadnja pripada subskali pažnja. Ispitanici skloni ovom faktoru nisu sigurni u svoje procjene pa kriterije procjene traže kod drugih ljudi uspoređujući se s njima, no uz to imaju želju i potrebu sviđati se i dobiti odobrenje drugih. Glavni motiv ulaska u socijalne kontakte s drugima za ove je ispitanike socijalna usporedba pa je to i naziv ovog faktora.

Nakon što smo opisali četiri ekstrahirana faktora, odnosno četiri dobivene vrste afilijativne motivacije, možemo zaključiti da to što su ekstrahirani faktori znači da ispitanici konzistentno prihvaćaju/odbacuju tvrdnje za koje smo u konceptu pretpostavljali da će mjeriti odgovarajuće dimenzije. Nas je, ipak, mnogo više zanimalo možemo li ispitanike koji imaju izrazito visok rezultat na pojedinim dimenzijama klasificirati u skladu s njihovim odgovorima. Točnije rečeno, htjeli smo sve ispitanike razvrstati u posebne skupine određene stupnjem sukladnosti samo s jednim od predviđenih koncepata. Za one ispitanike koji su imali visok rezultat u faktorskim bodovima na samo jednoj dimenziji afilijativne motivacije, primjerice na *pažnji*, smatrali smo da je upravo ova vrsta afilijativne motivacije njihov glavni motiv za ulaske u socijalne kontakte te smo ih svrstali u skupinu pod nazivom „pažnja“. Tako smo dobili četiri kategorije nove nominalne varijable, za svaku subskalu afilijativne motivacije po jednu. Međutim, neki ispitanici imali su relativno visoke rezultate, izražene u faktorskim bodovima, na nekoliko dimenzija, što znači da je kod njih istovremeno prisutno više različitih motiva za ulazak u socijalne kontakte. Stoga smo uveli kategoriju „neodređeni tip“ i ispitanike s takvim rezultatima svrstavali u nju. No, bilo je i onih ispitanika koji niti na jednoj dimenziji nisu imali rezultat, izražen u faktorskim bodovima, veći od 0,5, a to znači da kod njih gotovo i nema nikakvih motiva za ulaske u socijalne kontakte. Ovi ispitanici svrstani su u posebnu kategoriju „bez sklonosti afilijativnosti“. Distribucija ispitanika u ovih 6 skupina prikazana je u sljedećoj tablici.

	frekvencije	postoci
emocionalna podrška	41	18,6
pažnja	25	11,4
pozitivna stimulacija	36	16,4
socijalna usporedba	36	16,4
neodređeni tip	39	17,7
bez sklonosti afilijativnosti	43	19,5
ukupno	220	100,0

Od četiri vrste afilijativne motivacije najviše ispitanika pripada faktoru emocionalna podrška, odnosno najviše ispitanika stupa u socijalne kontakte da bi od njih dobili podršku kada im je teško. Nakon emocionalne podrške slijede pozitivna stimulacija i socijalna usporedba, a najmanje ispitanika stupa u socijalne kontakte radi dobivanja pažnje iako moram napomenuti da nema velikih razlika u postotku ispitanika koji pripadaju pojedinoj skupini. Skoro 20% ispitanika nismo mogli smjestiti niti u jednu od ovih skupina jer oni podjednako

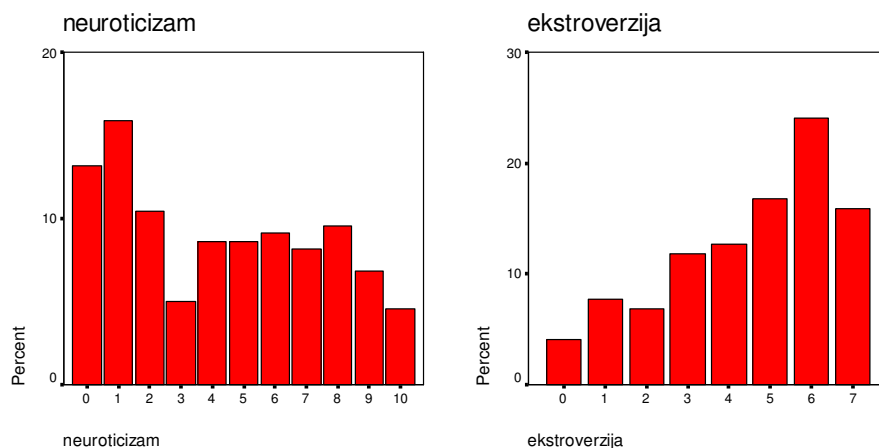
koriste sve ove motive pri ulasku u socijalne interakcije, dok skoro 18 % ispitanika nema izražen niti jedan od ovih motiva, barem ne u značajnijoj mjeri.

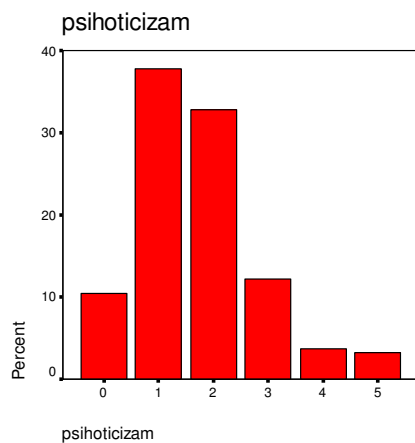
4.5. Dimenzije ličnosti po Eysencku

Instrument koji je mjerio dimenzije ličnosti po Eysencku sastojao se od 26 čestica. Dimenzija neuroticizam mjerena je s 10 čestica, ekstroverzija sa 7 čestica, a psihoticizam s 9 čestica. Budući da su instrumenti konstruirani po uzoru na Eysenckov NEP model, skale smo tretirali kao aditivne što znači da smo zbrojili odgovore koji ukazuju na pripadnost pojedinoj dimenziji i na taj način konstruirali tri nove varijable: neuroticizam, psihoticizam i ekstroverzija čije su distribucije u postocima prikazane u sljedećoj tablici.

	Neuroticizam (%)	Ekstroverzija (%)	Psihoticizam (%)
0	13,2	4,1	10,5
1	15,9	7,7	37,7
2	10,5	6,8	32,7
3	5,0	11,8	12,3
4	8,6	12,7	3,6
5	8,6	16,8	3,2
6	9,1	24,1	0,0
7	8,2	15,9	0,0
8	9,5		0,0
9	6,8		0,0
10	4,5		

Ukoliko iste ove podatke prikažemo grafički, dobivamo bolji uvid u oblik distribucija ovih varijabli.

Kao što vidimo iz prikazanih grafova, varijabla neuroticizam blago je lijevo asimetrična⁶ što znači da relativno mali broj ispitanika ima visoke rezultate na dimenziji neuroticizam. Varijabla ekstroverzija desno je asimetrična⁷ što znači da relativno velik broj ispitanika ima visoke rezultate na dimenziji ekstroverzija. Varijabla psihoticizam iznimno je lijevo asimetrična⁸ što znači da velik broj ispitanika ima nizak rezultat na dimenziji psihoticizam.

Da bismo odredili točan broj pripadnika pojedine dimenzije ličnosti morali smo dihotomizirati svaku od ovih varijabli na način da ispitanike podijelimo na one koji su skloni pojedinoj dimenziji i na one koji joj nisu skloni. Ispitanici koji na pojedinoj dimenziji imaju rezultat veći od jedne standardne devijacije iznad prosjeka uzeli smo kao rezultat preko kojeg se nalaze oni koji imaju izrazito izraženu tu dimenziju, odnosno taj tip ličnosti (prilog 3)⁹.

Dobivene dihotomizirane varijable imaju sljedeće distribucije:

		frekvencija	postotak
neuroticizam	da	46	20,9
	ne	174	79,1
ekstroverzija	da	88	40,0
	ne	132	60,0
psihoticizam	da	42	19,1
	ne	178	80,9

⁶ Asimetričnost varijable neuroticizam iznosi 0,206, standardna pogreška iznosi 0,164

⁷ Asimetričnost varijable ekstroverzija iznosi -0,602, standardna pogreška iznosi 0,164

⁸ Asimetričnost varijable psihoticizam iznosi 0,854, standardna pogreška iznosi 0,164

⁹ Naravno, ovaj je odabir arbitaran, što znači da smo kao graničnu vrijednost mogli uzeti i rezultat čija je z-vrijednost +1,5 ili neka druga vrijednost, no to ne bi bitno promijenilo interpretaciju dobivenih rezultata.

Prihvatimo li ovakvu dihotomizaciju varijabli, možemo za 40% ispitanika reći da su ekstrovertirani, za 21% da su neurotični, a za 19% da su psihotični.

4.6. Tipovi religioznosti

	1. UOPĆE SE NE SLAŽEM (%)	2. NE SLAŽEM SE (%)	3. NE ZNAM, NISAM SIGURAN (%)	4. SLAŽEM SE (%)	5. U POTPUNOSTI SE SLAŽEM (%)	$\bar{X}$	N
1. Siguran sam da ću do kraja života slijediti vjeru u kojoj su me odgajali.	4,9	8,6	17,2	28,8	40,5	3,91	163
2. Odgovore na važna moralna pitanja mogu pronaći jedino u vjeri.	6,7	24,5	29,4	28,8	10,4	3,12	163
3. Čovjek samog sebe može najbolje upoznati pomoću vjere u Boga.	4,9	25,8	33,1	28,8	7,4	3,08	163
4. Objašnjenje nastanka čovjeka i svijeta nepotpuno je bez uključenja stvaralačke uloge Boga.	8,0	12,3	36,2	27,0	16,6	3,32	163
5. U međuljudskim odnosima izrazito poštujem Božju zapovijed ljubavi prema bližnjem.	1,8	1,8	17,2	51,5	27,6	4,01	163
6. U molitvi tražim zajedništvo s Bogom te sa svim ljudima, bez obzira kojeg su porijekla.	3,7	6,8	11,1	46,9	31,5	3,96	162
7. Moja vjerska uvjerenja ponajviše su rezultat moje vlastite potrage za smislom života.	2,5	11,7	28,2	35,6	22,1	3,63	163
8. Jedino čovjek duboko predan vjeri može razlikovati dobro od zla.	20,2	36,2	23,9	12,3	7,4	2,50	163
9. Moja je najveća želja da svi prihvate moju vjeru.	49,4	22,8	16,0	6,8	4,9	1,95	162
10. Bog mi je dao sposobnosti koje u svakodnevnom radu i djelovanju nastojim najbolje iskoristiti.	4,9	5,5	24,5	50,3	14,7	3,64	163
11. Izrazito je važno održati vjerske običaje u obitelji.	3,1	17,2	22,7	41,7	15,3	3,49	163
12. Pravi vjernik je samo onaj koji vlastitim zalaganjem zavrijedi Božju milost i praštanje.	6,8	21,6	37,0	25,9	8,6	3,08	162
13. Prava spoznaja nemoguća je bez vjere u Boga.	9,9	24,7	34,6	23,5	7,4	2,94	162
14. Za postizanje svojih sposobnosti mogu isključivo zahvaliti vjeri u Boga.	11,7	28,4	32,7	20,4	6,8	2,82	162
15. Značenje ljudskog postojanja može se potpuno objasniti samo vjerom u Boga.	10,4	24,5	36,8	21,5	6,7	2,90	163

16. Učinit ću sve što moja Crkva od mene zatraži.	33,1	28,8	25,2	8,6	4,3	2,22	163
17. Vjera koja je bila dobra za moje pretke dobra je i za mene.	19,0	22,7	30,7	22,7	4,9	2,72	163
18. Društveni život i djelovanje mogu biti uspješni samo ako se temelje na vjeri u Boga.	15,4	22,8	37,0	20,4	4,3	2,75	162
19. Redovitost pristupanja sakramentima daje mi zalog vječnog života.	20,4	25,3	27,8	20,4	6,2	2,62	162
20. Izravan dodir s Bogom osnovni je uvjet za potpunu vjeru.	17,2	28,8	25,8	22,1	6,1	2,71	163
21. Društvo u kojem je vjera zapostavljena nužno će završiti u nemoralu i rasulu.	15,5	26,7	34,2	18,0	5,6	2,71	161
22. Znanost uopće ne može objasniti posljednje istine pa je objašnjenje nužno potražiti u religiji.	13,0	20,4	43,8	18,5	4,3	2,81	162
23. Jedino sjedinjenjem s Kristom mogu u potpunosti potvrditi sebe.	11,7	21,0	38,3	25,3	3,7	2,88	162
24. Treba težiti jedinstvu s Bogom, jer je to osnovna svrha života.	8,6	21,0	37,7	27,8	4,9	2,99	162
25. Božja riječ najbolja je uputa za ponašanje u svakoj životnoj situaciji.	8,7	14,3	24,2	44,1	8,7	3,30	162
26. Kad bih promijenio vjeroispovijest, osjećao bih se kao izdajica.	14,9	26,1	19,3	20,5	19,3	3,03	161
27. U zajedništvu s drugim ljudima mogu im biti na pomoć i tako surađivati u Stvoriteljevom planu.	5,5	12,3	28,8	44,2	9,2	3,39	161
28. Poštujući Božje zapovijedi, osiguravam si život i na zemlji i u raju.	7,4	13,5	33,1	35,0	11,0	3,29	163
29. Samo onaj tko sav život traži Boga može postati Njega dostojan.	12,3	24,7	36,4	20,4	6,2	2,83	162
30. Bez vjeronauka dijete se ne može razviti u moralnu i odgovornu osobu.	29,4	32,5	22,7	10,4	2,9	2,29	163
31. Moj intelektualni razvoj bio bi nepotpun bez vjere u Boga.	14,2	21,0	25,9	32,1	6,8	2,96	162
32. Ni jedna žrtva nije mi preteška za slavu Božju.	11,1	21,6	43,2	15,4	8,6	2,89	162
33. Samo u Bogu čovjek pronalazi blaženstvo za kojim stalno traga.	9,3	13,0	40,7	28,4	8,6	3,14	162
34. Moja je vjerska dužnost da u drugima poštujem i pobuđujem ljubav za istinu i dobro.	4,9	7,4	27,6	40,5	19,6	3,63	163
35. Poželjno je da moj supružnik bude iste vjeroispovijesti kao i ja.	14,1	10,4	14,7	31,9	28,8	3,51	163

Iz tablice možemo primijetiti da se najviše vjernika slaže sa sljedećim tvrdnjama: „U međuljudskim odnosima izrazito poštujem Božju zapovijed ljubavi prema bližnjem.“ (79,1%), „U molitvi tražim zajedništvo s Bogom te sa svim ljudima, bez obzira kojeg su porijekla.“ (78,4%), „Siguran sam da ću do kraja života slijediti vjeru u kojoj su me odgajali.“ (69,3%), „Bog mi je dao sposobnosti koje u svakodnevnom radu i djelovanju nastojim najbolje

iskoristiti.“ (65%), „Poželjno je da moj supružnik bude iste vjeroispovijesti kao i ja.“ (60,7%) i „Moja je vjerska dužnost da u drugima poštujem i pobuđujem ljubav za istinu i dobro.“ (60,1%)¹⁰.

Tvrdnje s kojima se najviše vjernika ne slaže su sljedeće: „Moja je najveća želja da svi prihvate moju vjeru.“ (72,2%), „Učinit ću sve što moja Crkva od mene zatraži.“ (61,9%), „Bez vjeronauka dijete se ne može razviti u moralnu i odgovornu osobu.“ (61,9%) i „Jedino čovjek duboko predan vjeri može razlikovati dobro od zla.“ (56,4%)¹¹.

Na česticama kojima su mjereni tipovi religioznosti provedena je faktorska analiza metodom glavnih komponenata. Zadržano je šest statistički značajnih faktora koji su zajedno objašnjavali 63,41% varijance instrumenta. Međutim, utvrđeno je da, pretežno iz razloga što nisu zadovoljave Thurstoneov princip jednostavne strukture ili su činile faktore specifičnosti, sljedeće čestice treba isključiti iz analize:

7. Moja vjerska uvjerenja ponajviše su rezultat moje vlastite potrage za smislom života.

10. Bog mi je dao sposobnosti koje u svakodnevnom radu i djelovanju nastojim najbolje iskoristiti.

12. Pravi vjernik je samo onaj koji vlastitim zalaganjem zavrijedi Božju milost i praštanje.

19. Redovitost pristupanja sakramentima daje mi zalog vječnoga života.

20. Izravan dodir s Bogom osnovni je uvjet za potpunu vjeru.

21. Društvo u kojem je vjera zapostavljena nužno će završiti u nemoralu i rasulu.

23. Odgovarajući na Božji poziv usko se sjedinjujem s Kristom.

24. Svi trebaju težiti jedinstvu sredstava da se postigne nadnaravna svrha života, a to je sam Bog.

25. Božja riječ najbolja je uputa za ponašanje u svakoj životnoj situaciji.

28. Poštujući Božje zapovijedi, osiguravam si život i na zemlji i u raju.

29. Samo onaj tko sav život traži Boga može postati Njega dostojan.

31. Moj intelektualni razvoj bio bi nepotpun bez vjere u Boga.

32. Ni jedna žrtva nije mi preteška za slavu Božju.

33. Samo u Bogu čovjek pronalazi blaženstvo za kojim stalno traga.

---

¹⁰ Postoci u zagradama dobiveni su zbrajanjem postotka onih koji se slažu i onih koji se u potpunosti slažu sa navedenom tvrdnjom.

¹¹ Postoci u zagradama dobiveni su zbrajanjem postotka onih koji se ne slažu i onih koji se uopće ne slažu sa navedenom tvrdnjom.

Nakon što su navedene varijable isključene iz analize, zadržano je četiri statistički značajna faktora koji zajedno objašnjavaju 63,66% ukupne varijance instrumenta (prilog 4). Za interpretaciju koristimo varimax soluciju. Dobiveni faktori djelomično odgovaraju teorijski predviđenim dimenzijama, iako nisu dobiveni svi teorijski predviđeni tipovi religioznosti. Dobiveni faktori i tvrdnje koje ih čine prikazani su u sljedećim tablicama. Pokraj svake tvrdnje dana je i saturacija koju navedena tvrdnja ima na pripadajućem faktoru.

Faktor 1 – FUNDAMENTALIST

8.	Jedino čovjek duboko predan vjeri može razlikovati dobro od zla.	,748
9.	Moja je najveća želja da svi prihvate moju vjeru.	,718
18.	Društveni život i djelovanje mogu biti uspješni samo ako se temelje na vjeri u Boga.	,636
14.	Za postizanje svojih sposobnosti mogu isključivo zahvaliti vjeri u Boga.	,622
16.	Učinit ću sve što moja Crkva od mene zatraži.	,611
30.	Bez vjeronauka dijete se ne može razviti u moralnu i odgovornu osobu.	,595
13.	Prava spoznaja nemoguća je bez vjere u Boga.	,589
3.	Čovjek samog sebe najbolje može upoznati pomoću vjere u Boga.	,569

Fundamentalisti smatraju da jedino čovjek duboko predan vjeri može razlikovati dobro od zla. Njihova najveća želja je da svi prihvate njihovu vjeru, a sami su joj toliko predani da bi učinili sve što njihova Crkva od njih zatraži. Smatraju da društveni život i djelovanje mogu biti uspješni samo ako se temelje na vjeri u Boga, a da čovjek sam sebe može najbolje upoznati pomoću vjere u Boga. Smatraju da je razvoj djeteta u moralnu i odgovornu osobu moguć samo ukoliko dijete ide na vjeronauk. Za postizanje svojih sposobnosti zahvaljuju isključivo vjeri u Boga i smatraju da je prava spoznaja nemoguća bez vjere u Boga.

Također su skloni prihvaćanju tvrdnji (koje, iako pripadaju drugom faktoru, imaju visoku saturaciju i na ovaj faktor) da se značenje ljudskog postojanja može potpuno objasniti samo vjerom u Boga te da se odgovori na važna moralna pitanja mogu pronaći jedino u vjeri.

Faktor 2 – TRADICIONALIST

11.	Izrazito je važno održati vjerske običaje u obitelji.	,737
35.	Poželjno je da moj supružnik bude iste vjeroispovijesti kao i ja.	,703
17.	Vjera koja je bila dobra za moje pretke dobra je i za mene.	,689
26.	Kad bih promijenio vjeroispovijest, osjećao bih se kao izdajica.	,654
1.	Siguran sam da ću do kraja života slijediti vjeru u kojoj su me odgojili.	,598

Tradicionalisti smatraju da je izrazito važno održati vjerske običaje u obitelji i poželjno im je da njihov supružnik bude iste vjeroispovijesti kao i oni. Smatraju da je vjera koja je bila

dobra za njihove pretke dobra i za njih, a kada bi promijenili vjeroispovijest osjećali bi se kao izdajice. Sigurni su da će do kraja života slijediti vjeru u kojoj su ih odgajali.

Također su skloni prihvaćanju tvrdnji da se dijete ne može razviti u moralnu i odgovornu osobu bez vjeronauka te da će učiniti sve što njihova Crkva od njih zatraži.

Faktor 3 – VJERSKI INTELEKTUALAC

4.	Objašnjenje nastanka čovjeka i svijeta nepotpuno je bez uključenja stvaralačke uloge Boga.	,736
22.	Znanost uopće ne može objasniti posljednje istine pa je objašnjenja nužno potražiti u religiji.	,668
15.	Značenje ljudskog postojanja može se potpuno objasniti samo vjerom u Boga.	,593
2.	Odgovore na važna moralna pitanja mogu se pronaći jedino u vjeri.	,532

Vjerski intelektualci smatraju da je objašnjenje čovjeka i svijeta nepotpuno bez uključenja stvaralačke uloge Boga. Kako znanost ne može objasniti posljednje istine, smatraju da je objašnjenje nužno potražiti u religiji. Za njih se značenje ljudskog postojanja može potpuno objasniti samo vjerom u Boga, a odgovore na važna moralna pitanja mogu pronaći jedino u vjeri.

Također su skloni prihvaćanju tvrdnji da čovjek samog sebe može najbolje upoznati pomoću vjere u Boga, da u zajedništvu s drugim ljudima mogu pomoći tim ljudima i tako surađivati u Stvoriteljevom planu, da je prava spoznaja nemoguća bez vjere u Boga i da je njihova vjerska dužnost da u drugima poštuju i pobuđuju ljubav za istinu i dobro.

Faktor 4 – VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN

5.	U međuljudskim odnosima izrazito poštujem Božju zapovijed ljubavi prema bližnjem.	,810
6.	U molitvi tražim zajedništvo s Bogom te sa svim ljudima, bez obzira kojeg su porijekla.	,804
34.	Moja je vjerska dužnost da u drugima poštujem i pobuđujem ljubav za istinu i dobro.	,651
27.	U zajedništvu s drugim ljudima mogu im biti na pomoć i tako surađivati u Stvoriteljevom planu.	,560

Vjernici koji su socijalno orijentirani, u međuljudskim odnosima izrazito poštuju Božju zapovijed ljubavi prema bližnjem, a u molitvi traže zajedništvo s Bogom te sa svim ljudima, bez obzira kojeg su porijekla. Smatraju da je njihova vjerska dužnost da u drugima poštuju i pobuđuju ljubav za istinu i dobro te da u zajedništvu s drugim ljudima mogu biti njima na pomoć i tako sudjelovati u Stvoriteljevom planu.

Skloni su i prihvaćanju tvrdnji da će do kraja života slijediti vjeru u kojoj su odgojeni te da za postizanje svojih sposobnosti mogu zahvaliti isključivo vjeri u Boga.

Nakon što samo opisali četiri grupe različitih stavova i preferencija vezanih uz religiju, odnosno koncepte kojima teže pojedini tipovi religioznosti, pokušat ćemo ustanoviti postoje li međusobne razlike između ovih tipova s obzirom na neke socioekonomske, sociokulturne i psihosocijalne aspekte. Također ćemo pokušati klasificirati ispitanike koji su ispunjavali ovaj instrument u skupine s obzirom na tip religioznosti kojemu su skloni.

4.6.1. Tipovi religioznosti i spol

	spol	N	$\bar{X}$	t	df	Sig. (2-tailed)
FUNDAMENTALIST	muški	54	,1505350	1,349	152	,179
	ženski	100	-,0931017			
TRADICIONALIST	muški	54	,1879890	1,566	152	,119
	ženski	100	-,0806521			
VJERSKI INTELEKTUALAC	muški	54	-,2664084	-1,412	152	,160
	ženski	100	-,0227927			
VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	muški	54	-,3167010	-2,441*	152	,016
	ženski	100	,1226783			

* t je statistički značajan na razini rizika 5%

Da bismo provjerili postoji li statistički značajna razlika u sklonosti pojedinom tipu religioznosti po spolu proveli smo t-testove koji su pokazali da statistički značajna razlika postoji samo na faktoru *vjernik socijalno orijentiran* kojemu su žene sklonije od muškaraca. Kod ostalih tipova religioznosti nije pronađena statistički značajna razlika između muškaraca i žena. (prilog 5)

4.6.2. Tipovi religioznosti i godina studija

	rekodirana godina studija	N	$\bar{X}$	t	df	Sig. (2-tailed)
FUNDAMENTALIST	niže godine	107	,1567824	3,162**	150	,002
	više godine	45	-,4184981			
TRADICIONALIST	niže godine	107	,1343729	2,455*	150	,015
	više godine	45	-,3044453			
VJERSKI INTELEKTUALAC	niže godine	107	-,1578942	-1,071	150	,286
	više godine	45	,0376491			
VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	niže godine	107	-,1370450	-1,625	150	,106
	više godine	45	,1729168			

** t je statistički značajan na razini rizika 1%

* t je statistički značajan na razini rizika 5%

Koristeći varijablu s rekodiranom godinom studija koja dijeli ispitanike na više i niže godine studija proveli smo t-testove koji su pokazali da statistički značajna razlika između

studenata viših i nižih godina studija postoji na faktorima *fundamentalist* i *tradicionalist*. I fundamentalizmu i tradicionalizmu skloniji su studenti nižih godina.¹² (prilog 6)

4.6.3. Tipovi religioznosti i imovinsko stanje

Analiza varijance koja je provjeravala postoji li statistički značajna razlika između ispitanika različitog imovinskog statusa na pojedinim tipovima religioznosti pokazala je da takve razlike nema niti kod jednog tipa religioznosti. (prilog 7)

4.6.4. Tipovi religioznosti i regionalna pripadnost

Analiza varijance pokazala je da ne postoji statistički značajna između ispitanika iz različitih regija niti na jednom tipu religioznosti. (prilog 8)

4.6.5. Tipovi religioznosti i mjesto pohađanja osnovne škole

		N	$\bar{X}$	F
TRADICIONALIST	1. manje od 10000 st.	51	,3516701	F > 3,310* 1>2
	2. od 10.001 do 70.000 st.	23	-,5171239	
	3. od 70.001 do 150.000 st.	13	-,0997979	
	4. od 150.000 do 500.000 st.	9	,0449704	
	5. više od 500.000 st.	56	-,0866424	
	Ukupno	152	,0019521	

* F je statistički značajan na razini rizika 5%

Analize varijanci pokazale su da postoji statistički značajna razlika između ispitanika iz različitih veličina mjesta pohađanja osnovne škole samo kod *tradicionalnog* tipa religioznosti. Ta je razlika nađena između onih koji su pohađali osnovnu školu u mjestu manjem od 10 000 stanovnika i onih koji su ju pohađali u mjestu između 10 000 i 70 000 stanovnika. Naime, oni iz manjeg mjesta skloniji su tradicionalnom tipu religioznosti. (prilog 9)

---

¹² Također smo analizom varijanci provjerili postoji li razlika između pojedinih godina studija (dakle na nerekodiranoj varijabli), no post hoc testovi nisu mogli biti provedeni jer je jedna kategorija (6. godina studija) imala samo jednog ispitanika.

4.6.6. Klasifikacija ispitanika s obzirom na tipove religioznosti

Analogno postupku primijenjenom u poglavlju analize afilijativne motivacije, pokušali smo kategorijalno razvrstati ispitanike u tipove religioznosti, gdje su pojedine klase reprezentirane dobivenim faktorima: fundamentalist, tradicionalist, vjerski intelektualac i vjernik socijalno orijentiran. Njima smo pridodali još jednu klasu koju smo nazvali neodređeni religijski tip, a u koju smo svrstali one pojedince koji nisu imali dovoljno visok rezultat ni na jednoj dimenziji (manji od 0,5 faktoriskih bodova), odnosno one koji su na više dimenzija imali relativno visok rezultat.

Na taj način konstruirali smo nominalnu varijablu *tipovi religioznosti (tip_rel)*. Njezina deskriptivna statistika prikazana je u sljedećoj tablici.

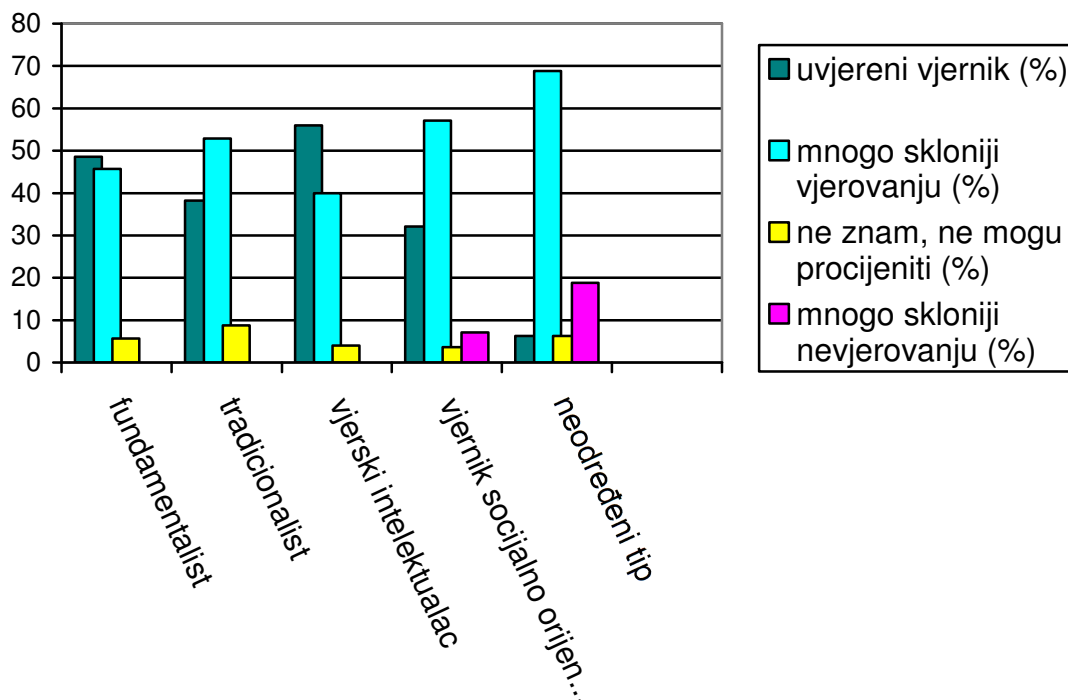
	frekvencije	postoci
fundamentalist	35	22,7
tradicionalist	34	22,1
vjerski intelektualac	25	16,2
vjernik socijalno orijentiran	28	18,2
neodređeni tip	32	20,8
ukupno	154	100,0

Kao što vidimo, riječ je o potpuno zadovoljavajućoj nominalnoj varijabli. Ipak, nešto je više ispitanika u kategorijama „fundamentalist“, „tradicionalist“ i „neodređeni tip“, a nešto manje u kategorijama „vjerski intelektualac“, odnosno „vjernik socijalno orijentiran“.

Iako neodređeni tip religioznosti nije bio predviđen u teorijskoj klasifikaciji, ova kategorija uvedena je iz razloga što su rezultati pokazali da neki ispitanici doista nemaju niti u jednoj od dobivenih dimenzija religioznosti visoki rezultat izražen u faktorskim bodovima ili, ukoliko ga imaju, on je približno jednako visok na dvije ili više dimenzija. Stoga, ne bi bilo korektno određene ispitanike svrstavati u predviđene kategorije kada oni svojim rezultatima na faktorima tamo ne pripadaju. Čini se uputnim zaključiti da je ovime koncept razdvajanja vjernika na principu funkcionalne diferencijacije tipova religioznosti s obzirom na različite strategije potreba (kakvu su predložili Gorlow i Schroeder i koja je služila kao podloga za izradu instrumenta za mjerenje tipova religioznosti u ovom istraživanju) djelomično doveden u pitanje jer se pokazalo da se svi vjernici ne mogu „prepoznati“ u nekoj od unaprijed ponuđenih kategorija, odnosno strategija potreba. Također, podaci pokazuju da je klasifikacija djelomično nepotpuna jer ne predviđa mogućnost postojanja miješanih i neutralnih tipova religioznosti.

4.6.7. Tipovi religioznosti i sklonost vjerovanju

Sklonost vjerovanju mjerena je skalom od pet stupnjeva (1 – uvjereni sam vjernik, 2 – mnogo sam skloniji vjerovanju nego nevjerovanju, 3 – ne znam, ne mogu procijeniti, 4 – mnogo sam skloniji nevjerovanju nego vjerovanju i 5 – uvjereni sam ateist). Da bismo ustanovili postoji li povezanost tipova religioznosti i sklonosti vjerovanju prvo smo napravili kontingencijsku tablicu s ove dvije varijable (prilog 10).

Grafički prikaz raspodjele ispitanika po tipovima religioznosti i sklonosti vjerovanju pokazuje nam sljedeće:

- Kod *fundamentalista* prevladavaju uvjereni vjernici, a zatim oni koji su mnogo skloniji vjerovanju nego nevjerovanju. Nekoliko je onih koji ne znaju, odnosno ne mogu procijeniti svoju sklonost vjerovanju, dok niti jedan fundamentalist nije skloniji nevjerovanju nego vjerovanju.
- Kod *tradicionalista* je slična situacija kao kod fundamentalista iako je nešto više onih koji su skloniji vjerovanju od onih koji su uvjereni vjernici. Također postoji nekolicina onih koji ne mogu procijeniti svoju sklonost vjerovanju, a niti jedan tradicionalist nije skloniji nevjerovanju nego vjerovanju.
- Kod *vjerskih intelektualaca* situacija je gotovo ista kao i kod fundamentalista, osim što je vjerskih intelektualaca brojčano nešto manje. Najviše je, dakle, uvjerenih vjernika, a

zatim onih koji su mnogo skloniji vjerovanju, 4% ne može procijeniti, a niti jedan nije skloniji nevjerovanju.

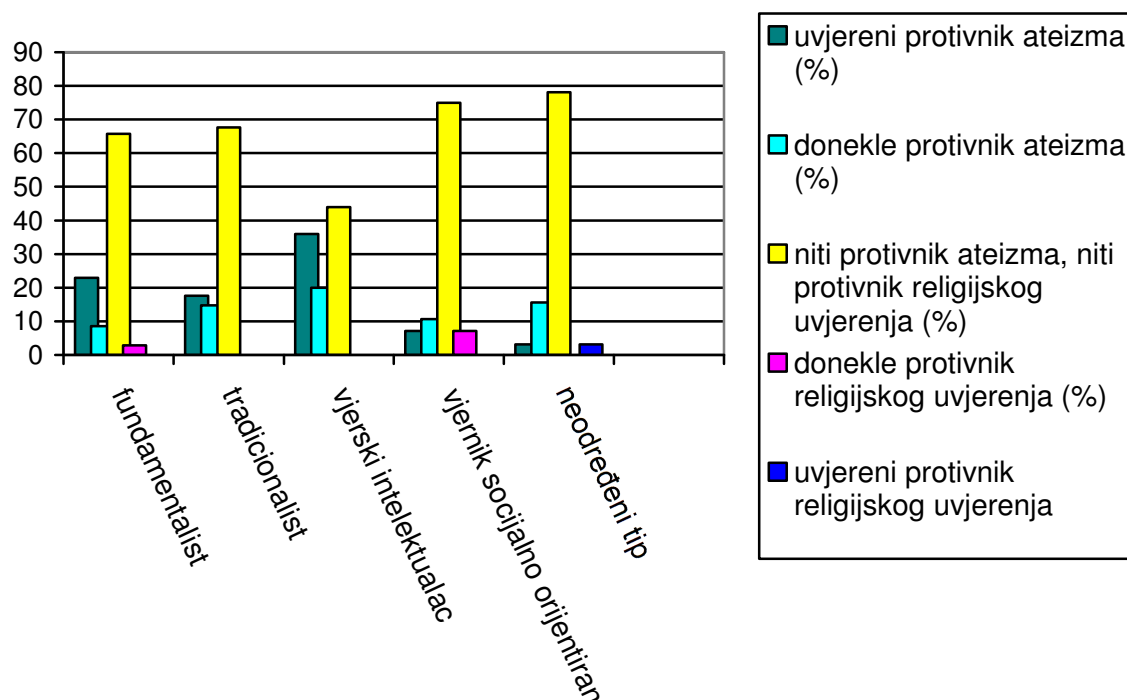
- Među *vjernicima socijalno orijentiranim* prevladavaju oni koji su mnogo skloniji vjerovanju, nakon njih uvjereni vjernici, ali ima također i onih koji su mnogo skloniji nevjerovanju nego vjerovanju pa možemo reći da im to, u prosjeku, smanjuje stupanj vjerovanja. Samo nešto manje od 4% vjernika socijalno orijentiranih ne može procijeniti stupanj vlastitog vjerovanja.
- Kod *neodređenog tipa* ima, u usporedbi s ostalim tipovima, najviše onih koji su mnogo skloniji nevjerovanju nego vjerovanju, iako i ovdje brojčano prevladavaju oni koji su mnogo skloniji vjerovanju. Samo je 6% uvjerenih vjernika i isto toliko onih koji ne mogu procijeniti stupanj vlastitog vjerovanja.

Rezultat provedbe hi-kvadrat testa pokazao je da stupanj vjerovanja nije neovisan o tipu religioznosti ($F=32,487$, $\text{sig}=,001$ – prilog 10), odnosno da postoji povezanost između ove dvije varijable.

Da bismo ustanovili postoji li statistički značajna razlika u sklonosti vjerovanju između tipova religioznosti proveli smo analizu varijance i Scheffeov post hoc test za homogene varijance koji je pokazao da postoji statistički značajna razlika između neodređenog tip s jedne i fundamentalista, tradicionalista i vjerskog intelektualca s druge strane. Naime, fundamentalist, tradicionalist i vjerski intelektualac su skloniji vjerovanju od neodređenog tipa religioznosti. (prilog 11)

4.6.8. Tipovi religioznosti i odnos prema ateizmu/religijskom uvjerenju

Odnos prema ateizmu/religijskom uvjerenju mjeran je skalom od pet stupnjeva (1 – uvjereni sam protivnik ateizma, 2 – donekle sam protivnik ateizma, 3 – nisam protivnik ni ateizma ni religijskog uvjerenja, 4 – donekle sam protivnik religijskog uvjerenja i 5 – uvjereni sam protivnik religijskog uvjerenja). Povezanost odnosa prema ateizmu odnosno religijskom uvjerenju i tipova religioznosti prvo smo provjerili pomoću kontingencijskih tablica i hi-kvadrat testa. (prilog 12)

Grafički prikaz raspodjele ispitanika po tipovima religioznosti i odnosu prema ateizmu/religijskom uvjerenju pokazuje nam da kod svih tipova religioznosti brojčano prevladavaju oni koji se ne protive niti ateizmu niti religijskom uvjerenju. Međutim, ova prevlast najmanje je izražena kod vjerskog intelektualca. Nešto manje od pola svih *vjerskih intelektualaca* ne protivi se niti ateizmu niti religijskom uvjerenju, dok su ostali ili uvjereni protivnici ili donekle protivnici ateizma. Protivnike religijskog uvjerenja, iako u vrlo malom broju, pronalazimo među *fundamentalistima*, *socijalno orijentiranim vjernicima* i kod *neodređenog tipa* religioznosti.

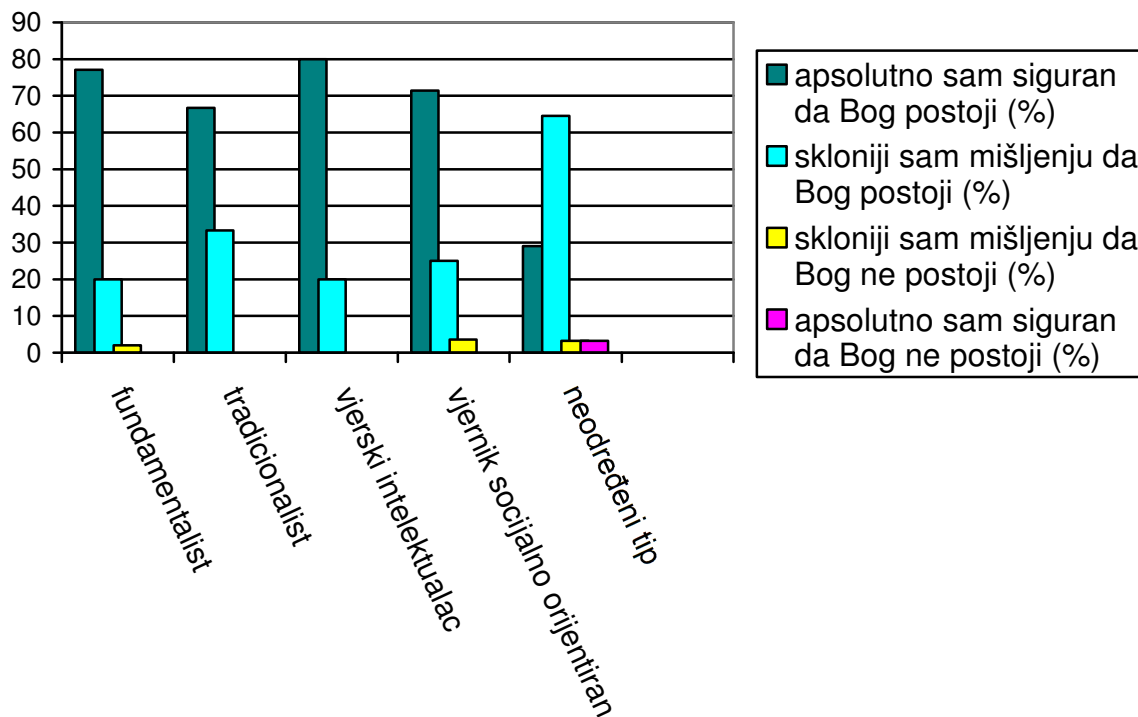
Hi-kvadrat test pokazao je da su odnos prema ateizmu/religijskom uvjerenju i tip religioznosti neovisni na razini rizika 5% ($F=25,482$, $\text{sig}=,062$ – prilog 12), odnosno da ne postoji povezanost između ove dvije varijable.

Da bismo ustanovili postoji li statistički značajna razlika u odnosu prema ateizmu/religijskom vjerovanju između tipova religioznosti proveli smo analizu varijance. Tamhaneov T2 test za nehomogene varijance pokazao je da postoji statistički značajna razlika između vjerskog intelektualca i vjernika socijalno orijentiranog te između vjerskog intelektualca i neodređenog tipa. Naime, vjerski intelektualac je skloniji protivljenju ateizmu ($\bar{X} = 2,08$) od vjernika socijalno orijentiranog ($\bar{X} = 2,82$) i neodređenog tipa ($\bar{X} = 2,84$) koji većinom nisu protivnici ni ateizma ni religijskog uvjerenja. (prilog 13)

4.6.9. Tipovi religioznosti i mišljenje o postojanju Boga

Mišljenje o postojanju Boga mjereno je skalom od četiri stupnja (1 – apsolutno sam siguran da Bog postoji, 2 – skloniji sam mišljenju da Bog postoji, 3 – skloniji sam mišljenju da Bog ne postoji i 4 – apsolutno sam siguran da Bog ne postoji).

Povezanost mišljenja o postojanju Boga i tipova religioznosti provjerili smo uz pomoć kontingencijske tablice i hi-kvadrat testa. (prilog 14)

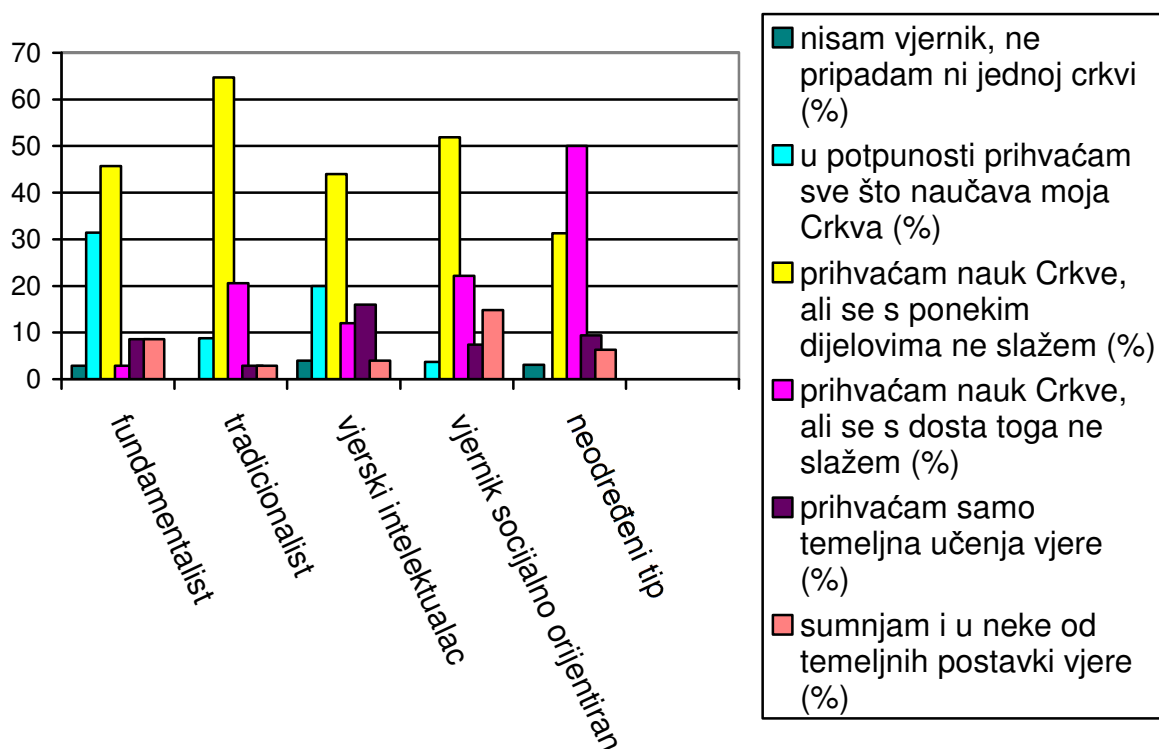
Iz grafičkog prikaza vidimo da kod svih tipova religioznosti prevladavaju oni koji su apsolutno sigurni da Bog postoji, osim kod neodređenog tipa kod kojeg prevladavaju oni koji su skloniji mišljenju da Bog postoji, ali nisu u to apsolutno sigurni. Kod fundamentalista i vjernika socijalno orijentiranog pronalazimo i mali postotak onih koji su skloniji mišljenju da Bog ne postoji, dok kod neodređenog tipa nalazimo čak i mali postotak onih koji su apsolutno sigurni da Bog ne postoji. Iako se ovdje zapravo radi samo o jednom ispitaniku (što se vidi u kontingencijskoj tablici u prilogu 14), postavlja se pitanje zašto se taj ispitanik osjećao pozvanim da ispunjava instrument koji je mjerio tipove religioznosti kada je bilo napomenuto da instrument ne ispune oni koji nisu vjernici. Očito je moguće da netko tko je apsolutno siguran da Bog ne postoji, ujedno ne gleda na sebe kao na nevjernika.

Ovisnost mišljenja o postojanju Boga o tipovima religioznosti pokazala se statistički značajnom ($F=26,864$, $\text{sig}=,008$).

Analiza varijance i Scheffeov post hoc test za homogene varijance pokazali su da postoji statistički značajna razlika između neodređenog tipa s jedne i svih ostalih tipova religioznosti s druge strane. Naime, fundamentalist ($\bar{X} = 1,26$), tradicionalist ($\bar{X} = 1,33$), vjerski intelektualac ($\bar{X} = 1,20$) i vjernik socijalno orijentiran ($\bar{X} = 1,32$) sigurniji su u postojanje Boga od neodređenog tipa religioznosti ($\bar{X} = 1,81$). (prilog 15)

4.6.10. Tipovi religioznosti i odnos prema nauku Crkve

Odnos prema nauku Crkve mjeran je skalom od 6 stupnjeva (0 – nisam vjernik, ne pripadam ni jednoj crkvi, 1 – u potpunosti prihvaćam sve što naučava moja Crkva, 2 – prihvaćam nauk Crkve, ali se s ponekim dijelovima ne slažem, 3 – prihvaćam nauk Crkve, ali se s dosta toga ne slažem, 4 – prihvaćam samo temeljna učenja vjere i 5 – sumnjam i u neke od temeljnih postavki vjere). Da bismo ustanovili da li su odnos prema nauku Crkve i tipovi religioznosti povezani, napravili smo kontingencijske talice s ove dvije varijable (prilog 16).

Iako bi bilo logično pretpostaviti da će kategoriju pod rednim brojem 0 (nisam vjernik, ne pripadam ni jednoj Crkvi) zaokruživati samo oni koji su i na pitanje „Jeste li vjernik?“ odgovorili negativno pa stoga ne ispunjavaju instrument za mjerenje tipova religioznosti, ipak su se nekolicima ispitanika koji su ispunili instrument za mjerenje tipova religioznosti ovdje izjasnili kao nevjernici koji ne pripadaju ni jednoj crkvi. Kod svih tipova religioznosti, osim kod neodređenog tipa, možemo primijetiti da prevladavaju oni koji prihvaćaju nauk Crkve, ali se s ponekim dijelovima ne slažu. Kod *neodređenog* tipa religioznosti prevladavaju oni koji prihvaćaju nauk Crkve, ali se s dosta toga ne slažu. Najviše onih koji u potpunosti prihvaćaju sve što naučava njihova Crkva nalazimo kod *fundamentalista* koji su po brojnosti odmah

poslije fundamentalista koji prihvaćaju nauk Crkve, ali se s ponekim dijelovima ne slažu. Onih koji sumnjaju i u neke od temeljnih postavki vjere ima najviše među *socijalno orijentiranim* vjernicima, a čine treću po veličini kategoriju socijalno orijentiranih vjernika, nakon onih koji prihvaćaju nauk Crkve, ali se ne slažu s ponekim dijelovima i onih koji se s dosta toga ne slažu. Iz ovog grafičkog prikaza vidimo, dakle, da su fundamentalisti najskloniji prihvatiti nauk Crkve s vrlo malo ili nimalo neslaganja s tim naukom, dok su oni koji pripadaju neodređenom tipu najskloniji neslaganju s dosta toga u Crkvenom nauku.

Hi-kvadrat test pokazao je da su odnos prema nauku Crkve i tipovi religioznosti međusobno ovisni ($F=47,808$, $\text{sig}<.001$ – prilog 16).

Da bismo ustanovili postoji li statistički značajna razlika u odnosu prema nauku Crkve između tipova religioznosti, proveli sam analizu varijance koja je pokazala da postoji razlika među grupama, no Scheffeov post hoc test za homogene varijane, kao konzervativnija procjena, zanemario je tu razliku. Stoga, kada je riječ o odnosu prema nauku Crkve, možemo zaključiti da nema statistički značajne razlike između različitih tipova religioznosti. (prilog 17)

4.6.11. Tipovi religioznosti i potrebe

Karakteristike tipova religioznosti i njihove međusobne razlike tražili smo analizirajući tipove religioznosti u odnosu na potrebe koje zadovoljava Crkva i u odnosu na vjerske potrebe.

Kad je riječ o **potrebama koje zadovoljava Crkva**, zanimalo nas je postoji li razlika između različitih tipova religioznosti u broju zadovoljenih potreba od strane Crkve. Da bismo to ustanovili, napravili smo analizu varijance u kojoj je zavisna varijabla bio konstruirani indeks potreba s rasponom vrijednosti od 0 do 15, a nezavisna varijabla konstruirana nominalna varijabla tipovi religioznosti (prilog 18).

	N	$\bar{X}$	F
1. fundamentalist	35	9,06	F > 6,147* 1>5 2>5
2. tradicionalist	34	8,68	
3. vjerski intelektualac	25	7,64	
4. vjernik socijalno orijentiran	28	5,32	
5. neodređeni tip	32	4,34	
Ukupno	154	7,08	

* F je statistički značajan na razini rizika 5%

Analiza varijance pokazala je da postoji statistički značajna razlika u prosječnom broju zadovoljenih potreba između tipova religioznosti, a Scheffeoov post hoc test pokazao je da *fundamentalisti* i *tradicionalisti* imaju prosječno veći broj zadovoljenih potreba od strane Crkve od *neodređenog* tipa. Fundamentalistima i tradicionalistima Crkva zadovoljava u prosjeku 9 od navedenih 15 potreba, a neodređenom tipu samo 4 potrebe.

Kad je riječ o **vjerskim potrebama**, njihovim koreliranjem s tipovima religioznosti provjerili smo postoji li povezanost pojedinih tipova religioznosti s pojedinom vjerskom potrebom. Rezultati su prikazani u sljedećoj tablici.

		FUNDAMENTALIST	TRADICIONALIST	VJERSKI INTELEKTUALAC	VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN
1. Potreba za dodiranjem i sjedinenjem s Višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,161* ,046 154	,080 ,323 154	,388** ,000 154	,249** ,002 154
2. Potreba za besmrtnošću.	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,088 ,277 154	,096 ,236 154	,060 ,457 154	,102 ,207 154
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću.	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,056 ,494 152	,210** ,009 152	,123 ,131 152	,306** ,000 152
4. Potreba za moralnim normama.	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,056 ,491 153	,135 ,096 153	,155 ,057 153	,305** ,000 153
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći.	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,079 ,331 154	-,156 ,054 154	-,049 ,550 154	-,035 ,664 154
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti.	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,214** ,008 154	,185* ,022 154	,224** ,005 154	,170* ,035 154
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini.	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,037 ,647 153	-,111 ,171 153	,197* ,015 153	,124 ,127 153

** korelacija je statistički značajna uz 1% rizika (dvosmjerna).

* korelacija je statistički značajna uz 5% rizika (dvosmjerna).

Tablica interkorelacija ukazuje nam na sljedeće povezanosti između tipova religioznosti i vjerskih potreba:

- *fundamentalist* je na razini rizika 1% pozitivno povezan s potrebom za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti i na razini rizika 5% pozitivno povezan s potrebom za dodiranjem i sjedinjenjem s Višom silom
- *tradicionalist* je na razini rizika 1% pozitivno povezan s potrebom za izvjesnošću i životnom sigurnošću i na razini rizika 5% pozitivno povezan s potrebom za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti
- *vjerski intelektualac* je na razini rizika 1% pozitivno povezan s potrebom za dodiranjem i sjedinjenjem s Višom silom i potrebom za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene

djelatnosti te na razini rizika 5% pozitivno povezan s potrebom za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini

- *vjernik socijalno orijentiran* je na razini rizika 1% pozitivno povezan s potrebom za dodiranjem i sjedinjenjem s Višom silom, potrebom za izvjesnošću i životnom sigurnošću i potrebom za moralnim normama, a na razini rizika 5% pozitivno povezan s potrebom za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti

Možemo, dakle, reći da su oni ispitanici koji su skloni konceptu fundamentalnog tipa religioznosti također skloni pojačano osjećati potrebu za kontaktom s Bogom (ili nekom drugom višom silom) i potrebu za davanjem smisla vlastitoj društvenoj djelatnosti, jednako kao i vjerski intelektualci koji uz ove dvije potrebe osjećaju još i potrebu za objašnjenjem posljednjih značenja na nekoj odgovarajućoj racionalnoj razini. Pripadnici tradicionalnog tipa religioznosti skloni su osjećati potrebu za sigurnošću i za religijskim davanjem smisla vlastitoj društvenoj djelatnosti, dok socijalno orijentirani vjernici imaju izražen najveći broj ispitivanih vjerskih potreba jer oni imaju potrebe za kontaktom s Višom silom, izvjesnošću i životnom sigurnošću, moralnim normama i religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti.

Vidimo, dakle, da su svi tipovi religioznosti¹³ skloni potrebi za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti, a potrebi za dodiranjem i sjedinjenjem s višom silom skloni su svi osim tradicionalista. Niti jedan tip religioznosti nije povezan s potrebom za besmrtnošću te s potrebom za istraživanjem nadnaravne moći.

Da bismo utvrdila postoji li statistički značajna razlika u izraženosti vjerskih potreba između različitih tipova religioznosti proveli smo analize varijanci čiji su rezultati prikazani u sljedećoj tablici¹⁴ (prilog 19).

---

¹³ Ovo se ne odnosi na neodređeni tip religioznosti. On nije mogao biti uključen u ovu analizu jer ne postoji faktor „neodređeni tip religioznosti“, već je postojanje ovog tipa utvrđeno tek pri pokušaju klasifikacije svih ispitanika s obzirom na tip religioznosti.

¹⁴ Ovdje je u analizu uključen i neodređeni tip religioznosti jer je u analizi varijance kao nezavisna varijabla korištena konstruirana nominalna varijabla *tipovi religioznosti* koja ima 5 kategorija.

		N	$\bar{X}$	F
1. Potreba za dodirrom i sjedinjenjem s Višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	1. fundamentalist 2. tradicionalist 3. vjerski intelektualac 4. vjernik socijalno orijentiran 5. neodređeni tip Ukupno	35 34 25 28 32 154	3,03 2,74 3,28 3,18 2,13 2,84	$F > 5,261^*$ 1>5 3>5 4>5
2. Potreba za besmrtnošću.	1. fundamentalist 2. tradicionalist 3. vjerski intelektualac 4. vjernik socijalno orijentiran 5. neodređeni tip Ukupno	35 34 25 28 32 154	2,14 2,15 2,36 2,64 1,97 2,23	$F > 1,224$
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću.	1. fundamentalist 2. tradicionalist 3. vjerski intelektualac 4. vjernik socijalno orijentiran 5. neodređeni tip Ukupno	35 33 24 28 32 152	3,54 4,15 3,96 4,14 3,75 3,89	$F > 2,919^*$
4. Potreba za moralnim normama.	1. fundamentalist 2. tradicionalist 3. vjerski intelektualac 4. vjernik socijalno orijentiran 5. neodređeni tip Ukupno	35 34 25 28 31 153	3,60 3,97 4,12 4,18 3,29 3,81	$F > 5,909^*$ 2>5 3>5 4>5
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći.	1. fundamentalist 2. tradicionalist 3. vjerski intelektualac 4. vjernik socijalno orijentiran 5. neodređeni tip Ukupno	35 34 25 28 32 154	2,46 2,21 2,36 2,46 2,06 2,31	$F > 0,661$
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti.	1. fundamentalist 2. tradicionalist 3. vjerski intelektualac 4. vjernik socijalno orijentiran 5. neodređeni tip Ukupno	35 34 25 28 32 154	2,49 2,44 2,40 2,50 1,75 2,31	$F > 2,861^*$
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini.	1. fundamentalist 2. tradicionalist 3. vjerski intelektualac 4. vjernik socijalno orijentiran 5. neodređeni tip Ukupno	35 34 25 28 31 153	2,71 2,65 3,08 3,00 2,61 2,79	$F > 1,174$

* F je statistički značajan na razini rizika 5%

Kao što vidimo u prikazanoj tablici, statistički značajne razlike između tipova religioznosti pronađene su kod sljedećih potreba: potrebe za dodirom i sjedinjenjem s Višom silom, potrebe za izvjesnošću i životnom sigurnošću, potrebe za moralnim normama i kod potrebe za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti. Da bismo saznali između kojih tipova religioznosti postoje razlike u pojedinim potrebama napravili sam post hoc testove - za potrebu za dodirom i sjedinjenjem s Višom silom, potrebu za izvjesnošću i životnom sigurnošću i potrebu za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti Scheffeov test jer su im varijance homogene, a za potrebu za moralnim normama Tamhaneov T2 test jer varijanca ove varijable nije homogena (prilog 19).

Scheffeov post hoc test pokazao je da kod potrebe za dodirom i sjedinjenjem s Višom silom, bilo da je riječ o Bogu, kozičkom jedinstvu, energiji ili nečem sličnom, postoji statistički značajna razlika između fundamentalista, vjerskog intelektualca i vjernika socijalno orijentiranog s jedne strane i neodređenog tipa s druge strane. Naime, fundamentalist, vjerski intelektualac i vjernik socijalno orijentirani u prosjeku osjećaju potrebu za dodirom i sjedinjenjem s višom silom osrednje, dok ju neodređeni tip osjeća malo.¹⁵

Kod potrebe za moralnim normama Tamhaneov T2 test pokazao je da postoji statistički značajna razlika između tradicionalista, vjerskog intelektualca i vjernika socijalno orijentiranog s jedne strane i neodređenog tipa s druge strane. Naime, tradicionalist, vjerski intelektualac i vjernik socijalno orijentiran u prosjeku osjećaju potrebu za moralnim normama mnogo, a neodređeni tip religioznosti osrednje.

Možemo, dakle, primijetiti da, tamo gdje postoje statistički značajne razlike između tipova religioznosti u jačini osjećanja pojedine potrebe, one se odnose na to da neodređeni tip religioznosti osjeća te potrebe slabije od ostalih tipova religioznosti.

---

¹⁵ Premda je analiza varijance pokazala da razlika među tipovima religioznosti postoji i kod potrebe za izvjesnošću i životnom sigurnošću te kod potrebe za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti, Scheffeov post hoc test, koji predstavlja konzervativniju procjenu, nije pokazao te razlike, stoga ih ne spominjemo u interpretaciji.

4.6.12. Tipovi religioznosti i vrste afilijativne motivacije

Pokušavajući utvrditi postoji li povezanosti između pojedinog tipa religioznosti i pojedine vrste afilijativne motivacije provjerili smo korelacije između tipova religioznosti i vrsta afilijativne motivacije. Sve korištene varijable varimax su faktori dobiveni faktorskim analizama na instrumentima koji su mjerili navedene pojave, a kako su faktori sami po sebi gaussovski distribuirani, razumno je pretpostaviti da će se ponašati sukladno Pearsonovom modelu korelacije. Rezultati interkorelacija prikazani su u sljedećoj tablici.

		emocionalna podrška	pažnja	pozitivna stimulacija	socijalna usporodba
FUNDAMENTALIST	Pearson Correlation	-,029	,028	,118	,119
	Sig. (2-tailed)	,724	,727	,144	,141
	N	154	154	154	154
TRADICIONALIST	Pearson Correlation	,134	-,043	,118	,084
	Sig. (2-tailed)	,097	,597	,145	,300
	N	154	154	154	154
VJERSKI INTELEKTUALAC	Pearson Correlation	,024	,166*	,090	,130
	Sig. (2-tailed)	,769	,040	,265	,109
	N	154	154	154	154
VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	Pearson Correlation	,271**	-,035	,258**	-,076
	Sig. (2-tailed)	,001	,667	,001	,351
	N	154	154	154	154

** korelacija je statistički značajna uz 1% rizika (dvosmjerna).

* korelacija je statistički značajna uz 5% rizika (dvosmjerna).

Rezultati pokazuju da kod tipova religioznosti fundamentalist i tradicionalist ne postoji veza niti s jednom vrstom afilijativne motivacije.

Vjerski intelektualac je pozitivno povezan s pažnjom ($r=0,166$, $\text{sig}=0,040$). Možemo zaključiti, uz 5% rizika, da su oni ispitanici koji su skloni tipu religioznosti vjerski intelektualac, skloni i ulasku u socijalne odnose radi dobivanja pažnje drugih ljudi.

Vjernik socijalno orijentiran pozitivno je povezan s emocionalnom podrškom ($r=0,271$, $\text{sig}=0,001$) i s pozitivnom stimulacijom ($r=0,258$, $\text{sig}=0,001$) pa uz 1% rizika možemo zaključiti da su oni ispitanici koji su skloni socijalno orijentiranom tipu religioznosti, skloni ulaziti u socijalne kontakte radi dobivanja emocionalne podrške drugih, ali također i radi pozitivne

stimulacije. Možemo reći da oni vjernici koji su socijalno orijentirani kad je riječ o stavovima i odnosu prema vjeri, također pokazuju i socijalnu orijentiranost u svakodnevnim situacijama koje nisu vezane uz vjeru i religiju.

4.6.13. Tipovi religioznosti i dimenzije ličnosti po Eysencku

Pokušavajući utvrditi postoji li povezanosti između pojedinog tipa religioznosti i pojedine dimenzije ličnosti po Eysencku provjerili smo korelacije između tipova religioznosti i dimenzija ličnosti. I ovdje su sve korištene varijable varimax faktori pa (ponovno) pretpostavljamo da će se ponašati sukladno Pearsonovom modelu korelacije. Rezultati interkorelacija prikazani su u sljedećoj tablici.

		ekstroverzija	neuroticizam	psihoticizam
FUNDAMENTALIST	Pearson Correlation	-,006	,074	,055
	Sig. (2-tailed)	,927	,223	,372
	N	269	269	269
TRADICIONALIST	Pearson Correlation	,077	,011	-,039
	Sig. (2-tailed)	,211	,856	,521
	N	269	269	269
VJERSKI INTELEKTUALAC	Pearson Correlation	-,090	-,006	-,184**
	Sig. (2-tailed)	,140	,927	,002
	N	269	269	269
VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	Pearson Correlation	,050	-,016	-,140*
	Sig. (2-tailed)	,416	,797	,022
	N	269	269	269

** korelacija je statistički značajna uz 1% rizika (dvosmjerna).

* korelacija je statistički značajna uz 5% rizika (dvosmjerna).

Rezultati pokazuju da kod tipova religioznosti fundamentalist i tradicionalist ne postoji veza niti s jednom dimenzijom ličnosti po Eysencku.

Vjerski intelektualac negativno je povezan sa psihoticizmom ($r = -0,184$, $\text{sig} = 0,002$). Uz 1% rizika da smo pogriješili možemo zaključiti da oni ispitanici koji su skloni vjerskom intelektualcu kao tipu religioznosti nisu skloni psihoticizmu, odnosno obilježja psihoticizma kao što su slaba prilagodljivost, agresivnost, nedostatak osjećaja i empatije i sl., suprotna su od obilježja ovih ispitanika. Isti zaključak, uz nešto veću razinu rizika (5%) možemo donijeti i za *socijalno orijentirane vjernike* koji su također negativno povezani sa psihoticizmom ($r = -0,140$, $\text{sig} = 0,022$).

5. ZAKLJUČAK

Glavna hipoteza od koje smo pošli u ovom radu bila je da tipovi religioznosti preuzeti iz tipologije Gorlowa i Schroedera mogu biti empirijski verificirani kao latentne dimenzije odgovarajućeg kompozitnog instrumenta (skale Likertova tipa) namijenjenog mjerenju tipova religioznosti. Ovu hipotezu podaci nisu potvrdili. Naime, u faktorskoj analizi zadržano je četiri statistički značajna faktora i time se pokazalo da se rezultati ispitanika, umjesno u sedam, grupiraju u četiri skupine i tvore četiri tipa religioznosti: fundamentalist, tradicionalist, vjerski intelektualac i vjernik socijalno orijentiran. Međutim, prilikom klasifikacije ispitanika s obzirom na tip religioznosti, uočeno je da se ne mogu svi ispitanici svrstati u jedan od ova četiri dobivena tipa religioznosti. Neki ispitanici nisu bili skloni prihvatiti niti jedan od četiri koncepta ili su pak prihvatili više njih, ali svaki samo djelomično. Ovi ispitanici tvore zapravo jedan poseban tip religioznosti koji nije bio predviđen u spomenutoj tipologiji, a koji smo nazvali *neodređeni tip religioznosti*.

Testiranjem hipoteze koja je tvrdila da se tipovi religioznosti međusobno razlikuju po nekim psihosocijalnim obilježjima, ustanovljeno je, na nizu obilježja, da je zaista riječ o različitim tipovima religioznosti pa ćemo sada opisati svaki od dobivenih tipova zasebno s naglaskom na onim obilježjima po kojima se oni međusobno razlikuju.

FUNDAMENTALIST

Fundamentalisti smatraju da jedino čovjek duboko predan vjeri može razlikovati dobro od zla. Njihova najveća želja je da svi prihvate njihovu vjeru, a sami su joj toliko predani da bi učinili sve što njihova Crkva od njih zatraži. Smatraju da društveni život i djelovanje mogu biti uspješni samo ako se temelje na vjeri u Boga, a da čovjek sam sebe može najbolje upoznati pomoću vjere u Boga. Smatraju da je razvoj djeteta u moralnu i odgovornu osobu moguć samo ukoliko dijete ide na vjeronauk. Za postizanje svojih sposobnosti zahvaljuju isključivo vjeri u Boga i smatraju da je prava spoznaja nemoguća bez vjere u Boga.

Prihvatanju ovog koncepta skloniji su studenti nižih godina. Prevladavaju uvjereni vjernici, a nakon njih oni koji su mnogo skloniji vjerovanju nego nevjerovanju, dok niti jedan fundamentalist nije skloniji nevjerovanju nego vjerovanju. Također, fundamentalisti su statistički značajno skloniji vjerovanju od vjernika koji pripadaju neodređenom tipu religioznosti. Većina fundamentalista ne protivi se niti ateizmu niti religijskom uvjerenju. Među njima prevladavaju oni koji su apsolutno sigurni da Bog postoji. Što se tiče odnosa prema

nauku Crkve, prevladavaju oni koji prihvaćaju nauk Crkve, ali se s ponekim dijelovima ne slažu, a ima i mnogo onih, više nego kod bilo kojeg drugog tipa religioznosti, koji u potpunosti prihvaćaju sve što naučava njihova Crkva. Također, sklonost prihvaćanja ovog koncepta povezana je s pojačanim osjećajem potrebe za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti i potrebe za dodirima i sjedinjenjem s Bogom (ili nekom drugom višom silom). Fundamentalistima Crkva zadovoljava veći broj potreba nego vjernicima neodređenog tipa religioznosti.

TRADICIONALIST

Tradicionalisti smatraju da je izrazito važno održati vjerske običaje u obitelji i poželjno im je da njihov supružnik bude iste vjeroispovijesti kao i oni. Smatraju da je vjera koja je bila dobra za njihove pretke dobra i za njih, a kada bi promijenili vjeroispovijest, osjećali bi se kao izdajice. Sigurni su da će do kraja života slijediti vjeru u kojoj su ih odgajali.

Prihvaćanju ovog koncepta također su skloniji studenti nižih godina te oni iz manjih mjesta. Među njima prevladavaju oni koji su skloniji vjerovanju nego nevjerovanju, a zatim slijede uvjereni vjernici, dok niti jedan tradicionalist nije skloniji nevjerovanju nego vjerovanju. Također, tradicionalisti su statistički značajno skloniji vjerovanju od vjernika koji pripadaju neodređenom tipu religioznosti. Većina tradicionalista ne protivi se niti ateizmu niti religijskom uvjerenju. Iako prevladavaju oni koji su apsolutno sigurni da Bog postoji, većina njih prihvaća nauk Crkve, ali se s ponekim dijelovima ne slaže. Kad je riječ o vjerskim potrebama, tradicionalisti su skloni pojačano osjećati potrebu za izvjesnošću i sigurnošću i potrebu za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti, a što se tiče potreba koje zadovoljava Crkva, tradicionalisti imaju veći broj potreba zadovoljenih od strane Crkve nego što ih imaju vjernici neodređenog tipa religioznosti.

VJERSKI INTELEKTUALAC

Vjerski intelektualci smatraju da je objašnjenje čovjeka i svijeta nepotpuno bez uključenja stvaralačke uloge Boga. Kako znanost ne može objasniti posljednje istine, smatraju da je objašnjenje nužno potražiti u religiji. Za njih se značenje ljudskog postojanja može potpuno objasniti samo vjerom u Boga, a odgovore na važna moralna pitanja mogu pronaći jedino u vjeri.

Među onima koji prihvaćaju ovaj koncept prevladavaju oni koji su mnogo skloniji vjerovanju nego nevjerovanju, a nakon njih slijede uvjereni vjernici, dok niti jedan vjerski intelektualac nije skloniji nevjerovanju. Vjerski intelektualci statistički su značajno skloniji vjerovanju od vjernika neodređenog tipa religioznosti. Među njima prevladavaju protivnici ateizma (neki donekle, a neki uvjereni protivnici). Također, oni su skloniji protivljenju ateizmu

od vjernika socijalno orijentiranih i od vjernika neodređenog tipa religioznosti. Većina njih apsolutno je sigurna da Bog postoji, a kad je riječ o odnosu prema nauku Crkve, većina njih prihvaća njen nauk iako se s nekim dijelovima ne slaže.

Što se tiče vjerskih potreba, skloni su osjećati potrebe za dodirom i sjedinjenjem s Bogom, religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti i objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini. Kad je riječ o socijalnim odnosima s drugim ljudima, skloni su u njih ulaziti radi dobivanja njihove pažnje, a što se dimenzija ličnosti tiče, obilježja psihoticizma kao što su slaba prilagodljivost, agresivnost, nedostatak osjećaja i empatije i sl., suprotna su od njihovih obilježja.

VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN

Vjernici koji su socijalno orijentirani u međuljudskim odnosima izrazito poštuju Božju zapovijed ljubavi prema bližnjem, a u molitvi traže zajedništvo s Bogom te sa svim ljudima, bez obzira kojeg su porijekla. Smatraju da je njihova vjerska dužnost da u drugima poštuju i pobuđuju ljubav za istinu i dobro te da u zajedništvu s drugim ljudima mogu biti njima na pomoć i tako sudjelovati u Stvoriteljevom planu.

Prihvatanju ovog koncepta sklonije su žene nego muškaci. Prevladavaju oni koji su mnogo skloniji vjerovanju, a nakon njih uvjereni vjernici, ali ima i onih koji su mnogo skloniji nevjerovanju nego vjerovanju. Većina njih ne protivi se niti ateizmu niti religijskom uvjerenju i apsolutno su sigurni da Bog postoji. Prevladavaju oni koji prihvaćaju nauk Crkve, ali se s ponekim dijelovima ne slažu, zatim slijede oni koji se s dosta toga ne slažu, a ima i dosta onih (više nego kod bilo kojeg drugog tipa religioznosti) koji sumnjaju i u neke od temeljnih postavki vjere.

Što se tiče vjerskih potreba, skloni su osjećati potrebe za dodirom i sjedinjenjem s Bogom, potrebu za izvjesnošću i životnom sigurnošću, potrebu za moralnim normama i potrebu za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti. Kada ulaze u socijalne odnose, skloni su to činiti radi dobivanja emocionalne podrške drugih ljudi, a također i radi pozitivne stimulacije koju dobivaju u društvu s njima. Možemo reći da oni vjernici koji su socijalno orijentirani kada je riječ o stavovima i odnosu prema vjeri, također pokazuju i socijalnu orijentiranost u svakodnevnim situacijama koje nisu vezane uz vjeru i religiju. Također, socijalno orijentirani vjernici negativno su povezani sa psihoticizmom, što znači da su obilježja psihoticizma kao što su slaba prilagodljivost, agresivnost, nedostatak osjećaja i empatije i sl., suprotna od obilježja ovih ispitanika.

NEODREĐENI TIP RELIGIOZNOSTI

Iako je neodređeni tip religioznosti dimenzija koja nije bila predviđena u teorijskoj klasifikaciji od koje smo krenuli u ovom istraživanju, ona je uvedena iz razloga što su rezultati pokazali da se neki ispitanici ne mogu „prepoznati“ u nekoj od ponuđenih kategorija. Ti ispitanici ili nemaju niti u jednoj od dobivenih dimenzija religioznosti visoki rezultat izražen u faktorskim bodovima ili, ukoliko ga imaju, on je približno jednako visok na dvije ili više dimenzija. Stoga, kao što je već rečeno, ne bi bilo korektno određene ispitanike svrstavati u predviđene kategorije kada oni svojim rezultatima na faktorima tamo ne pripadaju.

Čini se uputnim zaključiti da je ovime koncept razdvajanja vjernika na principu funkcionalne diferencijacije tipova religioznosti s obzirom na različite strategije potreba (kakvu su predložili Gorlow i Schroeder) djelomično doveden u pitanje. Također, podaci pokazuju da je klasifikacija djelomično nepotpuna jer ne predviđa mogućnost postojanja miješanih i neutralnih tipova religioznosti.

Što se tiče karakteristika vjernika koji su skloni neodređenom tipu religioznosti, a razlikuju ih od vjernika ostalih tipova religioznosti možemo zaključiti sljedeće: među vjernicima neodređenog tipa religioznosti prevladavaju oni koji su mnogo skloniji vjerovanju nego nevjerovanju, ali ima i relativno mnogo onih (više nego kod bilo kojeg drugog tipa religioznosti) koji su skloniji nevjerovanju nego vjerovanju. Također, utvrđeno je da je neodređeni tip religioznosti statistički značajno manje sklon vjerovanju od fundamentalista, tradicionalista i vjerskog intelektualca. Među ovim vjernicima prevladavaju oni koji se ne protive niti religijskom uvjerenju niti ateizmu, a što se tiče mišljenja o postojanju Boga najviše je onih koji misle da Bog postoji, ali nisu apsolutno sigurni u to. Vjernici neodređenog tipa religioznosti statistički su značajno manje sigurni u postojanje Boga od svih ostalih tipova religioznosti kod kojih prevladavaju oni koji su apsolutno sigurni da Bog postoji. Kad je riječ o odnosu prema nauku Crkve, prevladavaju oni koji prihvaćaju nauk Crkve, ali se s dosta toga ne slažu. Što se tiče vjerskih potreba, potrebu za dodirom i sjedinjenjem s Bogom ili nekom drugom višom silom osjećaju malo, statistički značajno manje od fundamentalista, vjerskog intelektualca i vjernika socijalno orijentiranog, dok potrebu za moralnim normama vjernici neodređenog tipa religioznosti osjećaju osrednje, ali statistički značajno manje od vjernika socijalno orijentiranog, tradicionalista i vjerskog intelektualca koji ju osjećaju mnogo.

6. LITERATURA

1. Acquaviva, Sabino; Pace, Enzo (1996): Sociologija religije. Zavod za sociologiju, Biblioteka Societas, Zagreb
2. Čović, Ana (2000): Ispitivanje odnosa maskuliniteti i femininiteti s Eysenckovim dimenzijama ličnosti. Diplomski rad, Filozofski fakultet, Zagreb
3. Ćorić, Šimun Šito (1998): Psihologija religioznosti. Naklada Slap, Zagreb
4. Gough, Ian (2002): Lists and Thresholds: Comparing our Theory of Human Need with Nussbaum's Capabilities Approach. St Edmund's College, Cambridge
URL: www.st-edmunds.cam.ac.uk/vhi/nussbaum/papers/gough.pdf
(15.11.2006)
5. Grabmeier, Jeff (2000): New Theory Suggests People Are Attracted To Religion For 16 Reasons. Research News
URL: <http://researchnews.osu.edu/archive/religdes.htm> (15.11.2006)
6. Grubišić, Ivan (1999): Religija, struktura i integracija hrvatskog društva. Zbornik radova Religija i integracija, uredili: Grubišić I. i Zrinščak S. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
7. Jukić, Jakov (1991): Budućnost religije: sveto u vremenu svjetovnosti. Matica Hrvatska, Split
8. Jukić, Jakov (1999): Religijske integracije i uloga pomirenja. Zbornik radova Religija i integracija, uredili: Grubišić I. i Zrinščak S. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
9. Lacković-Grgin, Katica; Penezić, Zvezdan; Sorić Izabela (1998): Usamljenost i samoća studenata: uloga afilijativne motivacije i nekih osobnih značajki. Društvena istraživanja, god 7, br 4-5, Zagreb

10. Marinović-Jerolimov, Dinka (1999): Religijske promjene u Hrvatskoj od 1989. do 1996. godine. Zbornik radova Religija i integracija, uredili: Grubišić I. i Zrinščak S. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
11. Marker, Sandra (2003): Unmet Human Needs. Beyond Intractability. Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder
URL: http://www.beyondintractability.org/essay/human_needs(10.11.2006)
12. Maslow, Abraham H. (1943): A Theory of Human Motivation.
URL: http://www.advancedhiring.com/docs/theory_of_human_motivation.pdf
(12.03.2007)
13. Maslow, Abraham H. (1982): Motivacija i ličnost. Nolit, Beograd
14. Matošević, Snježana (1990): Psihomotorika i ličnost pod vidom Eysenckove teorije. Diplomski rad, Filozofski fakultet, Zagreb
15. Pastuović, Nikola (1997): Osnove psihologije obrazovanja i odgoja. Znamen, Zagreb
16. Štengel, Ivan (2005): Vjera, psihologija i religijski fenomeni današnjice (4): Religioznost bez religije. Glas Koncila.
URL: http://www.glas-koncila.hr/rubrike_teoloski.html?news_ID=4707
(26.10.2006)
17. Zbirka psihologijskih skala i upitnika (2002), uredili: Lacković-Grgin, K., Proroković, A., Ćubela, V., Penezić, Z. Filozofski fakultet, Zadar
18. Zrinščak, Siniša (1999): Razvojne i religijske dvojbe hrvatskog društva. Zbornik radova Religija i integracija, uredili: Grubišić I. i Zrinščak S. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

7. PRILOZI

7.1. Instrumenti

TIPOVI RELIGIOZNOSTI

NA OVA PITANJA <u>NEMOJTE ODGOVARATI AKO NISTE VJERNIK</u> Većina vjerenika nastoji pronaći odgovore na različita pitanja o vjeri i njezinoj ulozi u vlastitom životu. Procijenite koliko se Vi osobno slažete sa svakom od navedenih tvrdnji.					
	UOPĆE SE NE SLAŽEM	NE SLAŽEM SE	NE ZNAM, NISAM SIGURAN	SLAŽEM SE	U POTPUNOSTI SE SLAŽEM
1. Siguran sam da ću do kraja života slijediti vjeru u kojoj su me odgajali.	1	2	3	4	5
2. Odgovore na važna moralna pitanja mogu pronaći jedino u vjeri.	1	2	3	4	5
3. Čovjek samog sebe može najbolje upoznati pomoću vjere u Boga.	1	2	3	4	5
4. Objašnjenje nastanka čovjeka i svijeta nepotpuno je bez uključenja stvaralačke uloge Boga.	1	2	3	4	5
5. U međuljudskim odnosima izrazito poštujem Božju zapovijed o ljubavi prema bližnjem.	1	2	3	4	5
6. U molitvi tražim zajedništvo s Bogom te sa svim ljudima, bez obzira kojeg su porijekla.	1	2	3	4	5
7. Moja vjerska uvjerenja ponajviše su rezultat moje vlastite potrage za smislom života.	1	2	3	4	5
8. Jedino čovjek duboko predan vjeri može razlikovati dobro od zla.	1	2	3	4	5
9. Moja je najveća želja da svi prihvate moju vjeru.	1	2	3	4	5
10. Bog mi je dao sposobnosti koje u svakodnevnom radu i djelovanju nastojim najbolje iskoristiti.	1	2	3	4	5
11. Izrazito je važno održati vjerske običaje u obitelji.	1	2	3	4	5
12. Pravi vjernik je samo onaj koji vlastitim zalaganjem zavrijedi Božju milost i praštanje.	1	2	3	4	5
13. Prava spoznaja nemoguća je bez vjere u Boga.	1	2	3	4	5
14. Za postizanje svojih sposobnosti mogu isključivo zahvaliti vjeri u Boga.	1	2	3	4	5
15. Značenje ljudskog postojanja može se potpuno objasniti samo vjerom u Boga.	1	2	3	4	5
16. Učinit ću sve što moja Crkva od mene zatraži.	1	2	3	4	5
17. Vjera koja je bila dobra za moje pretke dobra je i za mene.	1	2	3	4	5
18. Društveni život i djelovanje mogu biti uspješni samo ako se temelje na vjeri u Boga.	1	2	3	4	5
19. Redovitost pristupanja sakramentima daje mi zalog vječnoga života.	1	2	3	4	5
20. Izravan dodir s Bogom osnovni je uvjet za potpunu vjeru.	1	2	3	4	5
21. Društvo u kojem je vjera zapostavljena nužno će završiti u nemoralu i rasulu.	1	2	3	4	5

22.	Znanost uopće ne može objasniti posljednje istine pa je objašnjenja nužno potražiti u religiji.	1	2	3	4	5
23.	Jedino sjedinjenjem s Kristom mogu u potpunosti potvrditi sebe.	1	2	3	4	5
24.	Treba težiti jedinstvu s Bogom, jer je to osnovna svrha života.	1	2	3	4	5
25.	Božja riječ najbolja je uputa za ponašanje u svakoj životnoj situaciji.	1	2	3	4	5
26.	Promjena vjeroispovijesti učinila bi da se osjećam kao izdajica.	1	2	3	4	5
27.	U zajedništvu s drugim ljudima mogu im biti na pomoć i tako surađivati u Stvoriteljevom planu.	1	2	3	4	5
28.	Poštujući Božje zapovijedi, osiguravam si život i na zemlji i u raju.	1	2	3	4	5
29.	Samo onaj tko sav život traži Boga može postati Njega dostojan.	1	2	3	4	5
30.	Bez vjeronauka dijete se ne može razviti u moralnu i odgovornu osobu.	1	2	3	4	5
31.	Moj intelektualni razvoj bio bi nepotpun bez vjere u Boga.	1	2	3	4	5
32.	Ni jedna žrtva nije mi preteška za slavu Božju.	1	2	3	4	5
33.	Samo u Bogu čovjek pronalazi blaženstvo za kojim stalno traga.	1	2	3	4	5
34.	Moja je vjerska dužnost da u drugima poštujem i pobuđujem ljubav za istinu i dobro.	1	2	3	4	5
35.	Poželjno je da moj supružnik bude iste vjeroispovijesti kao i ja.	1	2	3	4	5

POTREBE KOJE ZADOVOLJAVA CRKVA

NA OVO PITANJE NEMOJTE ODGOVARATI AKO NISTE VJERNIK. Zadovoljava li Vaša Crkva Vama osobno svaku od niže navedenih potreba? Ako nemate neku od navedenih potreba, stavite križić u posljednju kolonu		ZADOVOLJAVA	NE ZADOVOLJAVA	NEMAM TU POTREBU
1.	duševnu sigurnost i ravnotežu	DA	NE	
2.	potrebu za druženjem	DA	NE	
3.	potvrđivanje nacionalne pripadnosti	DA	NE	
4.	potvrđivanje kulturne pripadnosti	DA	NE	
5.	davanje smisla životu	DA	NE	
6.	zadovoljavanje vjerskih dužnosti	DA	NE	
7.	potrebu za pripadanjem	DA	NE	
8.	pomoć u slučaju materijalne oskudice	DA	NE	
9.	oslonac u teškim trenucima	DA	NE	
10.	rasterećenje od svakodnevnih briga	DA	NE	
11.	potrebu za meditacijom	DA	NE	
12.	shvaćanje sebe	DA	NE	
13.	susret s Bogom	DA	NE	
14.	pronalaženje istomišljenika	DA	NE	
15.	ostvarenje unutarnjeg mira	DA	NE	

VJERSKE POTREBE

Procijenite u kojoj mjeri Vi osobno osjećate potrebu za svakim od niže navedenih sadržaja		Nimalo	Malo	Osrednje	Mnogo	Izrazito mnogo
1.	Potreba za dodirnom i sjedinjenjem s Višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	1	2	3	4	5
2.	Potreba za besmrtnošću	1	2	3	4	5
3.	Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću	1	2	3	4	5
4.	Potreba za moralnim normama	1	2	3	4	5
5.	Potreba za istraživanjem nadnaravne moći	1	2	3	4	5
6.	Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti	1	2	3	4	5
7.	Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini	1	2	3	4	5

SKALA AFILIJATIVNE MOTIVACIJE

Molimo procijenite koliko se navedene tvrdnje odnose na Vas osobno :		UOPĆE SE NE ODNOSI NA MENE	DJELOMIČNO SE NE ODNOSI NA MENE	NITI SE ODNOSI, NITI SE NE	DJELOMIČNO SE ODNOSI NA MENE	U POTPUNOSTI SE ODNOSI NA MENE
1.	Kad mi u životu loše krene, najveću utjehu mi mogu pružiti drugi ljudi.	1	2	3	4	5
2.	Volim sudjelovati u nekoj aktivnost s drugim ljudima zato da mogu vidjeti koliko sam dobar u toj aktivnosti.	1	2	3	4	5
3.	Volim prisustvo drugih ljudi prvenstveno zbog topline koju dobivam u kontaktu s njima.	1	2	3	4	5
4.	Kad god mi se dogodi nešto loše, najviše mi pomaže društvo bliskog prijatelja.	1	2	3	4	5
5.	Najviše volim ljude koji mi se dive.	1	2	3	4	5
6.	Mislim da ja dobivam više zadovoljstva u kontaktu s ljudima nego što većina drugih ikad ostvari.	1	2	3	4	5
7.	Kad nisam siguran koliko sam dobar u nečemu pomaže mi usporedba s drugim ljudima.	1	2	3	4	5
8.	U društvu se najbolje osjećam kad sam u centru pažnje.	1	2	3	4	5
9.	Već i samo prisustvo drugih ljudi budi u meni dobro raspoloženje.	1	2	3	4	5
10.	Činjenica da mogu nešto saznati o ljudima pruža mi veliko zadovoljstvo.	1	2	3	4	5
11.	Volim kad ljudi misle da sam ja zanimljiva osoba.	1	2	3	4	5
12.	Ako nisam siguran što se u nekoj situaciji od mene očekuje, nastojim oponašati druge.	1	2	3	4	5
13.	Kad sam s nekim blizak osjećam da sam postigao nešto zaista vrijedno.	1	2	3	4	5
14.	Kad ne razumijem neku situaciju, lakše mi je ako su i drugi u istoj situaciji.	1	2	3	4	5
15.	Kad je netko sa mnom teške stvari čine mi se bezbolnijima.	1	2	3	4	5
16.	Često osjećam potrebu biti s ljudima na koje sam ostavio jak dojam svojom osobnošću.	1	2	3	4	5
17.	Ako sam loše raspoložen nastojim biti s drugim ljudima koji će me oraspoložiti.	1	2	3	4	5
18.	Često se uspoređujem s drugima.	1	2	3	4	5
19.	Volim kad ljudi misle da sam ja važna osoba.	1	2	3	4	5
20.	Nastojim da me ljudi što češće zapaze.	1	2	3	4	5
21.	Najveću potrebu za drugim ljudima imam kad sam zbog nečeg uznemiren.	1	2	3	4	5
22.	Slušanje, bliskost i odnosi s drugim ljudima predstavljaju jednu od mojih omiljenih aktivnosti.	1	2	3	4	5
23.	Želio bih stvarati nova prijateljstva s onima koji su mi slični.	1	2	3	4	5

DIMENZIJE LIČNOSTI PO EYSENCKU

Odgovorite bez mnogo razmišljanja na svako od niže postavljenih pitanja zaokruživanjem odgovora "DA" ili "NE".		
1. Jeste li često napeti?	DA	NE
2. Patite li od nesanice?	DA	NE
3. Uživajte li u organizaciji zabava za širi krug ljudi?	DA	NE
4. Osjećate li se često snuždeno bez posebnog razloga?	DA	NE
5. Da li se Vaša prijateljstva brzo raskidaju bez Vaše krivnje?	DA	NE
6. Volite li oko sebe puno buke i uzbuđenja?	DA	NE
7. Mijenja li se Vaše raspoloženje često i naglo?	DA	NE
8. Osjećate li se često usamljeni?	DA	NE
9. Izluđuju li Vas neodlučni vozači?	DA	NE
10. Uživajte li u razdraživanju životinja?	DA	NE
11. Jeste li Vi osobno često razdražljivi?	DA	NE
12. Uživajte li u pričanju šala i zabavljanju prijatelja?	DA	NE
13. Osjećate li se često tromi i umorni bez pravog razloga?	DA	NE
14. Jeste li stalno zbog nekog ili nečeg zabrinuti?	DA	NE
15. Pogađa li Vas jako kad netko u Vašem radu pronađe pogrešku?	DA	NE
16. Smatrate li da ima puno ljudi koji vam žele zlo?	DA	NE
17. Jeste li izrazito bliski s mnogo ljudi?	DA	NE
18. Reagirate li često naglo i ishitreno, bez mnogo razmišljanja?	DA	NE
19. Unosite li s lakoćom dobro raspoloženje u svako društvo?	DA	NE
20. Sklapate li poznanstva u svakoj prilici koja vam se pruži?	DA	NE
21. Volite li svojim ponašanjem izazvati strah i zgražanje okoline?	DA	NE
22. Jeste li u društvu najčešće šutljivi?	DA	NE
23. Uživajte li u grubim šalama koje mogu nekoga ozbiljno povrijediti?	DA	NE
24. Predbacujete li sebi često zbog nečeg što ste učinili ili rekli?	DA	NE
25. Potrese li Vas kad vidite životinju koja pati?	DA	NE
26. Imate li dojam da Vas znanci bez razloga izbjegavaju?	DA	NE

7.2. Rezultati analiza

PRILOG 1 - analize varijanci - nezavisna varijabla: jeste li vjernik?

- zavisna varijabla: vjerske potrebe

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min	Max
						Lower Bound	Upper Bound		
1. Potreba za dodirrom i sjedinjenjem s višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	da	152	2,89	1,140	,092	2,71	3,08	1	5
	ne	36	1,50	,878	,146	1,20	1,80	1	5
	ne znam, nisam siguran	32	2,22	1,099	,194	1,82	2,62	1	4
	Total	220	2,57	1,213	,082	2,41	2,73	1	5
2. Potreba za besmrtnošću.	da	152	2,22	1,244	,101	2,02	2,42	1	5
	ne	36	2,00	1,394	,232	1,53	2,47	1	5
	ne znam, nisam siguran	32	2,06	1,458	,258	1,54	2,59	1	5
	Total	220	2,16	1,299	,088	1,99	2,33	1	5
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću.	da	150	3,97	,859	,070	3,83	4,11	2	5
	ne	36	3,64	1,222	,204	3,23	4,05	1	5
	ne znam, nisam siguran	32	3,44	1,076	,190	3,05	3,83	1	5
	Total	218	3,84	,978	,066	3,71	3,97	1	5
4. Potreba za moralnim normama.	da	151	3,87	,866	,071	3,73	4,01	1	5
	ne	36	3,53	1,158	,193	3,14	3,92	1	5
	ne znam, nisam siguran	32	3,28	1,085	,192	2,89	3,67	1	5
	Total	219	3,73	,975	,066	3,60	3,86	1	5
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći.	da	151	2,28	1,213	,099	2,09	2,48	1	5
	ne	36	2,14	1,313	,219	1,69	2,58	1	5
	ne znam, nisam siguran	32	2,59	1,292	,228	2,13	3,06	1	5
	Total	219	2,31	1,242	,084	2,14	2,47	1	5
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti.	da	152	2,35	1,075	,087	2,18	2,52	1	5
	ne	36	1,19	,467	,078	1,04	1,35	1	3
	ne znam, nisam siguran	32	1,81	,693	,122	1,56	2,06	1	3
	Total	220	2,08	1,044	,070	1,94	2,22	1	5
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini.	da	152	2,79	1,059	,086	2,62	2,96	1	5
	ne	34	2,62	1,393	,239	2,13	3,10	1	5
	ne znam, nisam siguran	31	2,71	,973	,175	2,35	3,07	1	4
	Total	217	2,75	1,103	,075	2,60	2,90	1	5

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
1. Potreba za dodiranjem i sjedinjenjem s višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	2,043	2	217	,132
2. Potreba za besmrtnošću.	,538	2	217	,585
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću.	6,073	2	215	,003
4. Potreba za moralnim normama.	4,759	2	216	,009
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći.	,251	2	216	,778
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti.	23,915	2	217	,000
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini.	5,756	2	214	,004

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. Potreba za dodiranjem i sjedinjenjem s višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	Between Groups	61,193	2	30,596	25,459	,000
	Within Groups	260,785	217	1,202		
	Total	321,977	219			
2. Potreba za besmrtnošću.	Between Groups	1,721	2	,861	,508	,602
	Within Groups	367,711	217	1,695		
	Total	369,432	219			
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću Potreba za moralnim normama	Between Groups	9,307	2	4,653	5,051	,007
	Within Groups	198,074	215	,921		
	Total	207,381	217			
4. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću Potreba za moralnim normama	Between Groups	11,055	2	5,527	6,090	,003
	Within Groups	196,050	216	,908		
	Total	207,105	218			
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći.	Between Groups	3,723	2	1,862	1,208	,301
	Within Groups	332,779	216	1,541		
	Total	336,502	218			
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti.	Between Groups	41,494	2	20,747	22,849	,000
	Within Groups	197,034	217	,908		
	Total	238,527	219			
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini.	Between Groups	,883	2	,441	,361	,697
	Within Groups	261,680	214	1,223		
	Total	262,562	216			

Multiple Comparisons

Scheffe

Dependent Variable	(I) Jeste li vjernik?	(J) Jeste li vjernik?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
1. Potreba za dodirrom i sjedinjenjem s višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	da	ne	1,39(*)	,203	,000	,89	1,90
		ne znam, nisam siguran	,68(*)	,213	,007	,15	1,20
	ne	da	-1,39(*)	,203	,000	-1,90	-,89
		ne znam, nisam siguran	-,72(*)	,266	,028	-1,38	-,06
	ne znam, nisam siguran	da	-,68(*)	,213	,007	-1,20	-,15
		ne	,72(*)	,266	,028	,06	1,38

* The mean difference is significant at the .05 level.

Multiple Comparisons

Tamhane

Dependent Variable	(I) Jeste li vjernik?	(J) Jeste li vjernik?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
3. Potreba za izvjesnošæu i životnom sigurnošæu.	da	ne	,33	,215	,337	-,20	,87
		ne znam, nisam siguran	,54(*)	,203	,035	,03	1,04
	ne	da	-,33	,215	,337	-,87	,20
		ne znam, nisam siguran	,20	,279	,853	-,48	,88
	ne znam, nisam siguran	da	-,54(*)	,203	,035	-1,04	-,03
		ne	-,20	,279	,853	-,88	,48
4. Potreba za moralnim normama.	da	ne	,35	,206	,268	-,16	,86
		ne znam, nisam siguran	,59(*)	,204	,018	,08	1,10
	ne	da	-,35	,206	,268	-,86	,16
		ne znam, nisam siguran	,25	,272	,748	-,42	,91
	ne znam, nisam siguran	da	-,59(*)	,204	,018	-1,10	-,08
		ne	-,25	,272	,748	-,91	,42
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti.	da	ne	1,15(*)	,117	,000	,87	1,44
		ne znam, nisam siguran	,54(*)	,150	,002	,17	,90
	ne	da	-1,15(*)	,117	,000	-1,44	-,87
		ne znam, nisam siguran	-,62(*)	,145	,000	-,98	-,26
	ne znam, nisam siguran	da	-,54(*)	,150	,002	-,90	-,17
		ne	,62(*)	,145	,000	,26	,98

* The mean difference is significant at the .05 level.

PRILOG 2 - faktorska analiza: skala afilijativne motivacije

Total Variance Explained

Comp onent	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4,671	25,952	25,952	4,671	25,952	25,952	2,980	16,557	16,557
2	2,942	16,345	42,297	2,942	16,345	42,297	2,623	14,573	31,130
3	1,364	7,575	49,872	1,364	7,575	49,872	2,472	13,734	44,864
4	1,052	5,846	55,718	1,052	5,846	55,718	1,954	10,854	55,718
5	,938	5,213	60,931						
6	,896	4,978	65,909						
7	,796	4,423	70,332						
8	,688	3,824	74,155						
9	,617	3,427	77,582						
10	,585	3,250	80,831						
11	,530	2,946	83,778						
12	,515	2,860	86,637						
13	,484	2,690	89,327						
14	,460	2,553	91,880						
15	,449	2,495	94,375						
16	,353	1,961	96,335						
17	,341	1,895	98,230						
18	,319	1,770	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotated Component Matrix(a)

	Component			
	1	2	3	4
4. Kad god mi se dogodi nešto loše, najviše mi pomaže društvo bliskog prijatelja.	,805	,110		
1. Kad mi u životu loše krene, najveću utjehu mi mogu pružiti drugi ljudi.	,766		,129	
15. Kad je netko sa mnom, teške stvari čine mi se manje bolnima.	,659		,219	,129
13. Kad sam s nekim blizak, osjećam da sam postigao nešto zaista vrijedno.	,637		,310	
3. Volim prisustvo drugih ljudi ponajprije zbog topline koju dobivam u kontaktu s njima.	,629		,360	
8. U društvu se najbolje osjećam kad sam u središtu pažnje.	-,105	,770	,239	
20. Nastojim da me ljudi što češće zapaze.		,742		,167
19. Volim kad ljudi misle da sam ja važna osoba.		,732		,297
11. Volim kad ljudi misle da sam ja zanimljiva osoba.	,170	,642	,303	,113
6. Mislim da dobivam više zadovoljstva u kontaktu s ljudima nego što većina ikad ostvari.	,227		,710	,168
10. Činjenica da mogu nešto saznati o ljudima pruža mi veliko zadovoljstvo.	,187	,160	,665	
9. Već i samo prisustvo drugih ljudi budi u meni dobro raspoloženje.	,238	,192	,605	
22. Slušanje, bliskost i odnosi s drugim ljudima predstavljaju jednu od mojih omiljenih aktivnosti.	,422	,200	,569	-,125
16. Često osjećam potrebu da budem s ljudima na koje sam ostavio jak dojam svojom osobnošću.		,324	,505	,246
12. Ako nisam siguran što se u nekoj situaciji od mene očekuje, nastojim oponašati druge.		,183		,735
7. Kad nisam siguran koliko sam dobar u nečemu pomaže mi usporedba s drugim ljudima.				,707
18. često se uspoređujem s drugima.	,248	,312	-,170	,627
5. Najviše volim ljude koji mi se dive.	-,252	,395	,313	,490

Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
a. Rotation converged in 7 iterations.

PRILOG 3 - vrijednosti potrebne za dihotomizaciju varijabli neuroticizam, ekstroverzija i psihoticizam

		Granične vrijednosti
NEUROTICIZAM	raspon vrijednosti: 0-10	7,42 0-7 nije neuroticizam 8-10 neuroticizam
	mean: 4,25	
	standardna devijacija: 3,170	
EKSTROVERZIJA	raspon vrijednosti: 0-7	6,05 0-5 nije ekstroverzija 6-7 ekstroverzija
	mean: 4,48	
	standardna devijacija: 2,024	
PSIHOTICIZAM	raspon vrijednosti: 0-9	2,826 0-2 nije psihoticizam 3-9 psihoticizam
	mean: 1,70	
	standardna devijacija: 1,126	

PRILOG 4 - faktorska analiza: tipovi religioznosti

Total Variance Explained

Comp onent	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	9,233	43,964	43,964	9,233	43,964	43,964	4,230	20,141	20,141
2	1,801	8,575	52,540	1,801	8,575	52,540	3,405	16,213	36,355
3	1,321	6,292	58,831	1,321	6,292	58,831	3,182	15,151	51,506
4	1,014	4,829	63,660	1,014	4,829	63,660	2,552	12,154	63,660
5	,824	3,922	67,582						
6	,709	3,376	70,957						
7	,674	3,211	74,168						
8	,590	2,808	76,976						
9	,562	2,675	79,651						
10	,520	2,474	82,125						
11	,456	2,172	84,298						
12	,435	2,073	86,370						
13	,434	2,067	88,438						
14	,384	1,830	90,268						
15	,375	1,785	92,053						
16	,330	1,573	93,626						
17	,319	1,520	95,145						
18	,297	1,416	96,562						
19	,272	1,295	97,857						
20	,236	1,124	98,981						
21	,214	1,019	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotated Component Matrix(a)

	Component			
	1	2	3	4
8. Jedino čovjek duboko predan vjeri može razlikovati dobro od zla.	,748	,124	,134	,101
9. Moja je najveća želja da svi prihvate moju vjeru.	,718	,313		
18. Društveni život i djelovanje mogu biti uspješni samo ako se temelje na vjeri u Boga.	,636	,357	,338	,185
14. Za postizanje svojih sposobnosti mogu isključivo zahvaliti vjeri u Boga.	,622	,153	,396	,287
16. Učinit ću sve što moja Crkva od mene zatraži.	,611	,439	,172	,126
30. Bez vjeronauka dijete se ne može razviti u moralnu i odgovornu osobu.	,595	,448	,152	
13. Prava spoznaja nemoguća je bez vjere u Boga.	,589	,105	,495	
3. Čovjek samog sebe najbolje može upoznati pomoću vjere u Boga.	,569	,235	,509	,277
11. Izrazito je važno održati vjerske običaje u obitelji.	,278	,737	,196	,144
35. Poželjno je da moj supružnik bude iste vjeroispovijesti kao i ja.	,235	,703	,185	
17. Vjera koja je bila dobra za moje pretke dobra je i za mene.	,392	,689		
26. Kad bih promijenio vjeroispovijest, osjećao bih se kao izdajica.	,119	,654	,168	,242
1. Siguran sam da ću do kraja života slijediti vjeru u kojoj su me odgajali.	,141	,598	,410	,317
4. Objašnjenje nastanka čovjeka i svijeta nepotpuno je bez uključenja stvaralačke uloge Boga.	,265		,736	,161
22. Znanost uopće ne može objasniti posljednje istine pa je objašnjenja nužno potražiti u religiji.	,108	,301	,668	
15. Značenje ljudskog postojanja može se potpuno objasniti samo vjerom u Boga.	,570	,174	,593	,179
2. Odgovore na važna moralna pitanja mogu pronaći jedino u vjeri.	,417	,396	,532	,193
5. U međuljudskim odnosima izrazito poštujem Božju zapovijed ljubavi prema bližnjemu.	,122			,810
6. U molitvi tražim zajedništvo s Bogom te sa svim ljudima, bez obzira kojeg su porijekla.	,196	,104		,804
34. Moja je vjerska dužnost da u drugima poštujem i pobuđujem ljubav za istinu i dobro.		,188	,425	,651
27. U zajedništvu s drugim ljudima mogu im biti na pomoć i tako surađivati u Stvoriteljevom planu.		,222	,506	,560

Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 8 iterations.

PRILOG 5 - t-testovi – zavisna varijabla: spol
– nezavisne varijable: tipovi religioznosti (varimax faktori)

Group Statistics

	Kojeg ste spola?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
VRX 1: FUNDAMENTALIST	muški	54	,1505350	1,04711505	,14249431
	ženski	100	-,0931017	1,08154216	,10815422
VRX 2: TRADICIONALIST	muški	54	,1879890	1,12291874	,15280989
	ženski	100	-,0806521	,95341526	,09534153
VRX 3: VJERSKI INTELEKTUALAC	muški	54	-,2664084	1,05605452	,14371082
	ženski	100	-,0227927	1,00226456	,10022646
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	muški	54	-,3167010	1,22197208	,16628934
	ženski	100	,1226783	,97217221	,09721722

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
VRX 1: FUNDAMENTALIST	Equal variances assumed	,005	,945	1,349	152	,179	,2436367	,18063869	-,11325006	,60052347
	Equal variances not assumed			1,362	111,793	,176	,2436367	,17889092	-,11081990	,59809331
VRX 2: TRADICIONALIST:	Equal variances assumed	2,412	,123	1,566	152	,119	,2686412	,17153159	-,07025275	,60753510
	Equal variances not assumed			1,492	94,619	,139	,2686412	,18011349	-,08894787	,62623022
VRX 3: VJERSKI INTELEKTUALAC	Equal variances assumed	,397	,530	-1,412	152	,160	-,2436157	,17247838	-,58438017	,09714882
	Equal variances not assumed			-1,390	103,933	,167	-,2436157	,17520885	-,59106404	,10383270
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	Equal variances assumed	1,912	,169	-2,441	152	,016	-,4393793	,18001011	-,79502416	-,08373438
	Equal variances not assumed			-2,281	89,805	,025	-,4393793	,19262225	-,82206833	-,05669020

PRILOG 6 - t-testovi – zavisna varijabla: godina studija
– nezavisne varijable: tipovi religioznosti (varimax faktori)

Group Statistics

	rekodirana godina studija	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
VRX 1: FUNDAMENTALIST	niže godine	107	,1567824	1,06094290	,10256522
	više godine	45	-,4184981	,92919123	,13851565
VRX 2: TRADICIONALIST	niže godine	107	,1343729	1,00117698	,09678743
	više godine	45	-,3044453	1,01801276	,15175638
VRX 3: VJERSKI INTELEKTUALAC	niže godine	107	-,1578942	,95723573	,09253947
	više godine	45	,0376491	1,17990044	,17588917
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	niže godine	107	-,1370450	1,10979802	,10728822
	više godine	45	,1729168	,97992709	,14607891

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
VRX 1: FUNDAMEN- TALIST	Equal variances assumed	1,756	,187	3,162	150	,002	,5752805	,18194769	,21576912	,93479195
	Equal variances not assumed			3,338	93,774	,001	,5752805	,17235490	,23305511	,91750597
VRX 2: TRADICIO- NALIST	Equal variances assumed	,373	,542	2,455	150	,015	,4388182	,17876565	,08559423	,79204225
	Equal variances not assumed			2,438	81,479	,017	,4388182	,17999391	,08071877	,79691771
VRX 3: VJERSKI INTELEK- TUALAC	Equal variances assumed	1,179	,279	-1,071	150	,286	-,1955433	,18257126	-,55628686	,16520020
	Equal variances not assumed			-,984	69,519	,329	-,1955433	,19874747	-,59198085	,20089419
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTI- RAN	Equal variances assumed	,976	,325	-1,625	150	,106	-,3099618	,19070317	-,68677324	,06684958
	Equal variances not assumed			-1,710	93,035	,091	-,3099618	,18124516	-,66987702	,04995336

PRILOG 7 – analize varijanci – nezavisna varijabla: imovinsko stanje
– zavisne varijable: tipovi religioznosti (varimax faktori)

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min	Max
						Lower Bound	Upper Bound		
VRX 1: FUNDA- MENTALIST	puno lošije od većine	2	,5368385	1,55880126	1,1022389 4	-13,4684351	14,542112 1	-,56540	1,63908
	nešto lošije od većine	14	,0981749	1,15129243	,30769584	-,5665615	,7629114	-2,01373	1,73437
	ni bolje ni lošije od većine	108	,0270494	1,09215928	,10509308	-,1812854	,2353841	-2,17630	2,55633
	nešto bolje od većine	28	-,1300091	,92696772	,17518043	-,4894497	,2294314	-1,72925	1,88572
	puno bolje od većine	2	1,4552406	,12124733	,08573481	-2,5446046	-,3658765	-1,54098	-1,36951
	Total	154	-,0076707	1,07252335	,08642639	-,1784138	,1630725	-2,17630	2,55633
VRX 2: TRADICIO- NALIST	puno lošije od većine	2	-,8027741	1,66727437	1,1789410 2	-15,7826400	14,177091 9	-1,98172	,37617
	nešto lošije od većine	14	,5312562	,72196310	,19295275	,1144071	,9481053	-,44582	2,04835
	ni bolje ni lošije od većine	108	-,0612902	1,07777468	,10370892	-,2668810	,1443006	-2,64371	2,09158
	nešto bolje od većine	28	,1139757	,81928258	,15482985	-,2037089	,4316603	-1,64064	1,63187
	puno bolje od većine	2	-,1589122	1,16193856	,82161464	-10,5985160	10,280691 6	-,98053	,66270
	Total	154	,0135467	1,02054644	,08223798	-,1489218	,1760153	-2,64371	2,09158
VRX 3: VJERSKI INTELEKTU- ALAC	puno lošije od većine	2	-,5538681	,36766522	,25997857	-3,8572091	2,7494728	-,81385	-,29389
	nešto lošije od većine	14	,0403457	,98667664	,26370042	-,5293445	,6100358	-1,69663	1,57467
	ni bolje ni lošije od većine	108	-,0727214	1,06337964	,10232375	-,2755663	,1301235	-2,20265	2,43686
	nešto bolje od većine	28	-,3097887	,95339513	,18017474	-,6794767	,0598994	-3,01990	1,12837
	puno bolje od većine	2	,2027817	,37249193	,26339157	-3,1439255	3,5494890	-,06061	,46617
	Total	154	-,1082164	1,02465762	,08256926	-,2713394	,0549066	-3,01990	2,43686
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTI- RAN	puno lošije od većine	2	,3685479	,59032789	,41742485	-4,9353377	5,6724336	-,04888	,78597
	nešto lošije od većine	14	,2355837	,72412825	,19353142	-,1825155	,6536830	-,95796	1,73677
	ni bolje ni lošije od većine	108	-,0396849	1,10358307	,10619233	-,2501989	,1708290	-4,17138	2,44055
	nešto bolje od većine	28	-,2148555	1,19384292	,22561511	-,6777795	,2480684	-3,44214	1,89774
	puno bolje od većine	2	,7163202	,35885010	,25374534	-2,5078200	3,9404604	,46257	,97007
	Total	154	-,0313897	1,08307426	,08727661	-,2038126	,1410331	-4,17138	2,44055

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
VRX 1: FUNDAMENTALIST	1,075	4	149	,371
VRX 2: TRADICIONALIST	2,076	4	149	,087
VRX 3: VJERSKI INTELEKTUALAC	1,006	4	149	,406
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	,846	4	149	,498

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
VRX 1: FUNDAMENTALIST	Between Groups	5,490	4	1,373	1,199	,314
	Within Groups	170,507	149	1,144		
	Total	175,997	153			
VRX 2: TRADICIONALIST	Between Groups	6,032	4	1,508	1,465	,216
	Within Groups	153,320	149	1,029		
	Total	159,352	153			
VRX 3: VJERSKI INTELEKTUALAC	Between Groups	2,173	4	,543	,511	,728
	Within Groups	158,465	149	1,064		
	Total	160,638	153			
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	Between Groups	3,386	4	,846	,716	,582
	Within Groups	176,091	149	1,182		
	Total	179,477	153			

PRILOG 8 – analize varijanci – nezavisna varijabla: regionalna pripadnost
– zavisne varijable: tipovi religioznosti (varimax faktori)

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min	Max
						Lower Bound	Upper Bound		
VRX 1: FUNDA- MEN- TALIST	Zagreb	71	,0880931	1,10947716	,13167071	-,1745159	,3507021	-2,17630	2,41360
	sjeverozapadna Hrvatska	31	-,1879755	1,12146809	,20142162	-,5993333	,2233823	-2,01373	2,46140
	Slavonija i Baranja	14	,2951691	1,04864662	,28026260	-,3103014	,9006396	-1,61330	1,88572
	Banija i Kordun	3	,2261127	,98145048	,56664070	-2,2119455	2,6641708	-,81886	1,12843
	Istra i Promorje	7	-,3311695	,77681198	,29360733	-1,0496007	,3872618	-1,11780	1,08208
	Dalmacija i otoci	19	-,2979650	1,05340262	,24166714	-,8056888	,2097588	-1,97941	2,55633
	Dalmatinska Zagora	3	-,0751564	,89560328	,51707679	-2,2999583	2,1496455	-,97987	,81105
	Lika i Gorski kotar	2	-,1282268	,71061785	,50248270	-6,5128749	6,2564213	-,63071	,37426
	neka druga	3	,4753683	1,34209930	,77486139	-2,8585912	3,8093278	-,79897	1,87627
	Total	153	-,0117468	1,07484817	,08689632	-,1834274	,1599337	-2,17630	2,55633
VRX 2: TRADICI- ONALIST	Zagreb	71	,0056031	1,03742699	,12311993	-,2399519	,2511581	-2,58049	2,09158
	sjeverozapadna Hrvatska	31	-,0247696	1,08268270	,19445555	-,4219009	,3723616	-2,64371	1,32531
	Slavonija i Baranja	14	-,0518327	1,05161372	,28105559	-,6590164	,5553510	-2,40471	1,23322
	Banija i Kordun	3	-,1747180	1,96816184	1,13631877	-5,0639030	4,7144671	-2,28117	1,61729
	Istra i Promorje	7	,0003777	1,21808306	,46039212	-1,1261612	1,1269166	-1,44902	1,90555
	Dalmacija i otoci	19	-,0850019	,77877141	,17866241	-,4603577	,2903539	-1,58020	1,14006
	Dalmatinska Zagora	3	,3498575	,27430413	,15836957	-,3315517	1,0312668	,12669	,65609
	Lika i Gorski kotar	2	1,6027135	,04124040	,02916137	1,2321831	1,9732438	1,57355	1,63187
	neka druga	3	,0894740	,40780977	,23544908	-,9235816	1,1025297	-,30987	,50525
	Total	153	,0084391	1,02192129	,08261744	-,1547877	,1716658	-2,64371	2,09158
VRX 3: VJERSKI INTELEK- TUALAC	Zagreb	71	-,1088789	1,11365882	,13216699	-,3724776	,1547199	-3,01990	2,43686
	sjeverozapadna Hrvatska	31	-,0903501	,76529455	,13745096	-,3710624	,1903622	-1,58385	1,88726
	Slavonija i Baranja	14	,1457695	1,10520687	,29537896	-,4923580	,7838969	-2,32088	1,99867
	Banija i Kordun	3	-,3501428	1,15866479	,66895543	-3,2284257	2,5281401	-1,25313	,95631
	Istra i Promorje	7	-,6737888	,83429029	,31533209	-1,4453786	,0978011	-1,74022	,57869
	Dalmacija i otoci	19	-,1811426	1,02451006	,23503873	-,6749406	,3126555	-2,02918	1,49671
	Dalmatinska Zagora	3	,9307106	,61428124	,35465544	-,5952486	2,4566698	,45211	1,62338
	Lika i Gorski kotar	2	-,0307020	,64176228	,45379446	-5,7967074	5,7353033	-,48450	,42309
	neka druga	3	-,4859048	1,77865348	1,02690607	-4,9043250	3,9325154	-2,00911	1,46880
	Total	153	-,1073603	1,02796742	,08310624	-,2715528	,0568322	-3,01990	2,43686
VRX 4: VJERNIK SOCIJAL- NO ORIJENTI- RAN	Zagreb	71	-,1283173	1,21864254	,14462626	-,4167652	,1601307	-4,17138	2,06376
	sjeverozapadna Hrvatska	31	,2427555	1,00587143	,18065984	-,1262011	,6117121	-2,44779	1,89774
	Slavonija i Baranja	14	-,2274417	,68865676	,18405126	-,6250602	,1701769	-1,05758	1,03209
	Banija i Kordun	3	-,6320368	1,54117061	,88979527	-4,4605169	3,1964432	-2,32103	,69793
	Istra i Promorje	7	-,1398006	,65414951	,24724527	-,7447880	,4651868	-1,44700	,62960
	Dalmacija i otoci	19	-,0718613	,99380295	,22799403	-,5508590	,4071363	-1,60874	2,44055
	Dalmatinska Zagora	3	,4412626	,99487417	,57439087	-2,0301419	2,9126670	-,47668	1,49841
	Lika i Gorski kotar	2	-,2968299	1,17276399	,82926937	-10,8336963	10,2400366	-1,12610	,53244
	neka druga	3	,8371815	,95262499	,54999829	-1,5292702	3,2036332	-,18354	1,70263
	Total	153	-,0376974	1,08378961	,08761920	-,2108061	,1354114	-4,17138	2,44055

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
VRX 1: FUNDAMENTALIST	,427	8	144	,904
VRX 2: TRADICIONALIST	1,729	8	144	,096
VRX 3: VJERSKI INTELEKTUALAC	1,071	8	144	,387
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	,562	8	144	,807

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
VRX 1: FUNDAMENTALIST	Between Groups	6,181	8	,773	,657	,729
	Within Groups	169,425	144	1,177		
	Total	175,605	152			
VRX 2: TRADICIONALIST	Between Groups	5,805	8	,726	,683	,706
	Within Groups	152,932	144	1,062		
	Total	158,737	152			
VRX 3: VJERSKI INTELEKTUALAC	Between Groups	7,107	8	,888	,833	,575
	Within Groups	153,514	144	1,066		
	Total	160,621	152			
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	Between Groups	7,799	8	,975	,822	,584
	Within Groups	170,740	144	1,186		
	Total	178,539	152			

**PRILOG 9 – analize varijanci – nezavisna varijabla: mjesto pohađanja osnovne škole
– zavisne varijable: tipovi religioznosti (varimax faktori)**

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Min	Max
						Lower Bound	Upper Bound		
VRX 1: FUNDA- MENTALIST	manje od 10000 st	51	,2045967	1,19873905	,16785704	-,1325541	,5417475	-2,01373	2,46140
	od 10.001 do 70.000 st	23	-,1971840	,86570489	,18051195	-,5715429	,1771748	-1,96650	1,73419
	od 70.001 do 150.000 st	13	-,0612869	1,05430033	,29241030	-,6983942	,5758204	-1,11780	2,55633
	od 150.000 do 500.000 st	9	-,1566376	,74061086	,24687029	-,7259215	,4126463	-1,36385	1,08208
	više od 500.000 st	56	-,1111687	1,03571032	,13840261	-,3885337	,1661963	-2,17630	2,03299
	Total	152	-,0166626	1,05795661	,08581161	-,1862091	,1528839	-2,17630	2,55633
VRX 2: TRADICI- ONALIST	manje od 10000 st	51	,3516701	,93150566	,13043688	,0896799	,6136603	-2,40471	1,90555
	od 10.001 do 70.000 st	23	-,5171239	1,10702917	,23083154	-,9958392	-,0384085	-2,64371	,97074
	od 70.001 do 150.000 st	13	-,0997979	,70099215	,19442024	-,5234033	,3238074	-1,17569	1,23322
	od 150.000 do 500.000 st	9	,0449704	,69231205	,23077068	-,4871878	,5771285	-1,14888	1,14006
	više od 500.000 st	56	-,0866424	1,08311496	,14473733	-,3767024	,2034177	-2,58049	2,09158
	Total	152	,0019521	1,02170296	,08287105	-,1617845	,1656886	-2,64371	2,09158
VRX 3: VJERSKI INTELEK- TUALAC	manje od 10000 st	51	-,1340983	,86228692	,12074432	-,3766204	,1084238	-1,84657	1,99867
	od 10.001 do 70.000 st	23	-,0999292	,98113062	,20457988	-,5242019	,3243435	-2,32088	1,92507
	od 70.001 do 150.000 st	13	,0552004	1,14393684	,31727099	-,6360738	,7464745	-2,02918	1,57467
	od 150.000 do 500.000 st	9	-,0495360	,92761917	,30920639	-,7625672	,6634952	-1,53053	1,44374
	više od 500.000 st	56	-,1074681	1,19071799	,15911638	-,4263445	,2114083	-3,01990	2,43686
	Total	152	-,0979199	1,02717630	,08331500	-,2625335	,0666938	-3,01990	2,43686
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTI- RAN	manje od 10000 st	51	,1810912	,93573542	,13102917	-,0820887	,4442710	-1,54999	2,44055
	od 10.001 do 70.000 st	23	-,0353154	1,02576254	,21388628	-,4788883	,4082576	-2,44779	1,84570
	od 70.001 do 150.000 st	13	-,0597521	,82275132	,22819016	-,5569358	,4374315	-1,60874	1,03209
	od 150.000 do 500.000 st	9	,1715724	,72635560	,24211853	-,3867540	,7298987	-,58958	1,70263
	više od 500.000 st	56	-,2542513	1,31207493	,17533339	-,6056272	,0971247	-4,17138	2,06376
	Total	152	-,0332059	1,09005643	,08841525	-,2078967	,1414848	-4,17138	2,44055

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
VRX 1: FUNDAMENTALIST	1,753	4	147	,142
VRX 2: TRADICIONALIST	1,541	4	147	,193
VRX 3: VJERSKI INTELEKTUALAC	1,854	4	147	,122
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	,979	4	147	,421

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
VRX 1: FUNDAMENTALIST	Between Groups	3,949	4	,987	,879	,478
	Within Groups	165,061	147	1,123		
	Total	169,010	151			
VRX 2: TRADICIONALIST	Between Groups	13,025	4	3,256	3,310	,012
	Within Groups	144,600	147	,984		
	Total	157,625	151			
VRX 3: VJERSKI INTELEKTUALAC	Between Groups	,398	4	,099	,092	,985
	Within Groups	158,921	147	1,081		
	Total	159,319	151			
VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	Between Groups	5,465	4	1,366	1,155	,333
	Within Groups	173,957	147	1,183		
	Total	179,422	151			

Multiple Comparisons

Scheffe

Dependent Variable	(I) U kakvom ste mjestu pohađali osnovnu školu?	(J) U kakvom ste mjestu pohađali osnovnu školu?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
VRX 1: FUNDAMENTALIST	manje od 10000 st	od 10.001 do 70.000 st	,4017807	,26615279	,685	-,4285490	1,2321105
		od 70.001 do 150.000 st	,2658836	,32922847	,957	-,7612265	1,2929936
		od 150.000 do 500.000 st	,3612343	,38311879	,926	-,8340000	1,5564685
		više od 500.000 st	,3157654	,20510533	,669	-,3241117	,9556425
	od 10.001 do 70.000 st	manje od 10000 st	-,4017807	,26615279	,685	-1,2321105	,4285490
		od 70.001 do 150.000 st	-,1358972	,36768831	,998	-1,2829922	1,0111979
		od 150.000 do 500.000 st	-,0405465	,41663330	1,000	-1,3403376	1,2592447
		više od 500.000 st	-,0860153	,26243381	,999	-,9047428	,7327121
	od 70.001 do 150.000 st	manje od 10000 st	-,2658836	,32922847	,957	-1,2929936	,7612265
		od 10.001 do 70.000 st	,1358972	,36768831	,998	-1,0111979	1,2829922
		od 150.000 do 500.000 st	,0953507	,45949689	1,000	-1,3381640	1,5288654
		više od 500.000 st	,0498818	,32622934	1,000	-,9678717	1,0676353
	od 150.000 do 500.000 st	manje od 10000 st	-,3612343	,38311879	,926	-1,5564685	,8340000
		od 10.001 do 70.000 st	,0405465	,41663330	1,000	-1,2592447	1,3403376
		od 70.001 do 150.000 st	-,0953507	,45949689	1,000	-1,5288654	1,3381640
		više od 500.000 st	-,0454689	,38054461	1,000	-1,2326724	1,1417346
	više od 500.000 st	manje od 10000 st	-,3157654	,20510533	,669	-,9556425	,3241117
		od 10.001 do 70.000 st	,0860153	,26243381	,999	-,7327121	,9047428
		od 70.001 do 150.000 st	-,0498818	,32622934	1,000	-1,0676353	,9678717
		od 150.000 do 500.000 st	,0454689	,38054461	1,000	-1,1417346	1,2326724
VRX 2: TRADICIONALIST	manje od 10000 st	od 10.001 do 70.000 st	,8687939(*)	,24911074	,019	,0916311	1,6459568
		od 70.001 do 150.000 st	,4514680	,30814762	,709	-,5098751	1,4128111
		od 150.000 do 500.000 st	,3066997	,35858728	,947	-,8120024	1,4254018
		više od 500.000 st	,4383124	,19197222	,272	-,1605926	1,0372175
	od 10.001 do 70.000 st	manje od 10000 st	-,8687939(*)	,24911074	,019	-1,6459568	-,0916311
		od 70.001 do 150.000 st	-,4173259	,34414483	,831	-1,4909712	,6563194
		od 150.000 do 500.000 st	-,5620942	,38995582	,722	-1,7786583	,6544699
		više od 500.000 st	-,4304815	,24562989	,548	-1,1967850	,3358220
	od 70.001 do 150.000 st	manje od 10000 st	-,4514680	,30814762	,709	-1,4128111	,5098751
		od 10.001 do 70.000 st	,4173259	,34414483	,831	-,6563194	1,4909712
		od 150.000 do 500.000 st	-,1447683	,43007481	,998	-1,4864936	1,1969569
		više od 500.000 st	-,0131556	,30534053	1,000	-,9657412	,9394301
	od 150.000 do 500.000 st	manje od 10000 st	-,3066997	,35858728	,947	-1,4254018	,8120024
		od 10.001 do 70.000 st	,5620942	,38995582	,722	-,6544699	1,7786583
		od 70.001 do 150.000 st	,1447683	,43007481	,998	-1,1969569	1,4864936
		više od 500.000 st	,1316127	,35617793	,998	-,9795728	1,2427983
	više od 500.000 st	manje od 10000 st	-,4383124	,19197222	,272	-1,0372175	,1605926
		od 10.001 do 70.000 st	,4304815	,24562989	,548	-,3358220	1,1967850
		od 70.001 do 150.000 st	,0131556	,30534053	1,000	-,9394301	,9657412
		od 150.000 do 500.000 st	-,1316127	,35617793	,998	-1,2427983	,9795728
VRX 3: VJERSKI INTELEKTUALAC	manje od 10000 st	od 10.001 do 70.000 st	-,0341691	,26115525	1,000	-,8489078	,7805696
		od 70.001 do 150.000 st	-,1892987	,32304656	,987	-1,1971227	,8185254
		od 150.000 do 500.000 st	-,0845623	,37592498	1,000	-1,2573537	1,0882291
		više od 500.000 st	-,0266302	,20125408	1,000	-,6544923	,6012319

VRX 4: VJERNIK SOCIJALNO ORIJENTIRAN	od 10.001 do 70.000 st	manje od 10000 st	,0341691	,26115525	1,000	-,7805696	,8489078
		od 70.001 do 150.000 st	-,1551295	,36078424	,996	-1,2806857	,9704266
		od 150.000 do 500.000 st	-,0503932	,40881020	1,000	-1,3257782	1,2249918
		više od 500.000 st	,0075389	,25750610	1,000	-,7958154	,8108932
	od 70.001 do 150.000 st	manje od 10000 st	,1892987	,32304656	,987	-,8185254	1,1971227
		od 10.001 do 70.000 st	,1551295	,36078424	,996	-,9704266	1,2806857
		od 150.000 do 500.000 st	,1047364	,45086894	1,000	-1,3018613	1,5113341
		više od 500.000 st	,1626685	,32010375	,992	-,8359747	1,1613117
	od 150.000 do 500.000 st	manje od 10000 st	,0845623	,37592498	1,000	-1,0882291	1,2573537
		od 10.001 do 70.000 st	,0503932	,40881020	1,000	-1,2249918	1,3257782
		od 70.001 do 150.000 st	-,1047364	,45086894	1,000	-1,5113341	1,3018613
		više od 500.000 st	,0579321	,37339914	1,000	-1,1069793	1,2228435
	više od 500.000 st	manje od 10000 st	,0266302	,20125408	1,000	-,6012319	,6544923
		od 10.001 do 70.000 st	-,0075389	,25750610	1,000	-,8108932	,7958154
		od 70.001 do 150.000 st	-,1626685	,32010375	,992	-1,1613117	,8359747
		od 150.000 do 500.000 st	-,0579321	,37339914	1,000	-1,2228435	1,1069793
	manje od 10000 st	od 10.001 do 70.000 st	,2164065	,27323024	,960	-,6360031	1,0688162
		od 70.001 do 150.000 st	,2408433	,33798322	,972	-,8135793	1,2952660
		od 150.000 do 500.000 st	,0095188	,39330657	1,000	-1,2174988	1,2365364
		više od 500.000 st	,4353425	,21055943	,374	-,2215500	1,0922349
	od 10.001 do 70.000 st	manje od 10000 st	-,2164065	,27323024	,960	-1,0688162	,6360031
		od 70.001 do 150.000 st	,0244368	,37746577	1,000	-1,1531615	1,2020350
		od 150.000 do 500.000 st	-,2068877	,42771229	,994	-1,5412425	1,1274671
		više od 500.000 st	,2189359	,26941237	,956	-,6215629	1,0594348
	od 70.001 do 150.000 st	manje od 10000 st	-,2408433	,33798322	,972	-1,2952660	,8135793
		od 10.001 do 70.000 st	-,0244368	,37746577	1,000	-1,2020350	1,1531615
		od 150.000 do 500.000 st	-,2313245	,47171569	,993	-1,7029588	1,2403099
		više od 500.000 st	,1944992	,33490434	,987	-,8503182	1,2393165
	od 150.000 do 500.000 st	manje od 10000 st	-,0095188	,39330657	1,000	-1,2365364	1,2174988
		od 10.001 do 70.000 st	,2068877	,42771229	,994	-1,1274671	1,5412425
		od 70.001 do 150.000 st	,2313245	,47171569	,993	-1,2403099	1,7029588
		više od 500.000 st	,4258236	,39066394	,880	-,7929496	1,6445969
	više od 500.000 st	manje od 10000 st	-,4353425	,21055943	,374	-1,0922349	,2215500
		od 10.001 do 70.000 st	-,2189359	,26941237	,956	-1,0594348	,6215629
		od 70.001 do 150.000 st	-,1944992	,33490434	,987	-1,2393165	,8503182
		od 150.000 do 500.000 st	-,4258236	,39066394	,880	-1,6445969	,7929496

* The mean difference is significant at the .05 level.

PRILOG 10 – kontingencijska tablica – tipovi religioznosti i sklonost vjerovanju

vrste religijskih tipova * sklonost vjerovanju Crosstabulation

			Bez obzira na to jeste li vjernik ili niste, procijenite svoj položaj na sljedećoj ljestvici.				Total
			uvjereni sam vjernik	mnogo sam skloniji vjerovanju nego nevjerovanju	ne znam, ne mogu procijeniti	mnogo sam skloniji nevjerovanju nego vjerovanju	
vrste religijskih tipova	fundamentalist	Count	17	16	2	0	35
		% within vrste religijskih tipova	48,6%	45,7%	5,7%	,0%	100,0%
		% of Total	11,0%	10,4%	1,3%	,0%	22,7%
	tradicionalist	Count	13	18	3	0	34
		% within vrste religijskih tipova	38,2%	52,9%	8,8%	,0%	100,0%
		% of Total	8,4%	11,7%	1,9%	,0%	22,1%
	vjerski intelektualac	Count	14	10	1	0	25
		% within vrste religijskih tipova	56,0%	40,0%	4,0%	,0%	100,0%
		% of Total	9,1%	6,5%	,6%	,0%	16,2%
	vjernik socijalno orijentiran	Count	9	16	1	2	28
		% within vrste religijskih tipova	32,1%	57,1%	3,6%	7,1%	100,0%
		% of Total	5,8%	10,4%	,6%	1,3%	18,2%
	neodređeni tip	Count	2	22	2	6	32
		% within vrste religijskih tipova	6,3%	68,8%	6,3%	18,8%	100,0%
		% of Total	1,3%	14,3%	1,3%	3,9%	20,8%
Total		Count	55	82	9	8	154
		% within vrste religijskih tipova	35,7%	53,2%	5,8%	5,2%	100,0%
		% of Total	35,7%	53,2%	5,8%	5,2%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	32,487(a)	12	,001
Likelihood Ratio	36,232	12	,000
Linear-by-Linear Association	17,147	1	,000
N of Valid Cases	154		

a 10 cells (50,0%) have expected count less than 5.

The minimum expected count is 1,30

**PRILOG 11 – analiza varijance – nezavisna varijabla: tipovi religioznosti
– zavisna varijabla: sklonost vjerovanju**

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
sklonost vjerovanju	fundamentalist	35	1,57	,608	,103	1,36	1,78	1	3
	tradicionalist	34	1,71	,629	,108	1,49	1,93	1	3
	vjerski intelektualac	25	1,48	,586	,117	1,24	1,72	1	3
	vjernik socijalno orijentiran	28	1,86	,803	,152	1,55	2,17	1	4
	neodređeni tip	32	2,38	,871	,154	2,06	2,69	1	4
	Total	154	1,81	,768	,062	1,68	1,93	1	4

Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
,820	4	149	,514

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	15,357	4	3,839	7,648	,000
Within Groups	74,799	149	,502		
Total	90,156	153			

Multiple Comparisons

Scheffe

(I) vrste religijskih tipova	(J) vrste religijskih tipova	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
fundamentalist	tradicionalist	-,13	,171	,960	-,67	,40
	vjerski intelektualac	,09	,186	,993	-,49	,67
	vjernik socijalno orijentiran	-,29	,180	,640	-,85	,27
	neodređeni tip	-,80(*)	,173	,000	-1,34	-,26
tradicionalist	fundamentalist	,13	,171	,960	-,40	,67
	vjerski intelektualac	,23	,187	,832	-,36	,81
	vjernik socijalno orijentiran	-,15	,181	,951	-,72	,41
	neodređeni tip	-,67(*)	,175	,007	-1,21	-,12
vjerski intelektualac	fundamentalist	-,09	,186	,993	-,67	,49
	tradicionalist	-,23	,187	,832	-,81	,36
	vjernik socijalno orijentiran	-,38	,195	,445	-,99	,23
	neodređeni tip	-,90(*)	,189	,000	-1,48	-,31
vjernik socijalno orijentiran	fundamentalist	,29	,180	,640	-,27	,85
	tradicionalist	,15	,181	,951	-,41	,72
	vjerski intelektualac	,38	,195	,445	-,23	,99
	neodređeni tip	-,52	,183	,098	-1,09	,05
neodređeni tip	fundamentalist	,80(*)	,173	,000	,26	1,34
	tradicionalist	,67(*)	,175	,007	,12	1,21
	vjerski intelektualac	,90(*)	,189	,000	,31	1,48
	vjernik socijalno orijentiran	,52	,183	,098	-,05	1,09

* The mean difference is significant at the .05 level.

PRILOG 12 – kontingencijska tablica – tipovi religioznosti i odnos prema ateizmu/religijskom uvjerenju

vrste religijskih tipova * odnos prema ateizmu/religijskom uvjerenju Crosstabulation

			Na isti način procijenite svoj položaj na sljedećoj ljestvici.					Total
			uvjereni sam protivnik ateizma	donekle sam protivnik ateizma	naisam protivnik ni ateizma ni religijskog uvjerenja	donekle sam protivnik religijskog uvjerenja	uvjereni sam protivnik religijskog uvjerenja	
vrste religijskih tipova	fundamentalist	Count	8	3	23	1	0	35
		% within vrste religijskih tipova	22,9%	8,6%	65,7%	2,9%	,0%	100,0%
		% of Total	5,2%	1,9%	14,9%	,6%	,0%	22,7%
	tradicionalist	Count	6	5	23	0	0	34
		% within vrste religijskih tipova	17,6%	14,7%	67,6%	,0%	,0%	100,0%
		% of Total	3,9%	3,2%	14,9%	,0%	,0%	22,1%
	vjerski intelektualac	Count	9	5	11	0	0	25
		% within vrste religijskih tipova	36,0%	20,0%	44,0%	,0%	,0%	100,0%
		% of Total	5,8%	3,2%	7,1%	,0%	,0%	16,2%
	vjernik socijalno orijentiran	Count	2	3	21	2	0	28
		% within vrste religijskih tipova	7,1%	10,7%	75,0%	7,1%	,0%	100,0%
		% of Total	1,3%	1,9%	13,6%	1,3%	,0%	18,2%
	neodređeni tip	Count	1	5	25	0	1	32
		% within vrste religijskih tipova	3,1%	15,6%	78,1%	,0%	3,1%	100,0%
		% of Total	,6%	3,2%	16,2%	,0%	,6%	20,8%
Total		Count	26	21	103	3	1	154
		% within vrste religijskih tipova	16,9%	13,6%	66,9%	1,9%	,6%	100,0%
		% of Total	16,9%	13,6%	66,9%	1,9%	,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	25,482(a)	16	,062
Likelihood Ratio	26,090	16	,053
Linear-by-Linear Association	4,876	1	,027
N of Valid Cases	154		

a 17 cells (68,0%) have expected count less than 5.
The minimum expected count is ,16.

PRILOG 13 – analiza varijance – nezavisna varijabla: tipovi religioznosti
 – zavisna varijabla: odnos prema ateizmu/religijskom
 uvjerenju

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
odnos prema ateizmu / religijskom uvjerenju	fundamentalist	35	2,49	,887	,150	2,18	2,79	1	4
	tradicionalist	34	2,50	,788	,135	2,22	2,78	1	3
	vjerski intelektualac	25	2,08	,909	,182	1,70	2,46	1	3
	vjernik socijalno orijentiran	28	2,82	,670	,127	2,56	3,08	1	4
	neodređeni tip	32	2,84	,628	,111	2,62	3,07	1	5
	Total	154	2,56	,816	,066	2,43	2,69	1	5

Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
5,759	4	149	,000

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	10,565	4	2,641	4,305	,003
Within Groups	91,409	149	,613		
Total	101,974	153			

Multiple Comparisons

Tamhane

(I) vrste religijskih tipova	(J) vrste religijskih tipova	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
fundamentalist	tradicionalist	-,01	,202	1,000	-,60	,57
	vjerski intelektualac	,41	,236	,616	-,28	1,10
	vjernik socijalno orijentiran	-,34	,196	,620	-,91	,23
	neodređeni tip	-,36	,187	,459	-,90	,18
tradicionalist	fundamentalist	,01	,202	1,000	-,57	,60
	vjerski intelektualac	,42	,227	,516	-,25	1,09
	vjernik socijalno orijentiran	-,32	,185	,601	-,86	,22
	neodređeni tip	-,34	,175	,425	-,85	,16
vjerski intelektualac	fundamentalist	-,41	,236	,616	-1,10	,28
	tradicionalist	-,42	,227	,516	-1,09	,25
	vjernik socijalno orijentiran	-,74(*)	,222	,017	-1,39	-,09
	neodređeni tip	-,76(*)	,213	,009	-1,39	-,13
vjernik socijalno orijentiran	fundamentalist	,34	,196	,620	-,23	,91
	tradicionalist	,32	,185	,601	-,22	,86
	vjerski intelektualac	,74(*)	,222	,017	,09	1,39
	neodređeni tip	-,02	,168	1,000	-,51	,47
neodređeni tip	fundamentalist	,36	,187	,459	-,18	,90
	tradicionalist	,34	,175	,425	-,16	,85
	vjerski intelektualac	,76(*)	,213	,009	,13	1,39
	vjernik socijalno orijentiran	,02	,168	1,000	-,47	,51

* The mean difference is significant at the .05 level.

PRILOG 14 – kontingencijska tablica – tipovi religioznosti i mišljenje o postojanju Boga

vrste religijskih tipova * Kakvo je Vaše osobno mišljenje o postojanju Boga? Crosstabulation

			Kakvo je Vaše osobno mišljenje o postojanju Boga?				Total
			apsolutno sam siguran da Bog postoji	skloniji sam mišljenju da Bog postoji	skloniji sam mišljenju da Bog ne postoji	apsolutno sam siguran da Bog ne postoji	
vrste religijskih tipova	fundamentalist	Count	27	7	1	0	35
		% within vrste religijskih tipova	77,1%	20,0%	2,9%	,0%	100,0%
		% of Total	17,8%	4,6%	,7%	,0%	23,0%
	tradicionalist	Count	22	11	0	0	33
		% within vrste religijskih tipova	66,7%	33,3%	,0%	,0%	100,0%
		% of Total	14,5%	7,2%	,0%	,0%	21,7%
	vjerski intelektualac	Count	20	5	0	0	25
		% within vrste religijskih tipova	80,0%	20,0%	,0%	,0%	100,0%
		% of Total	13,2%	3,3%	,0%	,0%	16,4%
	vjernik socijalno orijentiran	Count	20	7	1	0	28
		% within vrste religijskih tipova	71,4%	25,0%	3,6%	,0%	100,0%
		% of Total	13,2%	4,6%	,7%	,0%	18,4%
	neodređeni tip	Count	9	20	1	1	31
		% within vrste religijskih tipova	29,0%	64,5%	3,2%	3,2%	100,0%
		% of Total	5,9%	13,2%	,7%	,7%	20,4%
Total		Count	98	50	3	1	152
		% within vrste religijskih tipova	64,5%	32,9%	2,0%	,7%	100,0%
		% of Total	64,5%	32,9%	2,0%	,7%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	26,864(a)	12	,008
Likelihood Ratio	27,066	12	,008
Linear-by-Linear Association	11,905	1	,001
N of Valid Cases	152		

a. 10 cells (50,0%) have expected count less than 5.
The minimum expected count is ,16.

PRILOG 15 – analiza varijance – nezavisna varijabla: tipovi religioznosti
– zavisna varijabla: mišljenje o postojanju Boga

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Kakvo je Vaše osobno mišljenje o postojanju Boga?	fundamentalist	35	1,26	,505	,085	1,08	1,43	1	3
	tradicionalist	33	1,33	,479	,083	1,16	1,50	1	2
	vjerski intelektualac	25	1,20	,408	,082	1,03	1,37	1	2
	vjernik socijalno orijentiran	28	1,32	,548	,104	1,11	1,53	1	3
	neodređeni tip	31	1,81	,654	,117	1,57	2,05	1	4
	Total	152	1,39	,564	,046	1,30	1,48	1	4

Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
1,085	4	147	,366

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	7,134	4	1,783	6,400	,000
Within Groups	40,965	147	,279		
Total	48,099	151			

Multiple Comparisons

Scheffe

(I) vrste religijskih tipova	(J) vrste religijskih tipova	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
fundamentalist	tradicionalist	-,08	,128	,986	-,48	,32
	vjerski intelektualac	,06	,138	,997	-,37	,49
	vjernik socijalno orijentiran	-,06	,134	,994	-,48	,35
	neodređeni tip	-,55(*)	,130	,002	-,96	-,14
tradicionalist	fundamentalist	,08	,128	,986	-,32	,48
	vjerski intelektualac	,13	,140	,923	-,30	,57
	vjernik socijalno orijentiran	,01	,136	1,000	-,41	,44
	neodređeni tip	-,47(*)	,132	,015	-,89	-,06
vjerski intelektualac	fundamentalist	-,06	,138	,997	-,49	,37
	tradicionalist	-,13	,140	,923	-,57	,30
	vjernik socijalno orijentiran	-,12	,145	,951	-,57	,33
	neodređeni tip	-,61(*)	,142	,002	-1,05	-,16
vjernik socijalno orijentiran	fundamentalist	,06	,134	,994	-,35	,48
	tradicionalist	-,01	,136	1,000	-,44	,41
	vjerski intelektualac	,12	,145	,951	-,33	,57
	neodređeni tip	-,49(*)	,138	,017	-,91	-,06
neodređeni tip	fundamentalist	,55(*)	,130	,002	,14	,96
	tradicionalist	,47(*)	,132	,015	,06	,89
	vjerski intelektualac	,61(*)	,142	,002	,16	1,05
	vjernik socijalno orijentiran	,49(*)	,138	,017	,06	,91

* The mean difference is significant at the .05 level.

PRILOG 16 – kontingencijska tablica – tipovi religioznosti i odnos prema nauku Crkve

vrste religijskih tipova * odnos prema nauku Crkve Crosstabulation

			Odnos prema nauku Crkve						Total
			nisam vjernik, ne pripadam ni jednoj crkvi	u potpunosti prihvaćam sve što naučava moja Crkva	prihvaćam nauku Crkve, ali se s ponekim dijelovima ne slažem	prihvaćam nauku Crkve, ali se s dosta toga ne slažem	prihvaćam samo temeljna učenja vjere	sumnjam i u neke od temeljnih postavki vjere	
vrste religijskih tipova	Fundamentalist	Count	1	11	16	1	3	3	35
		% within vrste religijskih tipova	2,9%	31,4%	45,7%	2,9%	8,6%	8,6%	100,0%
		% of Total	,7%	7,2%	10,5%	,7%	2,0%	2,0%	22,9%
	Tradicionalist	Count	0	3	22	7	1	1	34
		% within vrste religijskih tipova	,0%	8,8%	64,7%	20,6%	2,9%	2,9%	100,0%
		% of Total	,0%	2,0%	14,4%	4,6%	,7%	,7%	22,2%
	vjerski intelektualac	Count	1	5	11	3	4	1	25
		% within vrste religijskih tipova	4,0%	20,0%	44,0%	12,0%	16,0%	4,0%	100,0%
		% of Total	,7%	3,3%	7,2%	2,0%	2,6%	,7%	16,3%
	vjernik socijalno orijentiran	Count	0	1	14	6	2	4	27
		% within vrste religijskih tipova	,0%	3,7%	51,9%	22,2%	7,4%	14,8%	100,0%
		% of Total	,0%	,7%	9,2%	3,9%	1,3%	2,6%	17,6%
	Neodređeni tip	Count	1	0	10	16	3	2	32
		% within vrste religijskih tipova	3,1%	,0%	31,3%	50,0%	9,4%	6,3%	100,0%
		% of Total	,7%	,0%	6,5%	10,5%	2,0%	1,3%	20,9%
Total	Count		3	20	73	33	13	11	153
	% within vrste religijskih tipova		2,0%	13,1%	47,7%	21,6%	8,5%	7,2%	100,0%
	% of Total		2,0%	13,1%	47,7%	21,6%	8,5%	7,2%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	47,808(a)	20	,000
Likelihood Ratio	51,308	20	,000
Linear-by-Linear Association	10,001	1	,002
N of Valid Cases	153		

a. 20 cells (66,7%) have expected count less than 5.
The minimum expected count is ,49.

PRILOG 17 – analiza varijance – nezavisna varijabla: tipovi religioznosti
– zavisna varijabla: odnos prema nauku Crkve

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Kakav je Vaš odnos prema nauku Vaše crkve?	fundamentalist	35	2,09	1,269	,214	1,65	2,52	0	5
	tradicionalist	34	2,26	,790	,136	1,99	2,54	1	5
	vjerski intelektualac	25	2,28	1,208	,242	1,78	2,78	0	5
	vjernik socijalno orijentiran	27	2,78	1,155	,222	2,32	3,23	1	5
	neodređeni tip	32	2,81	,965	,171	2,46	3,16	0	5
	Total	153	2,43	1,111	,090	2,25	2,61	0	5

Test of Homogeneity of Variances

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
1,733	4	148	,146

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	13,587	4	3,397	2,890	,024
Within Groups	173,942	148	1,175		
Total	187,529	152			

Multiple Comparisons

Scheffe

(I) vrste religijskih tipova	(J) vrste religijskih tipova	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
fundamentalist	tradicionalist	-,18	,261	,976	-,99	,64
	vjerski intelektualac	-,19	,284	,976	-1,08	,69
	vjernik socijalno orijentiran	-,69	,278	,190	-1,56	,17
	neodređeni tip	-,73	,265	,117	-1,55	,10
tradicionalist	fundamentalist	,18	,261	,976	-,64	,99
	vjerski intelektualac	-,02	,286	1,000	-,91	,88
	vjernik socijalno orijentiran	-,51	,279	,500	-1,38	,36
	neodređeni tip	-,55	,267	,382	-1,38	,29
vjerski intelektualac	fundamentalist	,19	,284	,976	-,69	1,08
	tradicionalist	,02	,286	1,000	-,88	,91
	vjernik socijalno orijentiran	-,50	,301	,604	-1,44	,44
	neodređeni tip	-,53	,289	,498	-1,44	,37
vjernik socijalno orijentiran	fundamentalist	,69	,278	,190	-,17	1,56
	tradicionalist	,51	,279	,500	-,36	1,38
	vjerski intelektualac	,50	,301	,604	-,44	1,44
	neodređeni tip	-,03	,283	1,000	-,92	,85
neodređeni tip	fundamentalist	,73	,265	,117	-,10	1,55
	tradicionalist	,55	,267	,382	-,29	1,38
	vjerski intelektualac	,53	,289	,498	-,37	1,44
	vjernik socijalno orijentiran	,03	,283	1,000	-,85	,92

* The mean difference is significant at the .05 level.

PRILOG 18 – analiza varijance – nezavisna varijabla: tipovi religioznosti
 – zavisna varijabla: indeks potreba koje zadovoljava Crkva

Descriptives

indeks potreba koje zadovoljava Crkva

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
fundamentalist	35	9,06	5,646	,954	7,12	11,00	0	15
tradicionalist	34	8,68	4,624	,793	7,06	10,29	0	15
vjerski intelektualac	25	7,64	4,881	,976	5,63	9,65	0	15
vjernik socijalno orijentiran	28	5,32	4,146	,784	3,71	6,93	0	12
neodređeni tip	32	4,34	4,224	,747	2,82	5,87	0	15
Total	154	7,08	5,072	,409	6,28	7,89	0	15

Test of Homogeneity of Variances

indeks potreba koje zadovoljava Crkva

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
1,564	4	149	,187

ANOVA

indeks potreba koje zadovoljava Crkva

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	557,490	4	139,372	6,147	,000
Within Groups	3378,413	149	22,674		
Total	3935,903	153			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: indeks potreba koje zadovoljava Crkva
Scheffe

(I) vrste religijskih tipova	(J) vrste religijskih tipova	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
fundamentalist	tradicionalist	,38	1,147	,999	-3,20	3,96
	vjerski intelektualac	1,42	1,247	,862	-2,47	5,31
	vjernik socijalno orijentiran	3,74	1,207	,053	-,03	7,50
	neodređeni tip	4,71(*)	1,165	,004	1,08	8,35
tradicionalist	fundamentalist	-,38	1,147	,999	-3,96	3,20
	vjerski intelektualac	1,04	1,255	,953	-2,88	4,95
	vjernik socijalno orijentiran	3,36	1,215	,112	-,44	7,15
	neodređeni tip	4,33(*)	1,173	,011	,67	7,99
vjerski intelektualac	fundamentalist	-1,42	1,247	,862	-5,31	2,47
	tradicionalist	-1,04	1,255	,953	-4,95	2,88
	vjernik socijalno orijentiran	2,32	1,310	,538	-1,77	6,41
	neodređeni tip	3,30	1,271	,157	-,67	7,26
vjernik socijalno orijentiran	fundamentalist	-3,74	1,207	,053	-7,50	,03
	tradicionalist	-3,36	1,215	,112	-7,15	,44
	vjerski intelektualac	-2,32	1,310	,538	-6,41	1,77
	neodređeni tip	,98	1,232	,959	-2,87	4,82
neodređeni tip	fundamentalist	-4,71(*)	1,165	,004	-8,35	-1,08
	tradicionalist	-4,33(*)	1,173	,011	-7,99	-,67
	vjerski intelektualac	-3,30	1,271	,157	-7,26	,67
	vjernik socijalno orijentiran	-,98	1,232	,959	-4,82	2,87

* The mean difference is significant at the .05 level.

**PRILOG 19 – analize varijanci – nezavisna varijabla: tipovi religioznosti
– zavisne varijable: vjerske potrebe**

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
1. Potreba za dodiranjem i sjedinjenjem s višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	fundamentalist	35	3,03	1,317	,223	2,58	3,48	1	5
	tradicionalist	34	2,74	1,053	,181	2,37	3,10	1	5
	vjerski intelektualac	25	3,28	,936	,187	2,89	3,67	2	5
	vjernik socijalno orijentiran	28	3,18	,983	,186	2,80	3,56	1	5
	neodređeni tip	32	2,13	1,157	,205	1,71	2,54	1	4
	Total	154	2,84	1,172	,094	2,66	3,03	1	5
2. Potreba za besmrtnošću.	fundamentalist	35	2,14	1,264	,214	1,71	2,58	1	5
	tradicionalist	34	2,15	1,329	,228	1,68	2,61	1	5
	vjerski intelektualac	25	2,36	1,114	,223	1,90	2,82	1	4
	vjernik socijalno orijentiran	28	2,64	1,339	,253	2,12	3,16	1	5
	neodređeni tip	32	1,97	1,257	,222	1,52	2,42	1	5
	Total	154	2,23	1,272	,103	2,03	2,44	1	5
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću.	fundamentalist	35	3,54	,950	,161	3,22	3,87	2	5
	tradicionalist	33	4,15	,755	,131	3,88	4,42	2	5
	vjerski intelektualac	24	3,96	,751	,153	3,64	4,28	2	5
	vjernik socijalno orijentiran	28	4,14	,970	,183	3,77	4,52	2	5
	neodređeni tip	32	3,75	,916	,162	3,42	4,08	1	5
	Total	152	3,89	,900	,073	3,75	4,04	1	5
4. Potreba za moralnim normama.	fundamentalist	35	3,60	,946	,160	3,28	3,92	2	5
	tradicionalist	34	3,97	,758	,130	3,71	4,24	2	5
	vjerski intelektualac	25	4,12	,726	,145	3,82	4,42	2	5
	vjernik socijalno orijentiran	28	4,18	,670	,127	3,92	4,44	3	5
	neodređeni tip	31	3,29	1,039	,187	2,91	3,67	1	5
	Total	153	3,81	,901	,073	3,67	3,95	1	5
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći.	fundamentalist	35	2,46	1,314	,222	2,01	2,91	1	5
	tradicionalist	34	2,21	1,038	,178	1,84	2,57	1	5
	vjerski intelektualac	25	2,36	1,221	,244	1,86	2,86	1	5
	vjernik socijalno orijentiran	28	2,46	1,319	,249	1,95	2,98	1	5
	neodređeni tip	32	2,06	1,105	,195	1,66	2,46	1	5
	Total	154	2,31	1,195	,096	2,11	2,50	1	5
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite	fundamentalist	35	2,49	1,222	,206	2,07	2,91	1	5
	tradicionalist	34	2,44	,960	,165	2,11	2,78	1	4
	vjerski intelektualac	25	2,40	1,155	,231	1,92	2,88	1	5

društvene djelatnosti.	vjernik socijalno orijentiran	28	2,50	1,036	,196	2,10	2,90	1	5
	neodređeni tip	32	1,75	,916	,162	1,42	2,08	1	4
	Total	154	2,31	1,088	,088	2,14	2,48	1	5
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini.	fundamentalist	35	2,71	1,126	,190	2,33	3,10	1	5
	tradicionalist	34	2,65	,981	,168	2,30	2,99	1	4
	vjerski intelektualac	25	3,08	1,077	,215	2,64	3,52	1	5
	vjernik socijalno orijentiran	28	3,00	1,122	,212	2,56	3,44	1	5
	neodređeni tip	31	2,61	,955	,172	2,26	2,96	1	4
	Total	153	2,79	1,055	,085	2,62	2,96	1	5

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
1. Potreba za dodiranjem i sjediničenjem s višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	1,797	4	149	,132
2. Potreba za besmrtnošću.	,462	4	149	,764
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću.	1,713	4	147	,150
4. Potreba za moralnim normama.	2,982	4	148	,021
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći.	1,451	4	149	,220
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti.	1,273	4	149	,283
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini.	,268	4	148	,898

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. Potreba za dodirom i sjedinjenjem s višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	Between Groups	26,024	4	6,506	5,262	,001
	Within Groups	184,236	149	1,236		
	Total	210,260	153			
2. Potreba za besmrtnošću	Between Groups	7,877	4	1,969	1,224	,303
	Within Groups	239,708	149	1,609		
	Total	247,584	153			
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću	Between Groups	9,001	4	2,250	2,919	,023
	Within Groups	113,315	147	,771		
	Total	122,316	151			
4. Potreba za moralnim normama	Between Groups	16,998	4	4,250	5,905	,000
	Within Groups	106,505	148	,720		
	Total	123,503	152			
5. Potreba za istraživanjem nadnaravne moći	Between Groups	3,812	4	,953	,661	,620
	Within Groups	214,844	149	1,442		
	Total	218,656	153			
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti	Between Groups	12,914	4	3,228	2,861	,025
	Within Groups	168,125	149	1,128		
	Total	181,039	153			
7. Potreba za objašnjenjem posljednjih značenja egzistencije na odgovarajućoj racionalnoj razini	Between Groups	5,205	4	1,301	1,174	,325
	Within Groups	164,102	148	1,109		
	Total	169,307	152			

Multiple Comparisons

Scheffe

Dependent Variable	(I) vrste religijskih tipova	(J) vrste religijskih tipova	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
1. Potreba za dodirom i sjedinjenjem s višom silom (Bog, kozmičko jedinstvo, energija i sl.)	fundamentalist	tradicionalist	,29	,268	,878	-,54	1,13
		vjerski intelektualac	-,25	,291	,945	-1,16	,66
		vjernik socijalno orijentiran	-,15	,282	,991	-1,03	,73
		neodređeni tip	,90(*)	,272	,030	,06	1,75
	tradicionalist	fundamentalist	-,29	,268	,878	-1,13	,54
		vjerski intelektualac	-,54	,293	,487	-1,46	,37
		vjernik socijalno orijentiran	-,44	,284	,656	-1,33	,44
		neodređeni tip	,61	,274	,296	-,24	1,46
	vjerski intelektualac	fundamentalist	,25	,291	,945	-,66	1,16
		tradicionalist	,54	,293	,487	-,37	1,46
		vjernik socijalno orijentiran	,10	,306	,999	-,85	1,06
		neodređeni tip	1,15(*)	,297	,006	,23	2,08

	vjernik socijalno orijentiran	fundamentalist	,15	,282	,991	-,73	1,03
		tradicionalist	,44	,284	,656	-,44	1,33
		vjerski intelektualac	-,10	,306	,999	-1,06	,85
		neodređeni tip	1,05(*)	,288	,012	,16	1,95
	neodređeni tip	fundamentalist	-,90(*)	,272	,030	-1,75	-,06
		tradicionalist	-,61	,274	,296	-1,46	,24
		vjerski intelektualac	-1,15(*)	,297	,006	-2,08	-,23
		vjernik socijalno orijentiran	-1,05(*)	,288	,012	-1,95	-,16
3. Potreba za izvjesnošću i životnom sigurnošću	fundamentalist	tradicionalist	-,61	,213	,092	-1,27	,06
		vjerski intelektualac	-,42	,233	,529	-1,14	,31
		vjernik socijalno orijentiran	-,60	,223	,129	-1,29	,09
		neodređeni tip	-,21	,215	,920	-,88	,46
	tradicionalist	fundamentalist	,61	,213	,092	-,06	1,27
		vjerski intelektualac	,19	,236	,954	-,54	,93
		vjernik socijalno orijentiran	,01	,226	1,000	-,70	,71
		neodređeni tip	,40	,218	,496	-,28	1,08
	vjerski intelektualac	fundamentalist	,42	,233	,529	-,31	1,14
		tradicionalist	-,19	,236	,954	-,93	,54
		vjernik socijalno orijentiran	-,18	,244	,966	-,95	,58
		neodređeni tip	,21	,237	,942	-,53	,95
	vjernik socijalno orijentiran	fundamentalist	,60	,223	,129	-,09	1,29
		tradicionalist	-,01	,226	1,000	-,71	,70
		vjerski intelektualac	,18	,244	,966	-,58	,95
		neodređeni tip	,39	,227	,561	-,32	1,10
	neodređeni tip	fundamentalist	,21	,215	,920	-,46	,88
		tradicionalist	-,40	,218	,496	-1,08	,28
		vjerski intelektualac	-,21	,237	,942	-,95	,53
		vjernik socijalno orijentiran	-,39	,227	,561	-1,10	,32
6. Potreba za religijskim osmišljavanjem vlastite društvene djelatnosti	fundamentalist	tradicionalist	,04	,256	1,000	-,75	,84
		vjerski intelektualac	,09	,278	,999	-,78	,95
		vjernik socijalno orijentiran	-,01	,269	1,000	-,85	,83
		neodređeni tip	,74	,260	,097	-,07	1,55
	tradicionalist	fundamentalist	-,04	,256	1,000	-,84	,75
		vjerski intelektualac	,04	,280	1,000	-,83	,91
		vjernik socijalno orijentiran	-,06	,271	1,000	-,90	,79
		neodređeni tip	,69	,262	,143	-,12	1,51
	vjerski intelektualac	fundamentalist	-,09	,278	,999	-,95	,78
		tradicionalist	-,04	,280	1,000	-,91	,83
		vjernik socijalno orijentiran	-,10	,292	,998	-1,01	,81
		neodređeni tip	,65	,284	,267	-,23	1,53
	vjernik socijalno orijentiran	fundamentalist	,01	,269	1,000	-,83	,85
		tradicionalist	,06	,271	1,000	-,79	,90
		vjerski intelektualac	,10	,292	,998	-,81	1,01
		neodređeni tip	,75	,275	,120	-,11	1,61
	neodređeni tip	fundamentalist	-,74	,260	,097	-1,55	,07
		tradicionalist	-,69	,262	,143	-1,51	,12
		vjerski intelektualac	-,65	,284	,267	-1,53	,23
		vjernik socijalno orijentiran	-,75	,275	,120	-1,61	,11

* The mean difference is significant at the .05 level.

Multiple Comparisons

Dependent Variable: 4. Potreba za moralnim normama.
Tamhane

(I) vrste religijskih tipova	(J) vrste religijskih tipova	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
fundamentalist	tradicionalist	-,37	,206	,550	-,97	,23
	vjerski intelektualac	-,52	,216	,177	-1,15	,11
	vjernik socijalno orijentiran	-,58	,204	,060	-1,17	,01
	neodređeni tip	,31	,246	,908	-,40	1,02
tradicionalist	fundamentalist	,37	,206	,550	-,23	,97
	vjerski intelektualac	-,15	,195	,997	-,72	,42
	vjernik socijalno orijentiran	-,21	,181	,948	-,74	,32
	neodređeni tip	,68(*)	,227	,041	,02	1,34
vjerski intelektualac	fundamentalist	,52	,216	,177	-,11	1,15
	tradicionalist	,15	,195	,997	-,42	,72
	vjernik socijalno orijentiran	-,06	,193	1,000	-,62	,51
	neodređeni tip	,83(*)	,236	,009	,14	1,52
vjernik socijalno orijentiran	fundamentalist	,58	,204	,060	-,01	1,17
	tradicionalist	,21	,181	,948	-,32	,74
	vjerski intelektualac	,06	,193	1,000	-,51	,62
	neodređeni tip	,89(*)	,225	,002	,23	1,55
neodređeni tip	fundamentalist	-,31	,246	,908	-1,02	,40
	tradicionalist	-,68(*)	,227	,041	-1,34	-,02
	vjerski intelektualac	-,83(*)	,236	,009	-1,52	-,14
	vjernik socijalno orijentiran	-,89(*)	,225	,002	-1,55	-,23

* The mean difference is significant at the .05 level.

8. SAŽETAK

Pretpostavka od koje smo pošli u ovom radu odnosi se na činjenicu da vjernici ne čine homogenu skupinu, već da postoje različiti tipovi vjernika, odnosno, različiti tipovi religioznosti.

Postoji više tipologija religioznosti, no mi se u ovom radu bavimo onom Gorlowa i Schroedera koji smatraju da postoji sedam različitih tipova religioznosti. Ovi se tipovi međusobno razlikuju po tome koju strategiju za zadovoljavanje potreba koriste.

Osnovna hipoteza rada bila je da tipovi religioznosti preuzeti iz navedene tipologije mogu biti empirijski verificirani kao latentne dimenzije odgovarajućeg kompozitnog instrumenta za mjerenje tipova religioznosti. Ovu hipotezu podaci nisu potvrdili. Naime, umjesto sedam, dobivene su četiri dimenzije, odnosno pokazalo se da se rezultati grupiraju na način da čine četiri koncepta koja smo nazvali fundamentalist, tradicionalist, vjerski intelektualac i vjernik socijalno orijentiran. Prilikom klasifikacije ispitanika s obzirom na tip religioznosti, ustanovljeno je postojanje i pete dimenzije koju smo nazvali neodređeni tip religioznosti. Brojne analize, opisne u ovom radu, pokazale su da se navedeni tipovi religioznosti međusobno razliku po nekim ispitivanim psihosocijalnim obilježjima kao što su temeljni elementi religioznosti, neka sociokulturna obilježja, potrebe koje zadovoljava Crkva, vjerske potrebe, vrsta afilijativne motivacije i tip ličnosti ispitanika.